

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MODERN BİR JAPON DİNİ AKIMI: TENRİKYO

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENES BOSTAN

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Nihat Durak

BOLU, KASIM - 2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

Enes BOSTAN tarafından hazırlanan “**MODERN BİR JAPON DİNİ AKIMI: TENRİKYO**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.
3/11/2022

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nihat DURAK
Kocaeli Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Halim IŞIK
Trakya Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Mürsel ÖZALP
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 07/11/2022 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 7 olarak tespit edilmiştir.

.....

ENES BOSTAN

ÖZET

**MODERN BİR JAPON DİNİ AKIMI: TENRİKYO
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ENES BOSTAN
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ NİHAT DURAK)**

BOLU, KASIM - 2022

VII+ 84

Tenrikyo, Japonya'nın öne çıkan yeni dini hareketlerinden biridir. Japonya'nın modernleşme faaliyetlerinin başladığı 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Nakayama Miki, kırk yaşlarındayken Tenri O-no Mikoto (Ebeveyn Tanrı) isimli bir tanrıdan vahiy aldığı iddiasıyla bu dini kurmuştur. Tokugawa Döneminin (1603-1868) sıkıntılı şartlarında bireysel acılardan kurtuluşu vadetmektedir. Bu vaat, çağdaşı diğer yeni dinlerde de göze çarpmaktadır. Kurucu Nakayama Miki, aynı zamanda bir şifacıdır. Şifa meselesi, Tenrikyo inancında merkezi bir konuma sahiptir. Miki'nin ilk vahiy tecrübesi de hasta oğluna şifa verme uygulaması sırasında gerçekleşmiştir. Diğer taraftan Tenrikyo, ortaya çıktığı dönemin inançlarından izler taşımaktadır. Ağırlıklı olarak Şintoizm ve Budizm'in etkileri görülmekle beraber Hristiyanlıktan da etkilendiği anlaşılmaktadır. Kagura Tsutome isimli yaratılış dansı en önemli ayındır. Bu raks, insan ırkının yaratılışını anlatan mitolojik bir hikâyenin canlandırılmasıdır. Sadece Tenri Şehri'nde bulunan kutsal sütun etrafında icra edilmektedir.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Japonya'da, din olgusu, modernleşme ve yeni dini hareketler incelenmiştir. İkinci bölümde Tenrikyo'nun doğuşu ve kurucunun hayatı; üçüncü bölümde inanç esasları ile ibadetleri; dördüncü bölümde kutsal metinleri ele alınmıştır. Son bölümde, Tenrikyo hareketinin günümüzdeki durumu aktararak çalışma bitirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: Japonya, Yeni Dini Hareketler, Tenrikyo, Nakayama Miki, Tenri Şehri

ABSTRACT

**A MODERN JAPANESE RELIGIOUS MOVEMENT: TENRIKYO
MASTER THESIS
ENES BOSTAN
BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGIOUS SCIENCES
(SUPERVISOR: ASSİST. PROF. DR. NİHAT DURAK)
BOLU, NOVEMBER 2022**

VII+ 84

Tenrikyo is one of Japan's prominent new religious movements. It emerged in the 19th century, when Japan's modernization activities began. Nakayama Miki founded this religion when she was in her forties, claiming to have received revelations from a god named Tenri O-no Mikoto (Parent God). It promises relief from individual suffering in the troubled conditions of the Tokugawa Period (1603-1868). This promise is also evident in other contemporary religions. Founder Nakayama Miki is also a healer. Healing is central to Tenrikyo belief. Miki's first revelation experience also took place during the practice of healing her sick son. On the other hand, Tenrikyo bears traces of the beliefs of the period in which it emerged. Although the effects of Shintoism and Buddhism are seen predominantly, it is understood that it was also influenced by Christianity. The dance of creation called Kagura Tsutome is the most important ritual. This dance is the reenactment of a mythological story about the creation of the human race. It is performed around the sacred pillar found only in the City of Tenri.

The study consists of five parts. In the first chapter, the phenomenon of religion, modernization and new religious movements in Japan were examined. In the second part, the birth of Tenrikyo and the life of the founder are explained. In the third chapter, the principles of belief and the understanding and practices of worship are discussed. In the fourth chapter, the sacred texts are processed. In the last chapter, the current situation of the Tenrikyo religious movement is explained and the study is concluded.

KEYWORDS: Japan, New Religious Movements, Tenrikyo, Nakayama Miki, Tenri City

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TEŞEKKÜR	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1 Japonya’da Din Olgusu.....	6
1.1.1 Erken Dönem.....	6
1.1.2 Modern Dönem.....	9
1.2 Japonya’da Modernleşme	13
1.3 Japonya’da Diğer Yeni Dini Hareketler	17
İKİNCİ BÖLÜM	24
2. NAKAYAMA MİKİ VE TENRİKYO’NUN KURULUŞU	24
2.1 Kurucu Nakayama Miki	24
2.1.1 Doğumu	24
2.1.2 Evliliği	24
2.1.3 Eğitimi	26
2.1.4 Manevi Kişiliği.....	26
2.2 Tenrikyo’nun Kuruluşu	27
2.3 Kurumsallaşma Süreci	28
2.4 Kurucunun Vefatı	31
2.5 Kurucunun Veliahtı “Kokan”	31
2.6 Kurucunun Halefi “Usta Iburi”.....	32
2.7 Usta Iburi Sonrası Gelişmeler.....	32
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	34
3. TENRİKYO’DA İNANÇ VE İBADET	34
3.1 İnanç ve Öğretiler	34
3.1.1 Tenri Şehri	35
3.1.2 Yaratılış	37
3.1.3 Kashimono Karimono	40
3.1.4 Hokori.....	41
3.1.5 Innen	44
3.2 İbadet ve Uygulamalar.....	46
3.2.1 Sazuke.....	46
3.2.2 Kagura Tsutome	50

3.2.3 Hinokishin	52
3.2.4 Ojibagaeri	53
3.2.5 Diğer Kavramlar	55
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	58
4. TENRİKYO KUTSAL METİNLERİ	58
4.1 Mikagura Uta	58
4.2 Ofudesaki	66
4.3 Osashizu	71
4.4 Tenrikyo Kyoten	73
4.4.1 “1903” Tenrikyo Kyoten	73
4.4.2 “1949” Tenrikyo Kyoten	73
BEŞİNCİ BÖLÜM	74
5. TENRİKYO’NUN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU VE MİSYON	
FAALİYETLERİ	74
5.1 Tayvan	75
5.2 İngiltere	76
5.3 Brezilya	77
5.4 Meksika	78
5.5 Peru	78
5.6 Arjantin	78
5.7 Paraguay	79
5.8 Kolombiya	79
SONUÇ	81
KAYNAKLAR	83

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanmasında, konu seçiminden tamamlanma aşamasına kadar bana cesaret veren, yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nihat DURAK’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ders döneminde gerçekleştirdiğimiz verimli derslerle beraber ders dışı zamanlarda da maddi ve manevi desteğini gördüğüm kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mürsel ÖZALP’e, tez hazırlama sürecinde teknik konularda yardımına başvurduğum ve görüşleriyle bu çalışmaya katkıda bulunan Arş. Gör. Ahmet Celalettin GÜNEŞ kardeşime, üniversite sıralarında tanıştığımız andan itibaren çalışkanlığıyla bize örnek olan ve daima kendimizi geliştirmeye teşvik eden, çok yakın bir zamanda kaybettiğimiz ablamız merhume İlknur DOĞAN’a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Japonya’yı tanıyıp sevmeme vesile olan çok değerli hocam Dr. Gülşen VARLIKLI’ya hususen teşekkür etmek isterim. Son olarak, bana öğretmenliği yaşatan, saygı ve sevgi duygusunun en temiz halini tattıran, bu tezi hazırlarken göreve başladığım Kırşehir Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesindeki öğrencilerime derin muhabbetlerimi sunarım.

GİRİŞ

Bu çalışma, Japonya’da modern dönemde ortaya çıkmış olan Tenrikyo (天理教) hareketini ele alacaktır. Japonya’nın en önemli yeni dini hareketlerinden biri olan Tenrikyo’nun, ülkemizde daha önce çalışılmamış olması konuyu daha da önemli hale getirmektedir. Bu konuyu tercih etme sebebimiz de budur. Tenrikyo, Japonya dışında Batı’daki bazı araştırmaların da konusu olmuşken ülkemizde araştırılmamış bir konu olarak kalmıştır.

Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, Tenrikyo dinini tüm yönleriyle masaya yatırmak ve elde edilen verileri ülke insanımız ve bilim dünyasının istifadesine sunmaktır.

Araştırmanın kapsamı ve metodu şöyle olacaktır: Birinci bölümde, Tenrikyo’nun tarihsel arka planını ortaya koymak için Japonya’da din olgusu ele alınacaktır. Ardından, modern dönemde Japonya’daki durum ve modernleşmenin etkileri üzerinde durularak yeni Japon dinlerinin ortaya çıkışı irdelenecektir. İkinci bölümde Tenrikyo’nun doğuşu ve kurucu Bayan Nakayama Miki’nin (1798-1887) hayatı ele alınacaktır. Üçüncü bölümde, Tenrikyo’nun öğretileri, inanç esasları ve ibadetlerini kapsayan, pratik uygulamaları aktarılacaktır. Dördüncü bölümde ise Tenrikyo’nun kutsal metinleri hakkında bilgi verilecek ve kutsal kitaplardan bazı pasajlar, örnek metin olarak araştırmacıların dikkatine sunulacaktır. Beşinci ve son bölümde, Tenrikyo’nun organizasyon şekli, Japonya’daki kurumsal yapısı ve yurtdışı misyonu işlenecektir. Bazı ülkelerdeki Tenrikyo misyonları hakkında bilgi verilerek tez çalışması tamamlanacaktır.

1838’de kurulan Tenrikyo, tek tanrı inancına sahip olduğunu ifade eden yeni bir Japon dinidir. Kurucusu Bayan Nakayama Miki’dir (1798-1887). Aynı dönemde Japonya’da ortaya çıkan yeni dini hareketlerde, kadın kuruculara rastlamak oldukça yaygın bir durumdur.¹ Hareketin ortaya çıkışı, Nakayama’nın kırk yaşındayken yaşadığı manevi tecrübeye dayanmaktadır. Nakayama, hasta oğlunun tedavisiyle

¹ Peter B. Clarke, “Tenrikyo”, *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (New York: Routledge, 2006), 622.

ilgilendiği bir dönemde transa girerek bir vecd hali yaşamıştır. Kendine geldiğinde Tenri O-no Mikoto isimli tanrıdan vahiy aldığını beyan etmiştir.²

Tenrikyo öğretisine göre tanrı, insanları bireysel acılardan, toplumsal kötülüklerden kurtarmak ve Neşeli Yaşam'a (Yokigurashi) ulaştırmak ister. Japonya tarihinin Edo (diğer ismiyle Tokugawa) Dönemi'ndeki³ (1603-1868) çalkantılı süreçte Tenrikyo'nun ortaya çıkıp hızla yayılmasının, Neşeli Yaşam öğretisiyle yakından ilişkisi olsa gerektir.⁴ Çünkü sıkıntılı zamanlar geçiren Japon halkının tam da aradığı şey biraz olsun neşe ve rahatlama arzusudur.

Tenrikyo ayrıca kendini semavi prensiplerin dini olarak tanımlamaktadır. Semavi iyileşmenin temel prensiplerini öğrettiğini savunur. Buna bağlı olarak kurucu aynı zamanda bir şifa dağıtıcısıdır. Tenrikyo'yu kurması da hasta oğluna şifa verme ya da iyileştirme deneyimi sonucu olmuştur.⁵

Tenrikyo, yeni bir dini hareket olarak kabul edilir. Japonca'da yeni dinler anlamına gelen Shinshukyo'lardan biridir. Japon dinlerinin dinamizmini yansıtmaktadır. Ayrıca Şinto, Budist ve halk dini unsurlarından esinlenmiş senkretik bir dindir.⁶ Bu dinlerin yanı sıra Hristiyanlık'tan da izler taşımaktadır.⁷

Genel merkezi "Tenri City" isimli kampüsün içerisinde yer almaktadır. Tenri ismi Tenrikyo'nun kısaltmasıdır. Tenri Şehri adlı bu yerleşke, Nara vilayeti sınırları içerisinde yer almaktadır.⁸ Burada, Tenrikyo inancına göre insan ırkının yaratıldığı yer olarak kabul edilen "Jiba" bulunur. Başlıca ibadethane olan "Shinden", Jiba denilen bölgenin içerisinde yer almaktadır. Şifa bulma ve kutsal ziyaret mekânı olan Shinden'in içerisinde "Kanrodai" isimli kutsal bir sütun mevcuttur. Ayrıca kurucunun ruhunun

² Tekin, "Tenrikyo", 535.

³ Ieyasu Tokugawa, Edo'da (bugünkü Tokyo) 1603 yılında Tokugawa Şogunluğunu kurarak yaklaşık 260 yıl sürecek olan Edo dönemini başlatmıştır. Bu dönemde Japonların ülkeden ayrılmaları ve yabancıların ülkeye girişi kısıtlanmıştır. Bkz. Halil İbrahim Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi: İnanç ve Uygulamaları* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 86.

⁴ Uehara Toyooki, "Tenrikyo", *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (U.S.A.: Thomson Gale, 2005), 13/9082.

⁵ "Tenrikyo", *Encyclopedia of Buddhism*, ed. Edward A. Irons – J. Gordon Melton (New York: Facts On File, 2008), 495.

⁶ Mark W. MacWilliams, "Nakayama Miki", *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (U.S.A.: Thomson Gale, 2005), 9/6404.

⁷ Henry van Straelen, "The Religion of Divine Wisdom: Japan's Most Powerful Religious Movement", *Folklore Studies* 13 (1954), 7.

⁸ Peter B. Clarke, "Tenrikyo", *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (New York: Routledge, 2006), 622.

bulunduğu ve yaşamaya devam ettiği yer olduğuna inanılan “Kyosoden” de burada bulunmaktadır. Bunların yanı sıra Tenrikyo bir hastane, bir müze ve 1925’te eğitime başlayan Tenri Üniversitesi gibi birçok kurumu işletmektedir. Bunların tamamı Tenri şehrinde bulunmaktadır.⁹ Buradaki hastanede, hem ruhsal hem de bilimsel şifa yöntemleri birlikte kullanılmaktadır.¹⁰

Tenrikyo’nun büyük kutsal ritüeli “Kagura Tsutome” yani yaratılış dansıdır. Her ayın 26’sında kutsal sütun “Kanrodai” etrafında icra edilmektedir. Maske takan dansçılar tarafından gerçekleştirilmekte ve kilisenin başı olan Shimbashira tarafından yönetilmektedir. Bu maskeler Tenrikyo’nun kabul ettiği yaratılış hikayesine göre geliştirilen mitolojik figürlerdir. İnanca göre bu dans, tanrının planlarının yerine gelmesini hızlandırmaktadır. Bu törenden bir gün önce *besseki* ve *shuyoka* denilen eğitimlerini tamamlayan kişiler için *honseki* yani mezuniyet töreni düzenlenir. Besseki başlangıç için gereken dokuz dersi ifade eder. Shuyoka ise üç ay süren yoğun bir eğitimidir. Bu eğitimleri tamamlayan kişiler el dansı (teodori) dedikleri el hareketlerini kullanarak şifa dağıtma ya da iyileştirme ritüelini gerçekleştirme yetkisine sahip olur. Ayrıca her yılın 18 Nisan günü dünyanın her bir yanından üyelerin katılımıyla, kurucunun doğum günü münasebetiyle büyük bir festival gerçekleştirilir.¹¹

Tenrikyo’nun, günümüzde Japonya’nın dört bir yanına yayılmış 16.000 kilise tarafından düzenlenen ve yönetilen yaklaşık 1,2 milyon üyeye sahip olduğu düşünülmektedir.¹² Japonya’nın yeni dinleri arasındaki en büyük grup olarak kabul edilebilir. Ayrıca Kore ve Tayvan başta olmak üzere uzak doğu ülkelerinde, Avrupa, Kuzey Amerika ve Latin Amerika ülkelerinde Tenrikyo kilise ve üyeleri bulunmaktadır.¹³ Büyüklüğü ve tarihsel önemi nedeniyle yeni Japon dinlerinin önde gelen temsilcisi olarak görülmektedir.¹⁴

Ülkemizdeki araştırmacılar için Japonya gibi bir ülke hakkında araştırma yaparken kaynaklara ulaşmanın zor bir iş olduğunu belirtmek gerekir. Hem dil

⁹ “Tenrikyo”, 495.

¹⁰ Clarke, “Tenrikyo”, 622.

¹¹ “Tenrikyo”, 495; Clarke, “Tenrikyo”, 622.

¹² Hisako Omari, “Creating Families: Tenrikyo Foster Homes in Japan”, *Taylor&Francis Online* (16 Mart 2021)

¹³ Clarke, “Tenrikyo”, 622.

¹⁴ Yamada Masanobu, “Tenrikyo”, *Encyclopedia of Latin American Religions* (Erişim 24 Haziran 2022).

farklılığı hem de mesafe uzaklığı araştırmacıların işini zorlaştırmaktadır. Ayrıca Tenrikyo hakkında yapılan akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Ülkemizde çalışılmamış olmasının yanı sıra dünya genelinde de çalışmalar kısıtlıdır. Bununla beraber konuyla ilgili İngilizce yazılmış olan makale ve ansiklopedi maddeleri mevcuttur. Bu çalışma, söz konusu İngilizce kaynaklar kullanılarak hazırlanmıştır. Tez konusu belirlenip, tez hazırlama aşamasına geçildiğinde, Tenrikyo ile ilgili henüz Türkçe bir yayın yapılmış değildi. Ancak, bu tezin yazım aşamasında, Süleyman Turan-Emine Battal editörlüğünde hazırlanan Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi'nde "Tenrikyo" maddesine yer verilmiştir.¹⁵

Bu çalışmada başvurduğumuz temel kaynaklardan biri, Lindsay Jones editörlüğünde hazırlanan *Encyclopedia of Religion* (Din Ansiklopedisi) olmuştur. Özellikle *Tenrikyo*, *Nakayama Miki*, *Modern Japonya'nın Oluşumunda Din*, *Japonya'da Yeni Dini Hareketler*, *Japon Dinleri*, *Japonya'da Din Üzerine Akademik Çalışmalar* maddeleri başlıca referans kaynağımız olmuştur. Bu maddeler, her biri dünya çapındaki akademisyenler tarafından kaleme alınmıştır. Bir diğer temel kaynağımız Henry van Straelen tarafından kaleme alınan 166 sayfalık çalışmadır. 1954 yılında *Folklore Studies* (Kültür Araştırmaları) adlı bilimsel dergide *The Religion of Divine Wisdom: Japan's Most Powerful Religious Movement* (İlahi Bilgelik Dini: Japonların En Güçlü Dini Hareketi) başlığıyla yayımlanmıştır. Yerinde yaptığı gözlemlerini ve Tenrikyo merkezindeki izlenimlerini aktardığı bu çalışma, Kurucunun Hayatı, İnanç ve İbadet, Kutsal Metinler ile ilgili bölümlerde en çok faydalandığımız kaynak olmuştur. Eski tarihli bir yayın olmakla beraber başka hiçbir yerde ulaşamadığımız detaylara bu saha çalışmasında ulaşılmıştır. Zaten, Tenrikyo belirtilen tarihte kurumsallaşmasını büyük oranda tamamlamıştır.

İstifade ettiğimiz diğer bazı ansiklopediler şunlardır; editörlüğünü Lukas Pokorny ve Franz Winter'ın paylaştığı *Handbook of East Asian New Religious Movements*; Carl B. Clarke edötürü olduğu *Encyclopedia of New Religious Movements*; editörü H. P. P. Goren olan *Encyclopedia of Latin American Religious*; editörlüğünü Edward A. Irons ve J. Gordon Melton'un paylaştığı

¹⁵ Dilâ Baran Tekin, "Tenrikyo", *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, Süleyman Turan-Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 535.

Encyclopedia of Buddhism; yine J. Gordon Melton'un editörlüğünü yaptığı *The Encyclopedia of Religious Phenomena*'dır.

Tenrikyo ile ilgili yazılmış makale çalışmaları da bulunmaktadır. Literatür taramasında Tenrikyo ile ilgili karşımıza çıkan bütün makalelerden istifade edilmiştir. Bunlar arasında Yueh-po Huang, Yamada Masanobu ve Shimazono Susumu'nun araştırmaları öne çıkmaktadır. Ayrıca Kaneko Juri, Elisabetta Porcu, Ransey W. Joiner, John N. Hawkins, Judith A. Takata ve Carl B. Becker'in ilgili makalelerinden faydalanılmıştır. Yakın zamanlarda ülkemizde konumuzla bağlantılı iki yerli çalışma yapılmıştır. Bunlar; Enbiye Mahbube Dinler tarafından hazırlanan *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto* adlı yüksek lisans tezi ve Yetkin Karaoğlu ile Ayhan Kuşçulu tarafından hazırlanan *Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış* adlı makaledir. Çalışmanın özellikle birinci bölümünde bu iki yerli kaynaktan da yararlanılmıştır. Aynı zamanda Japon dinleri üzerine araştırmalarıyla öne çıkan Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim Şenavcu'nun çalışmalarından istifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Japonya’da Din Olgusu

Japonya olarak bildiğimiz coğrafyanın Japonca adı *Nihon* veya *Nippon* olarak ifade edilmektedir. Bu isimler “Güneşin doğduğu ülke/topraklar” anlamına gelmektedir. Japonya, Büyük Okyanus’un kuzeyinde dört büyük ada ve çok sayıda adacıklardan meydana gelmektedir. Japon adalarına ilk yerleşenlerin Doğu Asya ve Güney Pasifik adalarından gelen göçmenler olduğu düşünülmektedir. Bu ilk sakinlerin yaklaşık 100 bin yıl önce Yontma Taş Devrinde Japonya’ya ayak bastıkları ileri sürülmektedir.¹⁶

Japon dinleri, halk arasında erken tarihsel dönemin yerel gelenekleri olarak varlıklarını sürdürmüştür. Daha sonra bu gelenekler imparatorluk kültürü etrafında birleşerek “Şinto” yani “kami yolu” adını almıştır. Japonlar, sistematik bir hüviyete sahip olamayan bu kültürel, dini ve politik geleneğin ismini Çince terimlerle belirlemeyi tercih etmiştir. Kami için “shen” (Japoncası shin), yol için “dao” (Japoncası “do” veya “to”) kelimeleri Çince’den ödünç alınmıştır. Bu bağlamda Şinto, kami yolu şeklinde ifade edilmiştir. Bir diğer örnek olarak “butsudo” terimi ise Buda’nın yolu anlamına gelmektedir. Din anlamına gelen “shukyo” teriminin ise on dokuzuncu yüzyıl ve sonrası kullanılmaya başlanan modern bir ifade biçimi olduğunu belirtmek gerekir.¹⁷

Kore ve Çin’le kurduğu sosyo-kültürel münasebetler neticesinde Japonya, Asya ana kıtasından gelen kültürlerin etkisi altına girmiştir. Budizm, Taoizm veya Konfüçyüsçülük gibi inanç sistemlerinin kavram, sembol ve ritüelleri Japon geleneğiyle harmanlanmıştır. Yine de mevcut kimliklerin muhafazası, bir ölçüde başarılmıştır.¹⁸

1.1.1 Erken Dönem

¹⁶ Enbiye Mahbube Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 5-6.

¹⁷ Joseph M. Kitagawa - Gary L. Ebersole, “Japanese Religions: An Overview” *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (U.S.A.: Thomson Gale, 2005), 7/4782.

¹⁸ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4779.

Yontma Taş Devrinde yaşayan insanların avcılık, balıkçılık ve toplayıcılıkla geçindikleri düşünülmektedir. Cilalı Taş Devrinde ise yay ve ok gibi avcılık aletlerinde gelişmeler kaydedilmiştir. Bu dönemde yemek pişirmek ve saklamak için yemek kapları kullanılmaya başlanmıştır. Jomon stili toprak kapların M.Ö. 8000-300 yılları arasında yapılmasından dolayı bu döneme *Comon/Jomon* dönemi denilmiştir. M.Ö. 300-250 yılları arasında ülkede seramik çömlek üretimi yapılmış, bu nedenle dönemin adı Yayoi (Çömlek) Dönemi olarak anılmıştır. Bu dönemde ülkede birçok küçük devlet kurulmuştur. M.S. 300-538 yıllarından ölen liderler için kofun denilen büyük mezarlar yapıldığı için bu döneme *Kofun* dönemi denir. Bu dönemde ülkeye Çin'den, Budizm, Konfüçyanizm, yazı, tıp, astronomi, metal işçiliği, dokuma ve gemi yapımı gibi bilimsel ve kültürel yenilikler gelmiştir.¹⁹

Çin-Kore uygarlığı ile temasları öncesi Japon inanç ekolleri, iyi yapılandırılmış bir sisteme sahip değildir. Japonlar, dünyayı yaşadıkları topraklardan ibaret olduğunu varsaymaktadır. Sahip oldukları doğal çevrenin kendilerine bahşedilmiş olduğu fikrini kabul etmişlerdir. Onlara göre kami terimi, ya somut bir şeyi ya ilahi bir gücü ya da büyü güce sahip ve mücessem hale gelmiş bir ruhu ifade etmektedir. İyi ya da kötü olabilir; saygıya layık bütün varlıklar kami olarak kabul edilmektedir. Kamiler bütün insan ve nesneler üzerinde ikamet etmektedir. Bu nedenle varlığın tamamını kutsal saymışlardır.²⁰ Erken dönem Japon dinlerinin kozmolojik bir yönelime sahip oldukları görülmektedir.

Erken dönemde ortaya çıkan “uji” kavramı sosyal yaşamın önemli bir parçasıdır. Uji soy grubu veya klan manasına gelmektedir. Fakat bir ujiye mensup olmak için kan bağı şart değildir. Her ujinin bir şefi bulunmaktadır. Şefler de dâhil bütün üyelerin tabi olduğu bir uji kamisi bulunmaktadır. Nitekim aynı kamiyi paylaşmak klan bilincini güçlendirmektedir. Erken dönem Yamato Krallığı böyle ujilerden meydana gelen, bir uji konfederasyonudur. Zamanla Yamato kralları askeri güçleri sayesinde diğer uji liderleri üzerindeki etkisini artırmaya başlamıştır.

¹⁹ James L. Huffman, *Japonya Tarihi*, çev. Cengiz Yücel (İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2020), 18-26; Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4779-4780; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 6.

²⁰ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4781.

İmparatorun Güneş Tanrısı Ameterasu'nun soyundan geldiğini iddia etmiş ve bunu bir üstünlük vesilesi olarak kullanmışlardır.²¹

Bilindiği kadarıyla erken dönem kami inancının sabit bir ayini yoktur. Çoğu dini eğilimli davranışlar evde, kutsal bir ağaç veya kutsal bir kayanın çevresinde, tarlada ya da deniz kenarında gerçekleşebilmektedir. Bunlarla birlikte ay, güneş, dağ, nehir, orman gibi gök cisimleri, meteorolojik olaylar, hayranlık uyandıran doğal nesneleri kutsal kabul edilmektedir. Aynı zamanda insanlar arasında çeşitli falcı, şifacı, büyücü gibi ilahi güçlere aracılık yaptığına inanılan kişiler bulunmaktadır.²²

M.S. 578-710 yılları arasında Prens Shotoku kendi anayasasını ilan etmiştir. Prens, Budizm ve Çin kültürünün ülkede yerleşmesini sağlayan kişi olmuştur. Çin tarzı model alınarak ilk başkent inşa edilmiştir. Bu ilk başkent, Nara eyaletinde kurulduğu için 74 yıl süren bu döneme *Nara* dönemi denir. Günümüzdeki ismi Kyoto olan başkent in o zamanki ismi Heian olduğu için *Heian* dönemi olarak da anılmaktadır.²³ Prens Shotoku'nun kendisi bir Budist'tir. Budist kutsal metinleri üzerine dersler verdiği bilinmektedir. İlan edilen anayasa, Budist ve Konfüçyüs gelenekleri ile yerli Japon geleneklerini uzlaştırma girişimlerine öncülük etmiştir.²⁴

Yedinci yüzyılda Japon hükümeti Çin'de eğitim görmüş olan vatandaşlarının birikimlerinden yararlanarak bir hukuk sistemi yapılmasına karar vermiştir. Ceza kanunları için "ritsu", medeni kanunlar için kullanılan "ryo" kelimelerinden hareketle "ritsuryo" ismini alan Çin modeli bu sistem yüzyılın sonlarında tamamlanmıştır. Bu şekilde geliştirilen hükümet yapısı Ritsuryo Devleti olarak ifade edilmektedir.²⁵ Bu sisteme karşı çıkanlar bulunmakla beraber İmparator Tenmu (673-686), sistemin yerleşmesini başarmıştır. Tenmu, Japonya tarihine kaynaklık eden ve mitolojik unsurlar içeren iki temel tarihi kitap olan *Kojiki* ve *Nihongi* 'nin derlenmesini emreden kişidir. Ayrıca, güneş tanrısı Ameterasu'yu

²¹ Kitagawa - Ebersole, "Japanese Religions: An Overview", 7/4782.

²² Kitagawa - Ebersole, "Japanese Religions: An Overview", 7/4782.

²³ Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 7.

²⁴ Kitagawa - Ebersole, "Japanese Religions: An Overview", 7/4782-4783.

²⁵ Kitagawa - Ebersole, "Japanese Religions: An Overview", 7/4783.

kamilerin atası olarak kanonize etmiş ve Büyük Ise Tapınağı'nı imparatorluğun sembolü yapmıştır.²⁶

9. yüzyılın sonlarına doğru Çin ile ilişkiler kesilmiş ve buradan ithal edilen kavramlar Japonlaştırılmıştır. Minamoto Yorimoto şogun²⁷ seçilmiş ve Kamakura devletini kurarak *Kamakura* dönemini başlatmıştır. Böylece yedi yüz yıllık bir feodal hakimiyet devri başlamıştır.²⁸

Feodal beyler arasında yüzyıllarca süren savaşların ardından “Tokugawa Şogunluğu” yönetime hakim olmuştur. İmparator Ieyasu (1542-1616), şogunluğunu günümüzdeki Tokyo olarak bilinen Edo’da kurmuştur. Bu nedenle Japonya tarihinde önemli bir yeri olan ve Meiji dönemine kadar süren bu döneme *Edo* dönemi denilmiştir. Batıyla ilk temas bu dönemde gerçekleşmiştir. Yine bu dönemde Japonya’ya gelen misyonerler Hristiyanlığı getirmiştir. Ancak misyonerlerin sömürgeci yaklaşımı ve Batılı düşüncelerin zararlı olabileceği endişesi ile Hristiyanlık ve misyoner faaliyetleri yine bu dönemde yasaklanmıştır. Sosyal ve politik yapıyı korumak için daha da ileri gidilerek dış dünya ile ilişkiler tamamen koparılmıştır. Bu içe kapanma nedeniyle kıtlık ve isyanlar gibi olumsuz hadiseler meydana gelmiştir.²⁹ Tenrikyo ve çağdaşı olan diğer Japon yeni dini hareketlerinin ortaya çıkması bu dönemde gerçekleşmiştir. En önemli ortaya çıkış sebebi ise dönemin bu olumsuz koşulları olmuştur.

1.1.2 Modern Dönem

Tokugawa devrinde, Budist meslektaşlarının gölgesinde kalan Şinto liderleri bundan rahatsızlık duyup, kendilerini ön plana çıkarmaya başlamıştır. “Kokugaku” denilen “ulusal öğrenme” anlamına gelen öze dönüş hareketi başlatılmıştır. Budizm ve Konfüsyüsçülük etkilerine maruz kalmadan önceki antik Japon düşüncesini ortaya çıkarma teşebbüsünü ifade eden bu harekette, Kojiki gibi

²⁶ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4783.

²⁷ Şogunluk idari bir kavramdır. Tokugawa döneminde ülke bölgesel kısımlardan (daimyo) meydana gelmektedir. Bu bölgeler *Hanshu* denilen feodal beyler tarafından yönetilmiştir. Feodal liderler merkezdeki askeri hükümete yani *Bakufu*’ya bağlı olmuştur. Bakufu, günümüzde Tokyo olarak bilinen Edo şehrinde 1603’den 1868’e kadar Tokugawa ailesinin elinde olmuştur. Bkz. Bozkurt Güvenç, *Japon Kültürü*, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2002), 72; Hakkı Büyükbaş, “Japon Modernleşmesi Üzerine (1868-1912)”, *Bilimname* 3 (2003), 68; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 7; Karaoğlu – Kuşçulu, “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”, 614-615.

²⁸ Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi*, 11; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 7.

²⁹ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4788-4789; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 7.

eski bir mitolojik ve tarihsel eser referans alınmıştır. Aynı zamanda “Fukko Şinto” yani “Şinto’nun Dirilişi” hareketi buna eşlik etmiştir. Motoori Norinaga (1730-1801) ve genç arakadaşı Hirata Atsutane (1776-1843) bu harekete ön ayak olmuştur. Atsutane, Fukko Şinto’nun amacını daha ileriye taşıyıp milliyetçi duyguları öne çıkararak Tokugawa rejimine karşı imparatorluk davasını desteklemiştir.³⁰

Tokugawa rejimi, Batılı güçlerin Japonya’yı tekrar ticarete açma talepleriyle baskı altına alınmıştır. 1854 yılında savaş gemilerinden oluşan bir filoyla gelen Amerikalı Komodor Matthew, Japonya’daki bazı limanları ticarete açılmasını sağlamıştır. Ertesi yıl yapılan ticaret anlaşmalarıyla dışa kapalılık dönemi fiilen sona ermiştir. Zamanla kontrol kaybolarak siyasi ve sosyal problemler çıkmaya başlamıştır. Yönetim giderek zayıfladı ve Şogun Yoşinobu’nun iktidarı terketmesiyle yedi asırlık feodal rejim son bulmuştur. Böyle bir ortamda halk arasında konumuzla ilgili olan kurtarıcı kültlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Kurozumi Munetada (1780-1850) Kurozumikyo; Kawate Bunjiro (1814-1883) Konkokyo; Nakayam Miki (1798-1887) Tenrikyo’yu kurmuştur. Bu yeni dinler günümüze kadar varlığını devam ettiren dini topluluklar olarak kalmıştır.³¹

1868’de Meiji dönemi başlamıştır. Yedi asırlık gelenek bitti ve tam yetkili imparatorluk sistemine yeniden dönmüştür. Bu aynı zamanda Japonya’da modern dönemin başlangıcı anlamına gelmektedir. Bu dönemde, siyasi, ekonomik ve toplumsal kuruluşlar modernleştirilmiştir. Samuray geleneği kaldırılmış ve kılıç taşıma kanunları getirilmiştir. İmparator Meiji, batılılaşma, modernleşme, kapitalizm ve batı değerlerini benimsemiştir. Aynı zamanda batının bilgisine, eğitim tarzına, teknolojisine, siyasi ve askeri fikirlerine sıcak bakmıştır. “Meiji restorasyonu” olarak anılan ıslahat hareketini başlatarak köklü değişikliklere imza atmıştır. Diğer yandan Şinto’yu devlet dini olarak kabul etmiştir. Şinto Diyanet Kurumu’nu kurmuş ve Budist mabetlerini Şinto tapınaklarına dönüştürmüştür.

³⁰ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4790.

³¹ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4790; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 7-8.

Böyle yaparak o güne kadar iç içe geçmiş olan Şintoizm ve Budizmi birbirinden ayırmıştır.³²

Modern Japonya'yı inşa etme taraftarları Batı medeniyetinin birçok özelliğini memnuniyetle karşılamasına rağmen Meiji rejimi (1868-1911) “din ve yönetim birliği” ilkesini benimsemekte kararlı bir duruş sergilemiştir. Yedinci ve sekizinci yüzyılın içkin teokratik devlet yapısı olan Ritsuryo sistemini model almıştır. Meiji Anayasası dini özgürlüğü güvence altına alırken Hristiyanlığa karşı yasaklar kaldırılmıştır. Devlet Şintosusu (State Shinto) adında kapsayıcı yeni dini ve ideolojik bir sistem kurulmuştur. Hükümet, Şinto'nun bir din olmadığını, bireysel dinlerden daha üstün bir devlet ritüel sistemi olduğunu ilan etmiştir. Dinsizlik kötü bir şey olmaktan ziyade pozitif bir erdem olarak tanıtılmıştır.³³ Bunun nedeni Meiji yetkililerinin öze dönüş politikası ve buna bağlı olarak Devlet Şintosusu'nu meşrulaştırma teşebbüsleridir. Budizm ve Kofüçyüsçülük gibi ithal inançların etkisi kaldırılmak istenmiştir. Eski Japon dini mirasından yeni bir resmi din meydana getirmek için Şinto ve Budizm'i birbirinden ayıran bir ferman çıkartılmıştır. Rejimin önde gelen devlet adamları Şinto-Budist senkretizminin, yerli dini geleneğe aykırı olduğu yönünde kanaat taşımaktadır. Diğer yandan Devlet Şintosusu'nun mezhepsel faaliyetlerle karışmasını önlemek için hükümet 1882 ve 1908 yılları arasında Mezhep Şintosusu (Sect Shinto) adında yeni bir kategori oluşturmuştur. Tenrikyo da dahil on üç grubu Şinto mezhebi olarak kabul etmiş ve onlara resmi statü vermiştir.³⁴

Modern dünyada herhangi bir ulusun kaderi yerel olaylar kadar dış olaylardan da etkilenmiştir. Birinci Dünya Savaşı zengin seçkinlere fayda sağlamasına rağmen savaş sonrası ortaya çıkan ekonomik dengesizlik Japon halkını pirinç isyanlarına işçi sınıfını da grevlere sürüklemiştir. Modern uygarlıktan ve endüstriyel ekonomiden çok az faydalanan aynı zamanda kurumsallaşmış dinler tarafından ihmal edilen alt tabakadaki insanlar çareyi yeni dini hareketlerde aramıştır. Çünkü bu hareketlerin ortak noktası kurtarıcı ve iyileştirici bir öğretiyeye sahip olmalarıdır. Hükümetin bu hareketleri kontrol altında tutmak için Mezhep Şinto gibi adımlarına rağmen her geçen gün yeni dini hareketlerin sayısı artmıştır.

³² Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 8-9.

³³ Sakoto Fujiwara, “Study of Religion: The Academic Study of Religion in Japan”, *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (U.S.A.: Thomson Gale, 2005), 13/8775.

³⁴ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4790.

1924'te doksan sekiz olan dini hareket sayısı 1935'te binin üzerine yükselmiştir.³⁵ Birçoğu hükümet tarafından sıkı takip ve engellemelere maruz kalmıştır. Bazıları hayatta kalmak için Budist mezheplerine veya Mezhep Şintosu üyeleri olan hareketlere bağlı olmayı seçmiştir.³⁶

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya'yı müttefik güçlerinin işgali ile geniş kapsamlı bir düzenleme yapılmıştır. Dini grupları denetlemek ve müdahale etmek amacıyla 1940'ta yürürlüğe giren Dini Kuruluşlar Yasası kaldırılmıştır. 1945'te işgal güçleri, Devlet Şinto yapısını tedavülden kaldırıp bir Şinto Direktifi yayınlamıştır. Buna bağlı olarak İmparator Hirohito, ilahiliğini açıkça reddetmek durumunda kalmıştır. Dini Özgürlük ve Dini Kurumlar Yönetmeliği'nin yayınlanmasıyla tüm dini gruplar, din ile devletin ayrıldığından emin olunca enerjik faaliyetlere başlamıştır. Aynı zamanda yeni dinler, Budist mezhepleri ve Mezhep Şinto grupları bağımsız hale gelmiştir. 1947'de yeni medeni kanun düzenlenmiştir. Bu kanun, hukuki olarak geleneğe bağlı bir şekilde yürüyen hane halkı sistemini ortadan kaldırmıştır. Böylece bireyler artık hanelerinin dini aidiyetlerine bağlı kalmak zorunda değildir. Bu nedenle Budist ve Şinto cemaat yapısı büyük ölçüde zayıflamıştır.³⁷ 1947 Anayasası'nın Japon dini tarihini en çok ilgilendiren 20. ve 89. Maddelerine göre din özgürlüğü garanti altına alınmıştır. Anayasaya göre, kimse bir dine mensup olmaya zorlanamayacaktır. Aynı zamanda hiçbir dinin devlet nezdinde imtiyaz sahibi olmayacağı, devletin her inanca karşı eşit mesafede olacağı vurgulanmıştır. Böylece, bu iki maddeyle bireyin din özgürlüğü ve din-devlet işlerinin ayrılması sağlanmıştır. Uzun bir süre sıkı takip politikasına uğrayan yeni dinler için özgür ortamın oluşması bu tür hareketlerin artışına sebep olmuştur.³⁸

Savaştan sonra birçok insan belirsizlik, güven kaybı ve yoksulluktan muzdarip olduğu için yeni dinlerin sundukları insanlara cazip gelmiştir. Dünyevi mutluluk, şifa, birbirine sıkı sıkıya bağlı dini organizasyonlar, kolay erişilebilir dünyasal tanrılar ve ilahi elçiler insanları çekmiştir. Kentleşmenin yoğunlaşmasıyla

³⁵ Yetkin Karaoğlu – Ayhan Kuşçulu, “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 22/1 (Mart 2022), 617-621.

³⁶ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4790.

³⁷ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4791.

³⁸ Karaoğlu – Kuşçulu, “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”, 622; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 23.

bu durum daha da ileriye gitmiştir. Ulusun çoğu sanayileşmiş bir toplum karakterine bürünmüştür. Böyle bir ortamda bazı yeni dinler, özellikle Soka Gakkai ve Rissho Koseikai yeni orta sınıf arasından çok sayıda takipçi kazanmıştır. Sokka Gakkai daha da büyüyerek aktif siyasette rol almayı başarmıştır. Meclis seçimlerinde etkileyici bir başarı elde etmiştir. Komeito adında siyasi parti çatısı altında modern Japonya siyasetinde din temelli başka hiçbir grubun elde edemediği pazarlık gücüne sahip olmuştur. Ancak bu durum 1980’lerde Komeito Partisi ile Sokka Gakkai arasındaki resmi bağların kopmasıyla sona ermiştir.³⁹

Meiji politikalarıyla emperyal bir güç haline gelen Japonya, Kore ve Asya kıyılarında koloniler kurmuştur. Japonya’yı bu milliyetçi ve işgalci tutuma sevk eden yine Devlet Şinto’nun kendisidir. ABD’nin müdahalesi sonrası yapılan düzenlemeler ya da İmparatorluk rejiminin dini bir yönetimle işgalci bir politika yürütmesi insanlar üzerinde travma yaratmış olmalı ki soğuk savaş döneminde insanlar din konusunda şüphecidir. Bazı kamuoyu araştırmalarına Japonların herhangi bir dini organizayona karşı güvensiz olduklarına yönelik veriler ortaya konulmuştur.⁴⁰

Japon dini yaşamının önemli bir kısmı aile değerleriyle ve evde yapılan ibadetlerle devam etmiştir. Buna ilaveten tüm sosyal statülerden erkek ve kadınlar hala falcılık, bilgelik ve şifa kültlerine katılmaktadır. Japonlar hevesli küresel gezginler olsalar da anlam dünyaları ve kökenleri itibariyle topraklarına, dillerine ve geleneklerine güçlü bir şekilde bağlı kalmaktadır. Şinto, müttefik işgali sırasında kısa sürede kendini Devlet Şinto’dan Tapınak Şinto’ya (Shrine Shinto) çevirmeye başarmıştır. Günümüzde bile milyonlarca Japon, büyük ve küçük Şinto tapınaklarını, Budist tapınaklarını ve kutsal dağları ziyaret etmeye devam etmektedir.⁴¹

1.2 Japonya’da Modernleşme

Japonya’da modern kültürün oluşması 16. yüzyılda Batı’yla temas kurulması ile başlamıştır. Portekizliler barutlu silahı getirmiştir. Japonya’ya gelen ilk misyoner Francis Xavier de Hristiyanlığı getirmiştir. Batıyla yapılan temaslar neticesinde önemli gelişmeler kaydedilmiş ve bu gelişmeler günümüze kadar

³⁹ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4792.

⁴⁰ Fujiwara, “Study of Religion: The Academic Study of Religion in Japan”, 13/8776.

⁴¹ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4793.

devam etmiştir. Batıyla gerçekleşen bu temas, beşinci ve on üçüncü yüzyıllar arasındaki Kore ve Çin medeniyetleriyle olandan çok farklıdır. Konfüçyüsçü, Taocu ve Budist felsefelerle dolu bu kültür, buharlı gemileri ve modern askeri güçleri olan kapitalist ve emperyalist düşüncelere sahip Batılılar gibi saldırgan değildir. Sonuç olarak, Çin ve Kore medeniyetinin Japonları veya Japonya'yı asimilasyonu daha tedrici, daha nazik ve daha nüfuz edici olmuştur.⁴²

1543'te Portekizli tüccarların, Japonya'ya getirdiği ateşli silahlar, ülkedeki savaş taktiklerini etkilemiştir. Bu silahları başarılı bir şekilde kullanan savaşçı feodal beyler ülkeye hakim olmaya başlamıştır. Batılıların beraberinde getirdiği bir diğer şey Hristiyanlık olmuştur. Savaşçı liderler başlangıçta Hristiyanlığı belli bir hoşgörüyle karşılamıştır. Bunun nedeni, onların da Budist gruplara zıt bir tutum içerisinde olmalarıdır. Savaşçı derebeylerden biri olan Toyotomi Hideyoshi (1538-1598) 1587'de Hristiyan misyonerleri tehdit olarak görünce, Hristiyan inancını yasaklamıştır. Buna rağmen Hristiyanlık ülkedeki varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Tokugawa döneminde bir ferman çıkarılarak, sömürgeci çıkarlar peşinde oldukları gerekçesiyle Hristiyanlık tekrar yasaklanmıştır. Kiliseleri yıkılmış ve misyonerleri sınır dışı edilmiştir.⁴³

1639'da Tokugawa rejimi aşırı önlem politikası izleyerek Japonya'yı dış ticarete kapatmıştır. Böylece Japonya, 260 yıl sürecek olan iç kapanma dönemine girmiştir. Avrupa ile Japonya arasındaki geniş okyanuslar ve ada ülke etrafındaki deniz Japonya'yı bir çok yönden koruyan bir tampon bölge işlevi görmektedir. Ancak buharlı gemilerin icadı ve hızlanan sanayi devrimi bu mesafeleri bir engel olmaktan çıkarmaya başlamıştır. Nihayetinde çeşitli Batılı ülkelerin filoları Japonya'yı tekrar ziyaret etmiş ve kapılarını açmaya zorlamıştır.⁴⁴

Tokugawa rejimi, dış etkilere karşı ulusunu korumak için bazı düzenlemeler yapmıştır. Bunlardan biri, Budist ve Şinto tapınaklarına, tapınak-cemaat sistemini zorunlu hale getirmek olmuştur. Buna göre bireylerin kötü din Hristiyanlığa üye

⁴² Michio Araki, "Transculturation and Religion: Religion in The Formation of Modern Japan", *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (U.S.A.: Thomson Gale, 2005), 14/9309.

⁴³ Araki, "Transculturation and Religion: Religion in The Formation of Modern Japan", 14/9310.

⁴⁴ Araki, "Transculturation and Religion: Religion in The Formation of Modern Japan", 14/9310.

olmadıklarını onaylamaları gerekmektedir. Aynı zamanda bir Budist tapınağa kayıtlı olmak şart kılınmıştır.⁴⁵

Japonya’da modernleşmeye karşı bir başka reaksiyon olarak Kokugaku (Ulusal Öğrenme) hareketi ortaya çıkmıştır. Bu hareketin özü, klasik metinleri okuyarak öze dönme girişimidir. Hareketin önde gelen ismi Motoori Norinaga (1730-1801), *Kojiki*⁴⁶ adlı klasik eseri Çince karakterlerden arındırarak tanrıların Yolu (Şinto) düşüncesini orjinal haline döndürmeyi amaçlamıştır. Hirata Atsutane (1776-1843) bu düşüncüyü daha ileriye taşıyarak Meiji Dönemi’nde milliyetçi Şinto hareketinin temelini atmıştır.⁴⁷

Böyle bir kültür dönüşümü esnasında halkın alt tabakaları arasında önemli halk dini hareketleri ortaya çıkmıştır. Tokugawa döneminin sonuna doğru benzer nedenlerle ortaya çıkan üç yeni din; *Kurozumikyo*, *Konkokyo* ve *Tenrikyo*’dur. Bu üç popüler dini hareket modern Japonya’da ortaya çıkan yeni dini hareketlere prototip olmuştur.⁴⁸

Meiji imparatorluk yapısı, yakın geçmişi yani Tokugawa geleneğini reddetmiştir. Sekizinci yüzyılın monarşik yönetimini model alarak modern bir ulus devlet yapısı kurmayı amaçlamıştır. Japon ruhunu ve Batı bilgisini kullanarak modernleşmeyi planlamıştır. Japonya’nın modernleşmesi dışarıdan bir dayatmayla değil, aksine kendilerinin kararlı oldukları bir mesele haline gelmiştir. Çünkü Batı ile karşı karşıya kaldıkları güç dengesizliği başka türlü ortadan kalkacak gibi değildir. Fransız medeni kanunu, güneş takvimi, elektrik, demiryolları, posta sistemi, meclis ve anayasa gibi birçok batılı kanun, kurum ve uygulama kabul edilmiştir. Böylelikle Japonlar, Hristiyan medeniyetini kabul etmiş; ancak Hristiyanlığın kendisini kabul etmemiştir.⁴⁹

Tokugawa rejiminden farklı olarak Meiji hükümeti, her bireyin bir Şinto tapınağına kaydolmasını istemiştir. Yine Tokugawa döneminde “kötü bir din”

⁴⁵ Araki, “Transculturation and Religion: Religion in The Formation of Modern Japan”, 14/9310.

⁴⁶ *Kojiki* (“Kadim Meselelerin Kaydı”) miladi takvimle 712 yılına dayanan Çin karakterleriyle yazılmış İmparatorluk ailesi ve Japon toplumunun tarihi, gelenekleri, Şinto törenleri ve pratiklerini, mitlerini anlatan Japonca bir eserdir. Bkz. Sokyo Ono, *Şinto Kamilerin Yolu*, çev. Suat Ertüzün (İstanbul: Okyanus Yayıncılık, 2004), 20; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 67.

⁴⁷ Araki, “Transculturation and Religion: Religion in The Formation of Modern Japan”, 14/9311.

⁴⁸ Araki, “Transculturation and Religion: Religion in The Formation of Modern Japan”, 14/9312.

⁴⁹ Araki, “Transculturation and Religion: Religion in The Formation of Modern Japan”, 14/9314.

olarak muamele gören Hıristiyanlık, Meiji döneminde hoşgörüyü karşılanmıştır.⁵⁰ Modern Batılı kavram ve din görüşleri, Meiji döneminde Japon üniversitelerinde konu edilmiştir. Japonca “shukyo” kelimesi Batının “religion” (din) kavramını karşılamak için icat edilmiştir.⁵¹

Modern eğitim reformuyla birlikte batı tarzı ilkokul, lise ve üniversiteler kurulmuştur. Şinto’yu kendi çıkarları için kullanan Meiji yönetimi, anayasada inanç özgürlüğünü vurgularken gerçekte imparatora tapmanın zorunluluğunu istemiş ve okullarda bu öğreti verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Japonya tamamen laik bir devlet olmuştur. Yeni sistemde din eğitimi yasaklanmıştır. Ancak daha sonraları özel okul ve üniversitelerde dini eğitim verilmesine izin verilmiştir.⁵²

Modernleşme ile değişime uğrayan Japon toplumu bazı sıkıntılarla karşılaşmıştır. Köylülerin beklentilerinin karşılanamaması, zorunlu askerlik, eğitim maliyetlerinin pahalılığı ve ağır vergiler nedeniyle halk arasında isyanların çıkmasına neden olmuştur. Gıda fiyatlarındaki düşüş tarımla uğraşanları sefaletle sürüklemiştir. 1885 yılında 100.000 kadar çiftçinin battığı öne sürülmektedir. İntihar oranları artmıştır. Birçok kişi Amerika ve Pasifik adalarına göçmüştür. Bir diğer hoşnut olmayan grup, ayrıcalıkları elinden alınan ve gelirleri kesilen samurai sınıfıdır. Tehlikeli bir grup olarak başıboş bir haldelerdir. Tekstil fabrikalarında ucuz işçi olarak kullanılan 20 yaş altı genç kızlar ve madenlerde ağır şartlarda 12 saat çalıştırılarak gece gündüz üretimi sürdüren işçiler vardır. Sanayileşme ile birlikte işçi mahalleleri ve ucuz konutlar ortaya çıkmıştır. Meiji döneminde hızlı modernleşme ve sanayileşme ile beraber birçok sosyal sorun meydana gelmiştir. İnsanlar kendilerini bu olumsuz koşullardan kurtarmayı vadeden yeni dini hareketlere doğru yönelmiştir.⁵³

Kitagawa’ya göre Japonya’nın Kore ve Çin ile teması ile Batıyla teması arasında farklar vardır. Kore ve Çin temasları üç aşamada gerçekleşmiştir: Hoş bir giriş, entegrasyon ve asimilasyon, reddedilme veya dönüşüm. Bu üç aşamalı süreçle

⁵⁰ Araki, “Transculturation and Religion: Religion in The Formation of Modern Japan”, 14/9314.

⁵¹ James Weston, *Conceptualising Japanese Religious Belief and Practice: The Transformation of Terminology and the Persistence of Personal Faith* (Auckland: Auckland University, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 7.

⁵² Yoshiko Oda, “Japonya’da Din Eğitimi”, çev. Hamit Er, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 14 (2004), 102-103.; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 11.

⁵³ Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 12.

Budizm, Konfüçyüsçülük ve Taoizm özümseyip; yerel unsurlarla bütünleşmiştir. Batı'yla temas ise sert ve ani olmuştur. Modernleşme ve gelişmelere ayak uydurma ihtiyacı aciliyet içermektedir. Diğer yandan Batılılar inançta tam bir bağlılık beklemektedir. Fakat sömürgeci çıkarlar peşinde oldukları anlaşılmıştır. Bu nedenle Batı kültürü iyi bir şekilde entegre olamamış ve özümselememiştir.⁵⁴

1.3 Japonya'da Diğer Yeni Dini Hareketler

“Yeni Dini Hareketler” kavramı ilk olarak Harold Turner tarafından kullanılmış ve 1970 yılından itibaren akademik ilgi görmeye başlamıştır. Eileen Barker tarafından geliştirilen “Yeni Dinler” kavramı ise 1950’den itibaren varlık gösteren ve 1970’lerden itibaren gelişen dini hareketleri ifade etmek için kullanılmıştır. Genel kabule göre yeni dini hareketler, 1950-1960’larda ortaya çıkarak ilerleyen süreçte gelişen hareketleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Ancak bu durum uzak doğudaki hareketler için geçerli değildir. Nitekim Japonya’da bu tür hareketlerin başlangıcı 19. yy başlarına kadar uzanmaktadır.⁵⁵ Bu nedenle batıdaki örneklerine nazaran daha erken ortaya çıktıkları için kurumsallaşmalarını büyük oranda tamamlamışlardır.⁵⁶

Japonya’da yeni dinler “shinshukyo” terimi ile ifade edilmektedir.⁵⁷ Terimin içerisinde geçen “shukyo” kelimesi batı kökenli din kelimesini karşılamak için modern dönemde kullanılmaya başlanmıştır. Bunun yanısıra akademik kullanımda, Shinko Shukyo (Yükselen/Gelişen/Filizlenen Din), Minshu Shukyo (Halk Dini) ve Shinshinshukyo (Yepyeni Din) terimleri de yer almıştır.⁵⁸

Tenrikyo ve Kurozumikyo gibi hareketler, on dokuzuncu yüzyılın başlarında ortaya çıktıkları için aslında pek yeni sayılmazlar. Kurumsallaşma sürecini büyük oranda tamamlamış ve üçüncü, dördüncü nesil üyelikleri bulunmaktadır. Ancak onlar hala “yeni din” kategorisinde ele alınmaktadır. Çünkü “yeni” ifadesinin kendisi, “yerleşik dinler” kavramına zıtlık oluşturduğu sürece yeniliğini korumaktadır.⁵⁹

⁵⁴ Kitagawa - Ebersole, “Japanese Religions: An Overview”, 7/4792.

⁵⁵ Karaoğlu – Kuşçulu, “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”, 607.

⁵⁶ Karaoğlu – Kuşçulu, “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”, 608.

⁵⁷ A. Lande – Peter Clarke, “Japan”, *The World’s Religions: The Study of Religion, Traditional and New Religion*, ed. Stewart Sutherland – Peter Clarke (London: Routledge, 1988) 174.

⁵⁸ Karaoğlu – Kuşçulu, “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”, 608.

⁵⁹ Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 20-21.

Yeni dini hareketlerin ortaya çıkış sebepleri, aşırı dünyevileşme sonucu insanlarda hayal kırıklığı ve tatminsizlik duygusu, geleneksel dini söylemlerin güncel sorunlara yanıt verememesi olarak gösterilebilir.⁶⁰ Diğer yandan modern ideolojilerin insanları sürüklediği karamsarlık ve psikolojik bunalım onları yeni arayışlara sevk etmiştir.⁶¹

Japonya'daki yeni dini hareketlerin de ortaya çıkmasında birçok farklı faktör bulunsada sebeplerin merkezinde sosyal kriz dönemleri olmuştur. Tokugawa rejiminin düşüşü, Meiji restorasyonu ve İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan sosyal kriz ortamları yeni dini hareketlerin artış dönemleri olmuştur.⁶²

Tenrikyo ve çağdaşı hareketlerin meydana gelmesinin temel sebebi, Tokugawa rejiminin son zamanlarında halk arasında artan memnuniyetsizliktir. Batıyla gerçekleşen ani temas beraberinde birçok yenilikleri ve buna bağlı olarak yeni sorunları gündeme getirmiştir. Şintoizm ve Budizm gibi yerleşik dinler bu yeniliklere uyum sağlamaya çalışmıştır. Ancak yine de halkın beklentilerinden ve ihtiyaçlarından uzak kalmışlardır. Hal böyleyken yeni dini hareketler halkın alt katmanlarında kendiliğinden ortaya çıkmaya başlamıştır.⁶³

Tokugawa (Edo) Dönemi'nin özelliği, tehlikelere karşı uzun bir süre dışa kapalılık politikası uygulanmış olmasıdır. Bu politika, Japonya'nın günümüz toplumunun dini, kültürel ve entelektüel karakteristiğinin gelişim dönemi olarak görülmüştür.⁶⁴ Bu dönemin son elli yılına gelindiğinde Tenrikyo ile beraber başka yeni dinlerin de ortaya çıkmaya başladığı dönem olarak temayüz etmiştir. Bunun nedeni dönemin modernizasyon dayatmalarına bir tepki olduğu düşünülmektedir. Bu durum Meiji dönemi ve sonrasına kadar uzanır.⁶⁵

Tenrikyo hareketi Meiji dönemine (1868-1911) kadar bazı yasaklamalar ve engellerle karşı karşıya kalmış hatta kurucu zaman zaman hapsedilmiştir. 1908

⁶⁰ Ali İhsan Yitik, "Misyonerlik ve Yeni Dini Hareketler", *Dinler Tarihçilerinin Gözüyle Türkiye'de Misyonerlik Sempozyumu Kitabı*, (Ankara: Dinler Tarihi Araştırmaları V, 2005), 102.; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 15.

⁶¹ Hakkı Şah Yasdıman, *Türkiye'de Yehova'nın Şahitleri* (İzmir: Tibyan Yayıncılık, 2011), 26; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 15.

⁶² Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 22.

⁶³ Araki, "Transculturation and Religion: Religion in The Formation of Modern Japan", 14/9314; Karaoğlu – Kuşçulu, "Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış", 612-613.

⁶⁴ Karaoğlu – Kuşçulu, "Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış", 615.

⁶⁵ Araki, "Transculturation and Religion: Religion in The Formation of Modern Japan", 14/9314.

yılında hareketin kaderi değişmiş ve “Sect Shinto” yani devletin yasal olarak onayladığı 13 Şinto mezhebinden biri olarak kabul görmüştür. Bu 13 mezhep şöyledir:

Kurozumikyo, Shinto Shuseiha, Izumo Oyashirokyo, Fusokyo, Jikkokyo, Shinshukyo, Shinto Taiseikyo, Ontoakekyo, Shinto Taikyo, Misogikyo, Shinrikyo, Konkokyo, Tenrikyo.⁶⁶

Bu on üç grup, hükümet tarafından idari bir kolaylık sağlamak için kabul edilmiştir. Bu uygulamaya göre, eğer bu dini hareketlerden birine bağlı olunmazsa devlet o hareketi zararlı ve illegal kabul etmiştir.⁶⁷ Bu gruplar da Meiji döneminde hükümet onayı alabilmek için geçici birleşmeler yapmış ve aralarındaki bazı farkları bir süreliğine görmezden gelme yoluna gitmişlerdir.⁶⁸ Tenrikyo, İkinci Dünya Savaşı sonrasına tekabül eden bu dönemde söz konusu Şinto mezhebi statüsünü reddetmiştir. Çünkü 1947 Anayasası sonrasında varlığını sürdürmek için Şintoizm ya da Budizm gibi dinlere bağlı kalma ihtiyacı ortadan kalkmış ve bağımsız bir dini hareket haline gelmiştir.⁶⁹ Ancak Japonya’da hâlâ resmi olarak “yeni dinler” kategorisi yoktur. Yasal dini kuruluşlar, Kültür Bakanlığı himayesinde Şintoizm, Budizm ve Hristiyanlık gibi dinlerin mezhebi olarak resmiyet elde etmektedir.⁷⁰

Modern çağda ortaya çıkan Japon yeni dini hareketlerin birçoğu bazı ortak özelliklere sahiptir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Modernizmin sebep olduğu krizlere dini bir yanıt verme ihtiyacı
2. Belirli bir kuruluş anı ve karizmatik bir lidere sahip olma
3. Yeni bir öğreti sunma ve genellikle vahiy alma tecrübesinin gerçekleşmesi
4. Ayrı bir kurumsal yapı

⁶⁶ “Tenrikyo”, 495.

⁶⁷ Karaoğlu – Kuşçulu, “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”, 617.

⁶⁸ “Tenrikyo”, 495.

⁶⁹ Barbara Rossetti Ambros - Timothy Smith, “Tenrikyo”, *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Lukas Pokorny and Franz Winter (Leiden: Koninklijke Brill NV, 2018), 33.

⁷⁰ Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 25.

5. Farklı ayinler ve uygulamalar.⁷¹

Bu yeni dinlerin çoğu Budizm ve Şintoizm gibi yerleşik dinlerin tek bir ifade türünü önemli bir hale getirerek onun etrafında şekillenmiştir. Her biri birçok Kami veya Buda'dan bir tanrıya; bir ilahi öğretmen yani peygamber ve bir vahiy vizyonuna; önemli bir ayine; bir hac merkezine; kutsal kitaba ve bir kurumsallığa sahiptir.⁷²

Meiji restorasyonundan önce Edo Dönemi'nde ortaya çıkan “eski” yeni dinler sonrakilere prototip olmuştur. Bu eski yeni dinler kırsal bir geçmişe sahiptir. Ayrıca bir Şinto veya halk tanrısını tek tanrı olarak belirlemişlerdir. Dolayısıyla tek tanrılı bir din olma eğilimi öne çıkmaktadır.⁷³ Bu durum Japonya'nın dini yaşamında bir fark yaratmıştır.⁷⁴ Bunlar; Kurozumikyo, Tenrikyo ve Konkokyo'dur. Şimdi bunlar hakkında kısaca bilgi verilecektir.

Kurozumikyo: Aziz Kurozumi Munetada (1780-1850), bu hareketi 1814 yılında bir ilham aldıktan sonra kurmuştur. Kendisinin sonsuz tanrı olarak tanımladığı Şinto güneş tanrıçası Ameterasu tarafından ele geçirildiğine inanıyordu. Küçük ama etkili olan bu dini hareket şifayı, neşeyi ve sağlıklı yaşamı vurgulamıştır.

Konkokyo: 1859 yılında Kawate Bunjiro adlı bir köylü kendisinin Tenchi Kane-no Kami isimli tanrı tarafından aracı olarak seçildiğini öne sürmüştür. Toritsugi uygulamasıyla manevi öğüt sunan Konkokyo, altın ışık dini olarak tanımlanmıştır.⁷⁵

Yeni dinlerde görülen bir diğer husus da kurucularının kadınlardan oluşmasıdır. En ünlü kadın kurucular; *Tenrikyo*'nun kurucusu Nakayama Miki, *Omoto-kyo*'nun kurucusu Deguchi Nao, *Ennokyō*'nun kurucusu Fukada Chiyoko, *Tensho Kotai Jingukyo*'nun kurucusu Kitamuara Sayo ve *Daijokyo*'nun kurucusu

⁷¹ Robert S. Ellwood - Shimazono Susumu, “New Religious Movements: New Religious Movements in Japan”, *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (U.S.A.: Thomson Gale, 2005), 10/6572.

⁷² Ellwood - Susumu, “New Religious Movements: New Religious Movements in Japan”, 10/6572.

⁷³ Ellwood - Susumu, “New Religious Movements: New Religious Movements in Japan”, 10/6573.

⁷⁴ Peter B. Clarke, *New Religions in Global Perspective: A Study of Religious Change in the Modern World* (New York: Taylor and Francis Group, 2006), 262; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 25.

⁷⁵ Ellwood - Susumu, “New Religious Movements: New Religious Movements in Japan”, 10/6573.

Tasuko'dur.⁷⁶ Kadın figürlerin genel Japon şamanizminde sık rastlanılan bir durum olduğunu burada belirtmek gerekir.⁷⁷ Yeni Japon dini geleneğinde kadınlar peygamberlerin, şamanların ve kurtarıcıların rollerini üstlenirken, erkekler genellikle kâhin tercümanları, doktrin öğretmeni ve organizatördür.⁷⁸ Kurucu figürler takipçilerine doğru yolu gösteren, ilham veren, kurtuluşa giden yolu tanımlayan ve gerçeğin/hakikatin temsilcisi olarak Japon yeni dinlerinin merkezi haline gelmişlerdir. Onlar, takipçileri tarafından tanrı ile ilişki kurabilen insan-şaman anlamında *İkigami* – Yaşayan Kami/Tanrı olarak kabul edilmiştir. Ölümünden sonra tapınak veya türbeleri, takipçiler için hac mekanı haline gelmiştir.⁷⁹

Günümüze kadar Japonya'da bini aşkın yeni dini hareket ortaya çıkmıştır. Bunların bazıları kaybolup gitmiş bazıları ise büyük organizasyonlara dönüşmeyi başarmıştır. Bunların en büyükleri bir milyondan fazla üyeye sahip olan Soka Gakkai, Rissho Koseikai, Reiyukai ve Tenrikyo'dur.⁸⁰

Yeni dinler, Şinto ve Budizm kaynaklı kökenlerine bağlı olarak ikiye ayrılabilir. Çok az sayıda Hristiyan kökenli yeni din de vardır ancak bunlar oldukça küçüktür. Şinto kökenli yeni dinlere Tenrikyo (1838), Konkokyo (1859), Sekai Kyusei Kyo veya Dünya Mesih Kilisesi (1935), Seicho-no-Ie (1936), Tensho Kotaijingukyo (1945), Sekai Mahikari Bunmeikyodan (1959) ve Sukyo Mahikari (1978) örnek gösterilebilir. Budizm kökenli yeni dinlere ise Reiyukai (1928), Nenpo Shinkyo (1928), Rissho Kosei-kai (1938), Gedatsukai (1929), Soka Gakkai (1930), Shinnyoen (1936), Myochikai (1950), Bentaghui (1952) ve Agonshu (1954) örnek olarak gösterilebilir. Budist kökenli dinler Şinto kökenli dinlere nazaran daha fazla üyeye sahiptirler.⁸¹

⁷⁶ Nabutake Inoue, "New Religion (Japan)", *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke, (New York: Routledge, 2006), 452.

⁷⁷ Ellwood - Susumu, "New Religious Movements: New Religious Movements in Japan", 10/6573.

⁷⁸ Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 33-34.

⁷⁹ Halil İbrahim Şenavcu, "Japon Yeni Dini Hareketlerinde Halk Hekimliği: Sekai Kyusei Kyo Örneği", *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 13 (Aralık 2021), 203; Karaoğlu – Kuşçulu, "Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış", 625; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 28-29.

⁸⁰ Inoue, "New Religion (Japan)", 452; Karaoğlu – Kuşçulu, "Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış", 617-621.

⁸¹ Inoue, "New Religion (Japan)", 452.

Yeni dinler, İkinci Dünya Savaşı öncesi yasalarına göre farklı muamele görmüştür. Bazıları resmiyet kazanmış bazıları ise resmi olabilenlere bağlı olarak varlığını sürdürmüştür. Savaş sonrası dini özgürlük ve din-devlet işlerinin ayrılması sebebiyle yerleşik dinlerle beraber yeni dinler de bağımsız olmuştur. Haliyle yeni dinlerin sayısında önemli bir artış görülmüştür. Bu durum Aum Shinrikyo'nun sarin gazı saldırısına kadar devam etmiştir. Bu olaydan sonra onay alma standartları zorlaştırılmıştır.⁸²

Yeni dinlerde rastlanılan bir diğer durum senkretik bir yapıya sahip olmalarıdır. Bu gruplar çeşitli din ve kültür türlerinden ilham almıştır. Tipik olarak Budist doktrinini kucaklarlar. Temelde Konfüçyüsçü bir ahlakı yüceltirler ve ibadet şekillerinde Şinto etkisi görülür. Aynı zamanda batılı düşünceler kullanılabilir. Dini, modern bilim ile uyumlu hale getirmek konusunda isteklidirler.⁸³ Bu karışık yapısından dolayı yeni dinleri sınıflandırma girişimi zor bir iş olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁴ Yeni dinlerin senkretik olması bir de Japon dini geleneğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü bir Japon aynı anda birden fazla dini inanca sahip olabilir. Yeni dinlerde de dini üyelik zorunluluğu yoktur. Yani, yeni dinlerin katılımcıları aynı zamanda Şinto ve Budist tapınaklarını ziyaret edip dua edebilmektedir. Bununla beraber Kami inancı ya da Atalar kültü/Atalara tapınma, Japon kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Yeni dinlerin ilahi araçları, şifa dağıtırken ataların ruhları yani kamilerle irtibat kurarlar. Sadece yeni dinler değil Budizm ve Konfüçyüsçülük de Japonlara hitap edebilmek için kami inancına merkezi bir yer vermiştir.⁸⁵

Yeni dinlerin bir başka önemli özelliği öğretilerinin şifa ve neşeli yaşam gibi dünyevi faydalara vurgu yapma eğiliminde olmalarıdır. İyileştirme ve büyülu uygulamalar, Pratik bir propaganda yöntemi olarak kullanılır. Şifa mucizelerine vurgu yapılır.⁸⁶ Yani yaşamsal bir kurtuluş vaat edilir. Budizm, Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam gibi geleneksel kurtuluş dinlerinde olduğu gibi biyolojik ölümden sonra gerçekleşen bir kurtuluş söz konusu değildir. Günlük hayatlara ve ilişkilere değer veren “bu dünyasal” bir yönelime sahiptirler. Sosyoekonomik

⁸² Inoue, “New Religion (Japan)”, 453.

⁸³ Ellwood - Susumu, “New Religious Movements: New Religious Movements in Japan”, 10/6573.

⁸⁴ Lande – Clarke, “Japan”, 174.

⁸⁵ Lande – Clarke, “Japan”, 174; Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 26.

⁸⁶ Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*, 26.

koşullar dini düşünceyi şekillendirmiş ve “dünyevi fayda” anlayışı ortaya çıkmıştır. Başka bir yaşamda ruhsal kurtuluş peşinde koşmaktan ziyade hastalık ve yoksulluk gibi dünyevi sıkıntılardan kurtulup önce temel ihtiyaçların karşılanması vurgulanmıştır.⁸⁷ Kurtuluş bir kurtarıcıya bağlı değil aksine kişinin bireysel çabalarına bağlıdır.⁸⁸ Burada da belirtmek gerekir ki yeni dinlerin bu yönü; Şintoizm ve Budizm’in özellikle on dokuzuncu yüzyıl başlarında katı biçimciliği ve halkın beklentilerine ilgisizliği ile bağlantılıdır.⁸⁹ Hızlı bir şekilde kentleşen Japon halkı yaşadığı çok yönlü bunalımlardan dolayı çareyi yeni dinler de aramıştır. Yeni dinler de insanların bu sıkıntılarına hitap eden bir tarz benimsemişlerdir.

⁸⁷ Karaoğlu – Kuşçulu, “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”, 628.

⁸⁸ Weston, *Conceptualising Japanese Religious Belief and Practice*, 7.

⁸⁹ Lande – Clarke, “Japan”, 174.

İKİNCİ BÖLÜM

2. NAKAYAMA MİKİ VE TENRİKYO'NUN KURULUŞU

Buraya kadar Japonya tarihinde din olgusuna ve onu etkileyen faktörlere göz atıldı. Modern dönemde ortaya çıkan yeni japon dinlerinden bahsedildi. Bu kısımda da tarihi açıdan Tenrikyo'nun ortaya çıkış süreci aktarılacaktır. Bu süreç kurucunun hayatıyla bir bütünlük arz ettiği için ikisini birlikte ele alınacaktır. Kurucu'nun hayatı sadece Tenrikyo'nun ortaya çıkış sürecini değil, aynı zamanda modern dönemde ortaya çıkan birçok yeni dini anlamak için ipuçları barındırmaktadır.

2.1 Kurucu Nakayama Miki

2.1.1 Doğumu

Tenrikyo'nun kurucusu 18 Nisan 1798 yılında Nara vilayetinin Sanmaiden köyünde varlıklı bir çiftçi ailede dünyaya gelen Nakayama Miki'dir. Maekawa Masanobu ve karısı Kinu'nun en büyük kızı olan Maekawa Miki, Nakayama adını evlendikten sonra almıştır.⁹⁰ Küçük bir çocukken hayatının ilk iki yılını hemşire bir bakıcı tarafından büyütülerek geçirdi. Erken çocukluktan itibaren diğer çocuklarla dışarıda oynamak yerine ev işlerine yardım etme eğilimine sahipti. Kısa sürede pamuk dokumayı ve kendi elbisesini dikmeyi başardı. Aile ortamı son derece dindardı. Japon Budist mezhebi olan Jodo Budizm'inin takipçileriydiler. Miki, erken çocukluktan itibaren bu mezhebin ilkelerini öğrenmişti.⁹¹

2.1.2 Evliliği

Gençlik yıllarında da Jodo Budizmi yani Saf Toprak Budizmi adanmışıydı. Neredeyse Budist bir rahibe olacaktı. Ancak ailesinin onu evlendirme girişimi sonucu hayatı farklı bir yöne sürüklendi. Her yıl 15 Eylül'de Isonokami İmparatorluk Mabedi himayesinde festivaller düzenleniyordu. Bir seferinde Miki, bu festivale gitmek üzere babasına eşlik etti. Bu esnada kan bağları bulunan Nakayama ailesini de ziyaret ettiler. Nakayama ailesinin büyük oğulları yirmi yaşlarındaydı ve bekârdı. Miki ise henüz on üç yaşındaydı. Böyle bir festival gününde iki ailenin babaları çocuklarını evlendirme hususunda anlaştılar.⁹² Bu tür evlilikler o dönemde sosyal bir norm olmasına rağmen Miki rahibe olmak istediğini

⁹⁰ Toyoaki, "Tenrikyo", 13/9082.

⁹¹ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 16.

⁹² Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 16.

söyledi ve buna şiddetle karşı çıktı.⁹³ Uzun tartışmalar sonrasında nihayet evlenmeyi kabul etti, ancak ev işleri bittikten sonra her akşam dini vecibelerini yerine getirmekte özgür olacağı konusunda söz aldı.⁹⁴ Günümüzde Tenrikyo'nun merkezi olan Tenri Şehri'nin bulunduğu Shoyashiki köyüne gelin olarak gitti. Eşi, köy reisinin büyük oğlu Zenbei Nakayama (1788-1853) idi.⁹⁵ Samuray sınıfından farklı olarak çiftçi topluluklarda gelinin statüsü önemliydi. Çünkü gelin iş gücünün önemli bir parçasıydı. Nitekim Miki de ailede güçlü bir rol üstlendi.⁹⁶ Çalışkan ve özverili bir gelin, eş ve anneydi. Bir oğlu, beş de kızı oldu.⁹⁷ Bir eş olarak kocasına sadık, kayınpederine karşı saygılı. Hizmetçilere karşı nazikti ve ev işlerinin yanı sıra çiftlik işlerine de yardımcı oluyordu. Kayınpederi işleri çekip çevirmesinden öyle memnun oldu ki henüz on altı yaşından büyük olmayan Miki'ye tüm aile işlerinin sorumluluğunu devretti.⁹⁸

Miki'nin kayınpederine çok bağlı olduğu ve ne kadar meşgul olursa olsun onun hizmetini de eksik etmediği aktarılır. O'na asla sesini yükseltmemiş ve kötü konuşmamıştır. En yorgun günlerinde bile kayınpederine masaj tedavisi uygulamıştır. 1821 yılının Temmuz ayında kayınpederi Nakayama Zenemon hayatını kaybetmiştir. Bu olaydan iki ay sonra hamile olduğunu öğrenmiş ve hamileliğinin son dönemlerine kadar kayınpederini sırtına alıp bahçeleri gezdirdiği anlatılır. 1822 yılının Temmuz ayında ise dünyaya Shuji adında bir erkek çocuk getirmiştir. Böylece bütün görevlerine bir de annelik vazifeleri eklenmiştir.⁹⁹

Kocasını Zenbei, Kano adında bir hizmetçiyle gizli bir aşk yaşadı. Miki bu duruma karşı sabırlı ve itidalli bir yaklaşım sergiledi. Kocasının bu kötü davranışının, onun eksikliklerinden kaynaklandığını düşündü. Hizmetçiye bir şey yansıtmamaya gayret ederek ona iyiliklerde bulundu hatta zaman zaman hediyeler verdi. Buna rağmen hizmetçinin onu zehirleyerek ev hanımlığına geçmek istediği aktarılmaktadır. Çevresindekiler böyle bir şeyden şüphelenince hizmetçiye ciddi bir

⁹³ Carl B. Becker, "Religious Healing in 19th Century 'New Religions': The Cases of Tenrikyo and Christian Science", *Religion* 20/3 (1990), 199.

⁹⁴ Becker, "The Cases of Tenrikyo and Christian Science", 199.

⁹⁵ MacWilliams, "Nakayama Miki", 9/6404.

⁹⁶ Kaneko Juri, "Can Tenrikyo Transcend the Modern Family? From a Humanistic Understanding of Hinagata and Narratives of Foster Care Activities", *Japanese Journal of Religious Studies* 30/3 (2003), 246.

⁹⁷ Rossetti - Smith, "Tenrikyo", 33.

⁹⁸ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 17.

⁹⁹ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 20.

şekilde sorguya çektiler. Ancak Miki, bu durumda bile sadece midesinin rahatsızlandığını söyleyerek onu korumaya çalışmıştır.¹⁰⁰

2.1.3 Eğitimi

On dokuz yaşına geldiğinde, Buda'nın hizmetine olan inancı olağanüstü bir hale geldi. Magata köyündeki Zempuku-ji adlı tapınakta Gojusoden adlı kurtuluş hizmetine başladı. Bu uygulama, Jodo mezhebinin en yüksek ritüellerinden biri olmasıyla birlikte yedi günlük özel adanmışlık hizmetlerinden sonra yapılırdı ve nadiren genç yaştaki insanlara öğretilirdi. Bütün bunlar Miki'nin hayatının erken dönemlerinde dini inancın coşkusunu göstermektedir. Ayrıca Tenrikyo öğretisindeki Budist etkilerin kaynağına ışık tutmaktadır.¹⁰¹

2.1.4 Manevi Kişiliği

Miki, birçok görevi bir arada yürütürken ihtiyaç sahiplerinin imdadına yetişmekten de geri durmuyordu. Yaşadığı mahallede bir ailenin bebeği sütsüz kaldığı için zorluk çektiklerini öğrendi. O zaman üç çocuğu bulunan Miki, bebeği kendi emzirdi. Ardından kendi evine götürerek ona baktı. Çocuğun fiziksel durumundaki gelişme hem Miki'yi hem de anne ve babasını sevindirmişti. Ancak bu mutluluk uzun sürmedi. Çünkü çocuk bir gün aniden çiçek hastalığına yakalandı. Bu ciddi hastalıktan kurtulan çocuk neredeyse yok gibiydi. O zamana değin beş çocuğunu kaybeden anne ve baba çok üzgün bir haldeydi. Miki, bu olay hakkında büyük bir sorumluluk hissetti. Çünkü çocuk onun bakımındayken hastalığa yakalanmıştı. Çocuğun iyileşmesi için her yola başvurulmuştu. Bir yandan doktorlar ilaç tedavisi uygularken diğer yandan büyü gücüne sahip bazı ritüeller denendi fakat bir sonuç alınmadı. Sonunda Miki, tanrıların ve Budaların ilahi gücünü aramaya karar verdi. Hem Şinto tanrılarına hem de Budalara dua etti ve her ikisinin tapınaklarını ziyaret etti.¹⁰² 1828'de gerçekleşen bu olayda Miki, tanrılara kendi hayatını ve iki kızının hayatını teklif ettiği aktarılmaktadır. Çocuk mucizevi bir şekilde iyileşince Miki'nin duası cevaplanmış gibiydi. Aynı zamanda kendi iki çocuğunun vefat ettiği aktarılıyor. Bu olay onun hayatında olağanüstü bir yere

¹⁰⁰ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 21.

¹⁰¹ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 18.

¹⁰² Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 22.

sahiptir ve fazlasıyla övülür.¹⁰³ Bundan dolayı çiçek hastalığı Tenrikyo yazılarında çok önemli bir yere sahiptir.¹⁰⁴

2.2 Tenrikyo'nun Kuruluşu

Asıl dönüm noktası, 23 Ekim 1838'de Miki kırk yaşındayken gerçekleşti. Dönemin kıtlık ve isyan gibi olumsuz şartlarında, büyük oğlu Shuji (1821-1881)'nin sol bacağına dayanılmaz bir ağrı meydana geldi. Bu durum Miki'yi duygusal ve fiziksel yönden kötü etkiledi. Doktorlara danışılmasına rağmen oğlunun durumu iyileşmedi.¹⁰⁵ Yardım edemeyen Doktor, Shuji'nin babası Zenbei'ye oğluna dua etmek için dağ inzivası (*shugenja*) önerdi. Ağrının tanrı Isonokami tarafından Shuji'ye verilen bir lanetten kaynaklandığına inanıldı. Kadın bir medyum veya şaman olan Bayan Soyo tarafından gerçekleştirilen birkaç şeytan çıkarma (*yosekaji*) ritüeli geçici olarak ağrıları hafifletti.¹⁰⁶ Yaklaşık bir yıl sonra ağrı tekrar nüksetti. Bayan Soyo gelemediği için Miki şamanın yerine ritüeli yapmayı dener.¹⁰⁷ Miki'nin transa geçtiği esnada olağanüstü bir şey gerçekleşti. Güçlü bir ses onunla konuştu ve “Ben cennetin sahibi ve gerçek tanrıyım. Tüm insanları kurtarmak için Miki'nin bedenini kullanmak istiyorum.” dedi. Görenler bu duruma hayran kaldılar. Kocası, Miki kendine geldiğinde şiddetle kendini tanrıdan çekmesini istedi. Çünkü bakması gereken çocukları vardı. Ancak tanrı ısrarcı oldu ve kabul etmezse tüm ailesini yok etmekle tehdit etti. Her zamanki Japon usulüne göre, arkadaşların ve din adamlarının da davet edildiği bir aile konseyi gerçekleştirildi. Üç gün süren toplantının ardından ilahi daveti kabul etmekten başka çare olmadığı sonucuna vardılar. Bu karardan sonra kurucu trans halinden kurtuldu. Bu gün Tenrikyo'nun kuruluş günü olarak kabul edilmektedir. Tüm bu olayların gerçekleştiği yer ise bugün Tenrikyo'nun ibadet merkezidir.¹⁰⁸

Böylece Miki yaşayan bir kami (*ikigami*) olmuştur. Tanrısının adının Tenri-O-no-Mikoto olduğunu söyledi, ancak O'ndan kozmik birliği içeren Ay-Güneş anlamında “Tsuki-Hi” olarak da bahsetti.¹⁰⁹ 1841'de tanrı insanların acılarını

¹⁰³ MacWilliams, “Nakayama Miki”, 9/6404.

¹⁰⁴ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 22.

¹⁰⁵ MacWilliams, “Nakayama Miki”, 9/6404.

¹⁰⁶ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 22.

¹⁰⁷ Elisabetta Porcu, “Tenrikyo's Divine Model through the Manga Oyasama Monogatari”, *Journal of Asian Humanities at Kyushu University* 2/1 (Spring 2017), 89.

¹⁰⁸ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 22.

¹⁰⁹ Ransey W. Joiner, “Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition”, *Scholarly Commons* (Erişim 14 Mart 2021)

hafifletmek için ilk görev olarak ona yoksul bir şekilde yaşamasını emretti. Bu yüzden Miki, ailesinin varlığını ihtiyaç sahiplerine yardım etmek için harcadı.¹¹⁰ Evinde depolanan tüm aile hazinelerini, mobilyaları ve hatta yiyecekleri dağıttı. Çevresindekiler Miki'nin bu hayırsever tutumunun aşırıya kaçtığını düşündü ve onu durdurmaya çalıştı. Ancak O, cömertliğini daha da artırdı.¹¹¹

Miki, kocası Zenbei 1853'te öldükten sonra Osaka sokaklarında yeni inancını ilan etmeye başladı.¹¹² Eşinin ölümünden sonra dini aktivitelerinde daha özgür davrandığı anlaşılmaktadır. Örneğin kocasının ölümünden sonra sahip oldukları konağı yıktırması ve sahibi olmaktan kurtulmanın verdiği neşe ile yıkım ekibine bir ziyafet vermiştir. Sahip olduğu küçük bir arazi ve iki küçük kulübeden başka bir şeyi kalmamıştır. Kendini sadece tanrının hizmetine adanmıştır.¹¹³

1860'ların başında etrafında sadık bir takipçi grubu oluşmaya başladı. Mucizevi iyileştirme veya şifa verme güçleri gösterdi. Özellikle ağrısız doğum (*obiya yurushi*) yaptırma yeteneği ile birçok kişiyi inancına çekmeyi başardı. Japon toplumunda onun bu ilahi gücü kısa sürede yayıldı. İnsanlar güvenli ve acısız doğum için ona gelmeye başladı. Daha sonra köylüler arasında çiçek hastalığı ve diğer hastalıkları iyileştirme yeteneği gösterdi.¹¹⁴ Tenrikyo inancının yayılmasında en başından itibaren kurtuluş fikrinin fiziksel iyileşme ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.¹¹⁵ Miki, Tenrikyo inanları için aynı zamanda kusursuz bir rol model olarak sunulmaktadır. O'nun bu sıfatı *hinagata* kavramı ile ifade edilir. Hinagata'nın kelime anlamı bir evin kilden yapılmış küçük bir modelini ifade eder. Tenrikyo ise bu kelimeyi Miki için mutlak bir örnek ya da rol model anlamında kullanır.¹¹⁶

2.3 Kurumsallaşma Süreci

1863'te en sadık öğrencisi olan aynı zamanda ilk ibadet salonunu inşa eden marangoz Iburi Izo (1833-1907) ile tanıştı. Izo, düşük yapan karısının Miki tarafından mucizevi bir şekilde iyileşmesine tanıklık edince O'nun ilahi gücüne ikna oldu. Bu sevinçle ona hemen bir tapınak inşa etme planı yaptı ve ibadet

¹¹⁰ MacWilliams, "Nakayama Miki", 9/6404.

¹¹¹ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 24.

¹¹² MacWilliams, "Nakayama Miki", 9/6404.

¹¹³ Stralen, "The Religion of Divine Wisdom", 27.

¹¹⁴ Becker, "The Cases of Tenrikyo and Christian Science", 200.

¹¹⁵ Stralen, "The Religion of Divine Wisdom", 29.

¹¹⁶ Stralen, "The Religion of Divine Wisdom", 14.

merkezinin ilk şeklini inşa etti. İlerleyen süreçte Tenrikyo ibadetinin merkezini teşkil eden yaratılış dansının (*kagura tsutome*) ilk halleri ortaya çıkmaya başladı. Bununla beraber kurucu, bir toplantıda, yolculuk esnasında herhangi bir tapınak yakınından geçerlerse orada ibadet edebileceklerini söyledi. Bu yüzden bazı inananlar, Yamato mabedine gidip “torii” denilen mabet kapısından girdiler. Davullar çalıp, “kurtar bizi Tenri O-no Mikoto” şeklinde yüksek sesle dua ettiler. Bu şekilde dua etmeleri oradakileri rahatsız etti. Tapınaktan sorumlu Şinto rahibi öfkелendi ve karşı çıktı. Tenrikyo adanmışları üç gün boyunca gözaltında tutuldu ve davullarına el konuldu.¹¹⁷ Bu şekilde Tenrikyo faaliyetleri dikkat çekti ve Şinto rahipleri, Budist yetkililer ve yerel polis tarafından sıkı takibe alındı. Bir dizi zulüm ve baskıya maruz kalındı.¹¹⁸ Bu durum inananlar arasında bir çözölmeye neden oldu. Tapınağın inşasında çalışmaktan kaçındılar. Sadece Iburi Izo sadakatle inşaata devam etti. Bu noktada Miki, Tenrikyo terminolojisinde *sazuke* olarak ifade edilen insanlara mistik güçler verme ve insanları her türlü hastalıktan iyileştirme yoluyla dini eylemlerine devam etti.¹¹⁹

Bu esnada çevreden tepkiler gelmeye devam ediyordu. 1865 yılında, Tamura köyünden bir Budist tapınağının başrahibi bir heyetle beraber Miki’yi ziyaret etti. Tenrikyo inancını açıkça kınayıp eleştirdiler. Bu ortamda Tenrikyo inancının savunmasını kurucunun kızı Kokan’ın yaptığı söylenir. Kokan’ın savunması karşısında Budist rahipler şaşkına dönmüştür. Yine aynı günlerde bir Şinto rahibi olan Moriya Chikuzen soruşturmacı olarak Miki’yi ziyaret etmiştir. Bir dizi sorular sorduktan sonra aldığı cevaplar onu etkilemiştir. Miki’yi mahkûm etmek yerine yetkililer tarafından resmiyet kazanması için gerekli adımlar atmasını tavsiye etmiştir. Chikuzen’in telkinleri ile yerel vali Bay Fukaya, Tenrikyo için bir tavsiye mektubu yazdı. Miki’nin oğlu Shuji bu mektubu alıp dini kurumlarda yetkili kişinin ikamet ettiği Kyoto’ya gitti. Böylece Tenrikyo, tarihinde ilk kez özgür oldu. Japonya’nın her yerinde vaaz verme hürriyeti kazandı.¹²⁰ Bu gelişmeleri Meiji restorasyonlarının yürürlüğe girmesi takip etti. İmparator tekrar eski konumuna sahip oldu. Tokugawa döneminde her doğan bebeğın bir Budist tapınağına kaydedildiğı gibi Meiji döneminde de Şinto tapınağına kaydedilme zorunluluğı

¹¹⁷ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 30.

¹¹⁸ MacWilliams, “Nakayama Miki”, 9/6404.

¹¹⁹ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 31.

¹²⁰ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 32.

getirildi. Şintoizm'in bu güçlü şekilde ön plana çıkarılması gerçekleşmeseydi Tenrikyo'nun kaderi daha farklı olabilirdi.¹²¹

Bu yıllarda kurucunun kutsal kitapları oluşturduğuna şahitlik edilmiştir. Miki 1866'dan 1882'ye kadar tanrının vahiyleri olan Ofudesaki ve Mikagura Uta adında iki büyük kutsal kitap yazdı.¹²² 1869'da Miki yaşadıkları arazideki bir yeri insanlığın ilahi bir şekilde yaratıldığı yer olan "Jiba" olarak tanımladı. Bu yerin içinde *kanrodai* adında kutsal olan ahşap bir sütun bulunuyordu. Bu sütunun etrafında yaratılış hikâyesini canlandıran bir dans ritüeli öğretti.¹²³

Kutsal kitapların yazım süreciyle birlikte 1868 yılında yaratılış dansının (*kagura zutome*) son şekli yani bugünkü hali oluşmuştur.¹²⁴ Yine bu yıllarda kurtuluş doktrininin öğretildiği anlaşılmaktadır. Bu öğretisi Tenrikyo'nun temel taşlarından biridir. Kurtuluş, tapınaklara ve dualara artık ihtiyacın kalmadığı tüm insanların mutlu veya neşeli bir yaşam sürdüğü sıkıntısız bir dönemi ifade etmektedir. Yaratılış dansı, sazuke ve hinokishin gibi dini ritüeller insanlığı bu kurtuluş dönemine yaklaştırmaktadır. Bu dönem göksel çiyin insanların yaratıldığı yer olan Tenrikyo merkezine inişiyle başlayıp bu dünyada gerçekleşecektir.¹²⁵ Kutsal sütun (*kanrodai*) üzerinde kap şeklinde bir çiy standı bulunmaktadır. "Jikimotsu" olarak adlandırılan bu tatlı çiy cennetten standın içine akacak ve neşeli ve mutlu yaşam başlayacaktır. Ve herkes 115 yaşına kadar yaşayacaktır. Tenrikyo inananları bu mesiyani dönem sabırsızlıkla beklemektedir.¹²⁶

İbadet merkezi inşa edilip bu şekilde öğretilerle sabitlendiğinde Tenrikyo dikkatleri üzerine çekti. Miki ve takipçileri 1870-1884 yıllarında Büyük Öğretim Kampanyası başlattı. Bu durum beraberinde biri dizi baskı ve zulümü getirdi. Yetkililer 1882'de, Nakayama konutundan bir taş *kanrodai* yapımı için kullanılacak olan malzemelere ve bazı ayinlerle ilgili nesnelere el koydu. Kamusal düzene tehdit oluşturduğu gerekçesiyle yaratılış dansı ayinine ve yaratılış hikâyesine karşı çıktılar. Miki'yi izinsiz şifa ve muska dağıtmakla suçladılar.¹²⁷ Bir keresinde Miki Yamamura tapınağına çağırıldı ve imparator soyundan gelen bir rahibenin

¹²¹ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 33.

¹²² MacWilliams, "Nakayama Miki", 9/6404.

¹²³ Rosetti - Smith, "Tenrikyo", 34.

¹²⁴ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 34.

¹²⁵ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 36.

¹²⁶ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 37.

¹²⁷ Rosetti - Smith, "Tenrikyo", 34.

başkanlığındaki heyet tarafından sorguya çekildi. Birkaç kez tutuklandı. Tutuklu bulunduğu bir zamanda kızı Kokan'ın ölüm haberini aldı. Ancak orada bulunanlar bu haberi metanetle karşıladığını gözlemlediklerini aktarmışlardır.¹²⁸

2.4 Kurucunun Vefatı

26 Ocak 1887 yılında kurucu Nakayama Miki hayata gözlerini yumdu. 115 yaşına kadar yaşayacağını beyan etmiş olsa da bu gerçekleşmedi. Zorlu bir hayatın getirmiş olduğu yorgunluk nedeniyle Tenri O-no Mikoto'dan hayatını kısaltmasını istedi ve isteği kabul edildi. Öğleden sonra saat ikide ruhu Tenri O-no Mikoto ile bir oldu. O esnada kutsal dansı icra edenler bunu öğrenince çok üzüldü. Hâlbuki dansı kurucunun kurtarılması için yapıyorlardı. 115 yaşına kadar yaşacağını defalarca söylemiş ama yine de bu dünyayı terk etmişti. Ancak Üstat Iburi'ye yapılan vahiy onları teskin etti. Iburi'ye göre dünyanın kurtuluşu ve inancın daha hızlı yayılması uğruna Miki kendi isteğiyle bu dünyayı terketmişti.¹²⁹ Ölümünden sonra hiçbir doktor onun için ölüm belgesi vermeye yanaşmadı. Çünkü Miki, yaşamı boyunca pratisyen hekimlerle bir rekabet içindeydi. Doktorların düşmanlıkları ölümünden sonra da devam etti. Sonunda isteksizce gelen bir tıp doktoru belgeyi hazırladı. Söylendiğine göre doktor bundan dolayı meslektaşları tarafından dışlandı. Bir diğer mesele cenazenin nereye gömüleceği konusuydu. Nihai karar, özel bir mezarlık için izin çıkana kadar Nakayama ailesinin mezarlığına gömülmesi oldu. Ardından mutlaka bir türbe inşa edilmesi hususunda hem fikir oldular. İlerleyen süreçte Tenri Şehri içerisinde tapınak alanının yanında büyük bir türbe inşa edildi.¹³⁰

2.5 Kurucunun Veliahtı “Kokan”

Eşi vefat ettikten sonra Miki iki kızını evlendirmiş ve oğlu Shuji ile kızı Kokan ile baş başa kalmıştı.¹³¹ Miki'nin ilk vahiy deneyimini yaşamasından önceki yıl olan 1837'de en küçük kızı Kokan dünyaya gelmişti. Kokan annesinin yaşadığı zorlukları paylaştı ve bebeklik günlerinden itibaren kurucunun halefi olarak büyüdü. Babasının ölümünden sonra on yedi yaşlarındayken Osaka'ya giderek inancı yayma çalışmaları yaptı. Kürsüde Miki'nin yanına oturarak tanrının sözlerine aracılık etmede yardımcı olarak hizmet etti. Tenrikyo takipçileri

¹²⁸ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 37.

¹²⁹ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 38.

¹³⁰ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 41.

¹³¹ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 27.

tarafından “Genç Tanrı” olarak anıldı ve Miki’den sonra ikinci olarak saygı gördü. Miki, kızı Kokan’ı evlendirmeyip tanrıya adanmış bekâr bir kadın olarak yaşamasını dilemişti. Ancak Kokan’ın evlenme iradesi güçlüydü. Yirmi iki yaşına geldiğinde Miki gönülsüz de olsa bir damadı kabul etti. Ancak yolun başında bu evlilik başarısızlıkla sonuçlandı. Ardından ablasının ani ölümü neticesinde onun çocuklarıyla ilgilenmek üzere Kajimoto ailesinin yanına gitti. Annesi üç yıllığına izin vermiş olsa da Kokan dönmedi. Kısa bir süre sonra da bir hastalığa yakalandı ve otuz dokuz yaşında öldü.¹³²

2.6 Kurucunun Halefi “Usta Iburi”

Kokan’ın ölümünden sonra dikkatler Iburi Izo’ya çevrildi. Usta Iburi, Miki’nin ölümünün ardından “honseki” denilen sözlük anlamı “ana koltuk” olan kehanet sıfatını üstlendi. Manevi aracılık vazifesini yirmi yıl sürdürdü.¹³³ Tanrı, Miki’nin ölümünden sonra onun en güvendiği öğrencisi Iburi Izo aracılığıyla konuştu. Iburi Izo, aldığı vahiylerden Osashizu adında üçüncü bir kutsal kitap derledi.¹³⁴

Iburi Izo liderliğinde Tenrikyo sıkı takip politikası görmeye devam etti. Şinto mezhepleri şemsiyesi altında faaliyetlerini sürdürürken bağımsız olma yolunda ilerlemeye başladı. 1899 yılında ilk başvuruları reddedildi. Ardından yetkililer bu hareketin çok sapkın ve düzensiz olduğunu düşündükleri için Tenrikyo’yu tamamen ortadan kaldırmayı planladıklarını söyledi. Bu yüzden Tenrikyo’nun önde gelenleri Şinto ile daha uyumlu ritüel uygulamaları ve doktrinleri benimseyerek bir takım radikal reformlara imza attılar. Bu reformlar, 1903’de Tenrikyo Kyoten (Tenrikyo Doktrini) olarak yayınlandı.¹³⁵

2.7 Usta Iburi Sonrası Gelişmeler

Yirminci yüz yılın başlarında diğer birçok dini kuruluş gibi Tenrikyo da Japonya’nın sömürge bölgelerine hareket etti ve emperyal devlet ideolojisinin hedeflerine ayak uydurdu. Mançurya, Kore ve Tayvan’da misyon yerleşimleri kuruldu. 1938’de Ulusal Seferberlik Yasası’nın yürürlüğe girmesiyle beraber Tenrikyo, Şinto devlet yapısının ideallerine hizmet etti. Orijinal kutsal yazılar ve yaratılış hikâyesiyle ilgili öğretileri bir süreliğine perdelendi. Hinokishin denilen

¹³² Juri, “Can Tenrikyo Transcend the Modern Family?”, 248.

¹³³ Juri, “Can Tenrikyo Transcend the Modern Family?”, 248.

¹³⁴ Toyooki, “Tenrikyo”, 13/9082.

¹³⁵ Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 36.

gayret ve adanmışlık öğretisinin tanrıya değil millete hizmet olarak yeniden yorumlandı. Savaş zamanları sivil yardım kuruluşu olarak vazifeler üstlenildi ve bazen orduya asker verildi.¹³⁶

Yapılan reformlar Tenrikyo’da kadınların rolünü de etkiledi. Bu zamana kadar yaratılış dansı töreninde bulunan kadın dansçıların yeri erkek olanlar ile değiştirildi. Kadınların liderlik pozisyonunda hizmet etme fırsatları da ellerinden alındı. Örneğin, Izo’nun 1907’de ölümünden sonra yerine yakın öğrencisi olan Ueda Naraito (1863-1937) seçilmişti. Ancak Miki’nin torunu Nakayama Shinnosuke ve çevresindeki grup buna karşı çıktı. Shinbashira Shinnosuke tek lider oldu ve “Shinbashira” konumu Tenrikyo’daki en yüksek konum oldu. Bundan sonra liderlik, Nakayama ailesi içinde babadan oğula geçti. Liderlik konumları reddedilen kadınlar bir dernek kurarak hizmet etmenin başka yolunu buldular. Shinnosuke’nin karısı Tamae 1910’da kurulan bu derneğe öncülük etti. Dernek çocuklar için kreş, yetimhane ve kız lisesi gibi kuruluşlara imza attı.¹³⁷

Tenrikyo, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra savaş öncesi ve savaş döneminde atılan adımlarla yüzleşmek zorunda kaldı. Ancak emperyalist ve militarist devletle yapılan suç ortaklığını bir mağduriyet olarak açıkladılar ve kurucunun orijinal öğretilerine geri dönme sözü verdiler. 15 Ağustos 1945’te Japonya’nın teslim olduğu aynı gün orijinal öğretileri dönüş restorasyonunu duyurdular. Ardından “Fukugen” (Restorasyon) başlıklı bir broşür hazırlandı. Takipçiler rol model olan kurucuya odaklanmaya teşvik edildi. 1949 yılında tekrar düzenlenerek ikinci Tenrikyo Kyoten (Tenrikyo Doktrini) yayınlandı. Buna bağlı olarak eşitlikçi ve demokrasi idealleri benimsendi. Örneğin kadınların rolündeki değişikliğe direnildi. Artık kadınlar yaratılış dansı ritüeline dansçı ya da müzisyen olarak katılabiliyordu.¹³⁸

¹³⁶ Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 37.

¹³⁷ Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 38.

¹³⁸ Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 39.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TENRİKYO'DA İNANÇ VE İBADET

3.1 İnanç ve Öğretiler

Tenrikyo öğretisine göre evrende var olan her şey tanrının bedenidir ve insanları Neşeli Yaşam'ı yaşamaları için yaratmıştır. Neşeli Yaşam, tüm insanların tanrının çocukları olarak kardeş oldukları bilinciyle mükemmel bir birliktelik içinde yaşadığı bir dünya halidir. İnsanlara zihinlerini kullanma özgürlüğü verilir ama bedenleri tanrıdan ödünç aldıkları şeylerdir.¹³⁹ İnsanlar, başkalarına adanmışlık yoluyla zihin tozlarını süpürerek Neşeli Yaşam'a yaklaşabilirler. Tenrikyo'da tanrı, Tenri O-no Mikoto adıyla bilinen Ebeveyn Tanrısı (Oyagami) olarak da adlandırılan ilahi bir varlıktır. Ebeveyn Tanrı, tüm canlılara hayat veren bir yaratıcı anlamında “ebeveyn”dir.¹⁴⁰ Ayrıca, Moto-no Kami (Orjinal Tanrı) ve Jitsu-no Kami (Gerçek Tanrı) olarak da anılır.¹⁴¹

Tenrikyo, insanın fiziksel varoluşunu tanrıdan ödünç alınan (kashimono karimono) bir şey olarak tanımlar. Ölümü de yeni bir başlangıç (denaoshi) olarak görmektedir. Etik öğretisi, sekiz toz (hokori) doktrini üzerine kurulmuştur. Zihni bu tozlardan temizlemek gerekir. Kutsal bağış anlamına gelen “sazuke” ile bir dizi eğitimden geçtikten sonra başkalarına yardım eden ve şifa dağıtan tanrının bir görevlisi olunur. Dini olarak yapılan her türlü gayret ve çaba anlamına gelen “hinokishin” ve Jiba'ya hac ziyareti yapılmaktadır.¹⁴² Hinokishin ile Neşeli Yaşam'ı deneyimlemek ve kurtuluşu elde etmek amaçlanır.¹⁴³ Jiba'ya hac ise Tenrikyo ile takipçileri arasında bağ kurma veya bağı güçlendirme işlevselliğine sahip olduğu söylenebilir.¹⁴⁴

Bunlara ilaveten Tenrikyo'da yaratılış, dünya ve insanlığın kökeni üzerine anlatılar alegorilerle ve mistik anlamlarla doludur. Bu nedenle yerleşik dinlere göre

¹³⁹Ransey W. Joiner, “Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition”, *Scholarly Commons* (Erişim 14 Mart 2021).

¹⁴⁰Masanobu, “Tenrikyo”.

¹⁴¹Toyoaki, “Tenrikyo”, 13/9083.

¹⁴²Toyoaki, “Tenrikyo”, 13/9083.

¹⁴³Joiner, “Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition”.

¹⁴⁴Yueh-po Huang, “Pilgrimage, Modernity, Tourism, and Nostalgia Tenrikyo's Ojibagaeri in Post-colonial Taiwan”, *Japanese Journal of Religious Studies* 44/2 (2017), 282.

öğretileri karmaşık bir yapıya sahiptir.¹⁴⁵ Aşağıda, bu öğretileri ve öğretilere bağlı olarak gelişen pratik uygulamaları ayrı ayrı ele alacağız.

3.1.1 Tenri Şehri

Tenri City (Tenri Şehri) olarak adlandırılan yer hem inanç hem de ibadet açısından önemli bir konumdadır. Bu nedenle öncelikle Tenri Şehri hakkında bilgi vermeyi isabetli görmekteyiz.

Tenri Şehri, Tenrikyo'nun resmi merkezidir. Japonya'nın Nara vilayetinin Shoyashiki köyünde bulunmaktadır. 1838 yılında Nakayama Miki'nin burada vahiy deneyimi yaşamasıyla başlayan süreçte zamanla olgunlaşarak bugünkü halini almıştır. Miki'nin öğretileri yayıldıkça ve insanlar buraya ziyaret ettikçe öncelikle bir bina inşa edilmiştir. Daha sonra etrafına yapılan eklemelerle kampüs tarzında bir şehir meydana gelmiştir.¹⁴⁶

Burada, evrenin merkezi olarak kabul edilen Jiba bulunur. Jiba'nın girişinde torii adı verilen geleneksel Japon tapınaklarına özgü bir kapı mevcuttur.¹⁴⁷ Jiba, ana tapınağı içinde bulunduran bir alandır. Burası insan ırkının yaratıldığı yer olarak kabul edilmektedir. Ana tapınak içerisinde müzik ve dans eşliğinde icra edilen insanlığın yaratılış hikâyesinin yeniden canlandırıldığı bir alan vardır. Bu ritüel, mevcut dünyanın ve sosyal düzenin Neşeli Yaşam Dünya'sına dönüşmesi beklentisiyle gerçekleştirilmektedir. Ana tapınağın merkezinde kutsal bir sütun olan *kanrodai* bulunur. Neşeli Yaşam, göksel çiy cennetten yeryüzüne inince başlayacaktır. Bu çiy tam olarak Jiba'nın merkezinde bulunan kutsal sütun kanrodainin üzerine inecektir. Kutsal sütun kanrodai üzerinde bir çiy standı bulunmaktadır. Göksel çiy, tam da bu kâse şeklindeki standın içine dökülecektir. Şehirdeki birçok bina arasında Miki'nin yaşamaya ve çalışmaya devam ettiğine inanılan *Kyosoden* (Kurucunun Barınağı) bulunmaktadır. Görevliler, O'nun varlığını kabul ederek her gün üç öğün yemek ve sıcak banyo hazırlarlar.¹⁴⁸ Aylık olarak da buraya temiz kırmızı kıyafet (*akaki*) bırakırlar.¹⁴⁹ Kurucu tarafından giydiğine inanılan bu kıyafetlerin kumaşları atılmaz. Kumaş parçaları muska haline

¹⁴⁵ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 57.

¹⁴⁶ "Tenri City (Japan)", *The Encyclopedia of Religious Phenomena*, ed. J. Gordon Melton (U.S.A.: Visible Ink Press, 2008), 329.

¹⁴⁷ Huang, "Pilgrimage, Modernity, Tourism, and Nostalgia Tenrikyo's Ojibagaeri", 295.

¹⁴⁸ "Tenri City (Japan)", 330.

¹⁴⁹ Huang, "Pilgrimage, Modernity, Tourism, and Nostalgia Tenrikyo's Ojibagaeri", 295.

getirilir ve ziyaret eden takipçilere verilir. Bu muskanın kendilerini koruduğuna inanırlar.¹⁵⁰

İkinci dünya savaşından sonra dini özgürlük ortamıyla Tenrikyo diğer Şinto gruplarından ayrılıp bağımsız olmuştur. Mezhep Şinto şemsiyesi altında varlığını sürdürebilmek için öğretilerinde yaptıkları bir takım çarpıtmaları düzeltme yoluna gitmişlerdir. Bu andan itibaren hareket hızla büyümüştür. Tenri Şehri'nde bir üniversite, yetimhane, hastane, müze, kütüphane ve yayınevi inşa edilmiştir.¹⁵¹ Tenri Hastanesi, Japonya'nın en gelişmiş ve modern hastanelerinden biri olarak kurulmuştur.¹⁵²

Tenri Üniversitesi, okul öncesi dönemden üniversiteye kadar kesintisiz bir eğitim sunan sisteme sahiptir. Erken yaşlarda öğrencilere özverili olma duygusu (hinokishin) aşılanmaktadır. Dini eğitimin yanı sıra laik bir eğitimin de olması gerektiği düşüncesiyle bütün bir eğitim sistemi kurmuşlardır. 1925'te anaokulu ve ilkokul, 1947'te ortaokul, 1948'de ise modern bir lise açılmıştır. 1957 yılına gelindiğinde Tenri Üniversitesi teşekkül etmiş ve edebiyat, yabancı dil ve beden eğitimi fakültelerinden meydana gelen bir yükseköğretim kurumunun temelleri atılmıştır. Bu yıllarda üniversite kaliteli bir statü elde edememiş olsa da yabancı dil bölümü yurtdışında çalışmak üzere misyoner yetiştirme konusunda başarı göstermiştir. Ayrıca üniversitenin kütüphanesi eski Japon edebiyatı koleksiyonuyla büyük ilgi görmektedir.¹⁵³

Ayrıca 1958'den beri her yıl çeşitli ülkelerden yaklaşık yirmi öğrenciyi mezun eden Japon Dil Okulu'na sahiptir. Bu okul, Tenri Üniversitesi ve Denizaşırı Misyon Departmanı işbirliği ile kurulmuştur. Aday öğrencinin kilise üyesi olması gerekmez. Programın birinci amacı, adayın öğreti ve Japonya hakkındaki bilgisini artırmaktır. Kaydı onaylanan öğrenciye kitap, barınma, aylık gezi gibi masraflarını karşılayan bir burs bağlanır. Eğitim süresi genellikle bir yıldır. Ancak isteyenler için altı aylık bir dönem uzatma seçeneği sunulmaktadır. Dil eğitiminin yanı sıra yoğun bir gezi programı uygulanarak Japon kültürü tanıtılmaktadır. Dil öğretimi ise oldukça kalitelidir. Mezun olduktan sonra her öğrenci bitirme sertifikası alır.

¹⁵⁰ "Tenri City (Japan)", 330.

¹⁵¹ "Tenri City (Japan)", 330.

¹⁵² John N. Hawkins – Judith A. Takata, "Tenri University: A Religious Approach to International Education", *Peabody Journal of Education* 49/4 (Temmuz 1972), 302.

¹⁵³ Hawkins – Takata, "Tenri University", 302.

Mezun olanların bir bölümü kilise yetkililerinin yumuşak yaklaşımının bir başarısı olarak Tenrikyo eğitimi almaya devam etmeye istekli olurlar. Diğer bölümü ise Japonya'daki diğer yükseköğretim kurumlarına devam edebilmek için Japonca eğitiminden yararlanırlar.¹⁵⁴

3.1.2 Yaratılış

Tenrikyo'nun yaratılış hikâyesi tanrının iradesine dayanır. Bu hikayeye göre başlangıçta dünyada bir kaos hali hakimdir. Tanrı bir keresinde yukarıdan çamurlu okyanusa bakıp aklına insanı yaratma fikri gelmiştir. İnsanı yaratma amacı onların neşeli yaşamından keyif almaktır. Ancak henüz en başında bu tanrının kim olduğu hakkında belirsizlikle karşılaşmaktadır. Çünkü yaratılış hikâyesinde birden fazla tanrının adı geçmektedir. Bu da Tenrikyo'nun tek tanrılı bir inanç olma vurgusuyla çelişmektedir. Oysa bugün Tenrikyo takipçilerinin tek bir tanrıya inandıklarından kimse şüphe etmemektedir. Birçok farklı dini olguların etkilerini barındıran Tenrikyo'nun bazı konularda çıkmaza girdiği anlaşılmaktadır. Kendilerine bu konularla ilgili sorular yöneldiğinde ise mantığı tamamen devre dışı bırakan mistik açıklamalarda bulunmaktadır.¹⁵⁵

Kurucunun yazılarında tanrıdan Kami, Oya, Tsuki-Hi, Tenri O-no Mikoto olarak bahsedilmektedir. Ayrıca Tenrikyo'ya girmeden önce verilen eğitimde tanrı *oyagami* (ebeveyn tanrı) olarak tanıtılır. Yaratılış hikâyesinde ise önemli rolü bulunan 10 tanrı bulunmaktadır. Tenrikyo kendini tek tanrılı bir din olarak tanıtsa da başlangıçta çok tanrılı bir yapı bulunmaktadır. Ebeveyn Tanrı veya Ay ve Güneş Tanrısı (Tsuki-Hi) diğer sekiz tanrıyı araçları olarak kullanmaktadır.¹⁵⁶

Kunitokatachi-no Mikoto adlı Ay Tanrısı ve Güneş Tanrısı Omotari-no Mikoto arasında gerçekleşen görüşme neticesinde insanın yaratılması için gerekli malzeme ve model ihtiyacı mevzubahis olmuştur. Ay ve Güneş Tanrısı (Tsuki-Hi) çipura balığı sürüsü arasında ikisi de insan yüzüne sahip olan “beyaz yılan balığı” ve bir “deniz adamı” buldu. Bu deniz adamı, insanlığın ilk tohumunu ekecek bir mizaca sahipti. İlk erkek olarak hareket etmesi için ilahi bir emir aldı. Bunu gerçekleştirdiği takdirde ödül olarak insanların tapacağı bir tanrı olarak varlığını sürdürecekti. Daha sonra insanın oluşması için beyaz yılan balığından vücudunun

¹⁵⁴ Hawkins – Takata, “Tenri University”, 303.

¹⁵⁵ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 58.

¹⁵⁶ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 59.

tohum yatağı olması istendi. Böylece Tsuki-Hi onlara Izanagi-no Mikoto ve Izanami-no Mikoto isimlerini verdi.¹⁵⁷ Bu iki tanrının rızasının ardından bir çiftin kaba bir modeli ortaya çıktı ama nesil üretmek için gerekli araçlardan yoksundular. Deniz adamı ve beyaz yılanı üretici güçler olarak hareket etmek üzere kuzeybatıdan bir yunus balığı, güneydoğudan bir kaplumbağa; doğudan bir yılan balığı; güneybatıdan bir yassı balık; batıdan bir karayılan; kuzeyden de bir küre balığını çağrıldı ve onların hizmetlerine ihtiyaç duyuldu. Tsuki-Hi onları tek tek ağzına aldı, tattı ve doğalarını gözlemledi. Ardından yemek, içmek, nefes almak, konuşmak, doğum ve ölüm ve benzeri şeyler için birer araç olmaları gerektiğine karar verdi. Hepsi şintoistik bir isim aldı. Yılan balığı Kumoyomi-no-Mikoto; yassı balık Kashikone-no Mikoto; karayılan Otonobe-no Mikoto ve küre balığı Taishokuten-no Mikoto olarak adlandırıldı.¹⁵⁸

Bundan sonra Ay Tanrısı ve Güneş Tanrısı, çamurlu okyanusta sayıları tam olarak 900.099.999 olan çipura balığını yedi. Ay tanrısı tarafından yutulan balıklar erkek ruhları olurken, Güneş Tanrısı tarafından yutulan balıklar kadınların ruhlarını oluşturdu. Son olarak erkek organı temsil eden yunus balığı Ay Tanrısının ruhunun enkarne olduğu Izanagi-no Mikoto'nun (deniz adamı) vücudunun merkezine yerleştirildi. Dişi organı temsil eden kaplumbağa ise Güneş Tanrısının ruhunun enkarne olduğu Izanami-no Mikoto'nun (bayaz yılan) vücudunun merkezine yerleştirildi. Artık her şey hazırды. Tenri O-no Mikoto'nun Nakayama Miki'ye gelmesinden 900.099.999 yıl önce Tenri Şehri'ndeki kanrodainin dikildiği noktada Izanagi-no Mikoto ve Izanami-no Mikoto ilk buluşmayı gerçekleştirdi. Bu buluşma üç gün üç gece sürdü. Bu buluşma neticesinde 900.099.999 tane yavru dünyaya geldi. Izanami-no Mikoto'nun rahminde üç yıl üç ay geliştikten sonra doğdular. İlk doğan insanlar en fazla 8 santimetre uzunluğuna kadar büyüyordu. Doğum öncesi sürenin uzunluğu ve insan bedenlerinin büyüklüğü zaman içerisinde tekâmül etti. Bu doğumlar Japon ırkının ilk türünü oluşturdu. Japonya'nın farklı yerlerinde gerçekleşen doğumlarla Çinliler ve Hintliler gibi diğer ırkların da ilk türleri meydana geldi.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Stralen, "The Religion of Divine Wisdom", 60.

¹⁵⁸ Stralen, "The Religion of Divine Wisdom", 61.

¹⁵⁹ Stralen, "The Religion of Divine Wisdom", 62.

Tenrikyo yetkilileri yaratılış hikâyesindeki tanrılarda şintoistik görünümü inkâr etme eğilimindedirler. Dini unsurlarındaki Şinto etkilerini, geçmiş dönemlerdeki Şinto şemsiyesi altında faaliyet yürütme zorunluluklarına bağlamaktadırlar. Dini özgürlüklerini elde ettikten sonra inançlarını diğer dinlerin etkisinden arındırmak amacıyla düzenlemeler yaptıklarını ifade ederler. Verilen tavizlerin inançlarının özünü değiştirmedigini ve bundan itibaren özgün inançlarının tekrar gün yüzüne çıkmaya başladığını belirtmektedirler. Van Straelen'e göre ise Tenrikyo doktrinin birçok bölümü Şinto'dan etkilenmiştir. Her biri şintoistik bir yere sahip olan on farklı tanrı şunlardır:

1. *Kunitokatachi-no Mikoto*: Kurucuya göre bu tanrı su formundaki nesnelerde ikamet eder. Her şeyden önce su gelir ve onsuz hiçbir şey var olamaz. Kuzey'e hükmeder. Cennette Ay olarak görünür. Tek başlı ve tek kuyruklu ejderha şeklindedir. Budizm'de ona Senju Shaka denir.

2. *Omotaru-no Mikoto*: Cennette Güneş olarak görünür ve Güney'e hükmeder. Ateş ve sıcaklığı yönetir. Her iki ucunda da kılıç bulunan on iki başlı ve üç kuyruklu bir yılan ile temsil edilmektedir. Budizm'de ona Sanson no Amida ve Seishi Kannon denir. Kojiki'den ödünç alınmış bu iki tanrı birlikte Tsuki-Hi'yi oluştururlar ve tüm insanlığın manevi anne-babası olarak hizmet ederler. Buradan sonra gelecek olan sekiz tanrı ayrı bir varoluş iddia edemez ancak Tsuki-Hi'nin araçları olarak görülmelidir.

3. *Kunisazuchi-no Mikoto*: Tenrikyo'ya göre kadın bir tanrıdır. Metallere, insan derisine ve sinirlerine, her türlü bağ ve ilişkiye hükmeder. Bir kaplumbağa olarak temsil edilmektedir. Bu tanrı yukarıda da belirtildiği gibi ilk kadın organı olarak hizmet etmek için kullanıldı. Gökyüzünde "Gensuke" adı verilen bir yıldız olarak görünür. Budizm'de adı Fugen Bosatsu ve Daruma Daishi'dir.

4. *Tsukiyomi-no Mikoto*: Yunus olarak temsil edilmektedir. Güçlü ve cüretkârdır. Bu nedenle daha önce ifade edildiği gibi yaratılışta erkek organı olarak hizmet etmiştir. İnsanın vücudundaki kemikleri korur. Cennette "Hagun" yıldızı veya Büyük Ayı olarak görünür. Kuzeybatıya hükmeder. Budizm'de Hachiman Bosatsu ve Shotoku Taishi olarak adlandırılır.

5. *Kumoyomi-no Mikoto*: Dişi bir tanrıdır ve figürü yılan balığı şeklindedir. Giriş ve çıkış, yeme ve içme gibi insan hareketlerini kontrol ediyor. İnsanlığın

acılarından kaçmasına yardımcı oluyor. Cennette sabahyıldızı olarak görünür. Budizm’de ona Monju Bosatsu ve Yakushi Nyorai denir. Hükümetin Tenrikyo’yu tanıması için bu tanrının adı Toyokumu-no Mikoto olarak değiştirildi. Çünkü Şinto inancına tamamen yabancı bir unsurdur. Ancak savaş sonrası dini özgürlük ortamında tekrar eski haline çevrildi.

6. *Kashikone-no Mikoto*: Şinto’ya göre dişi bir tanrıdır ve Omotaru-no-Mikoto’nun eşidir. Ancak, Tenrikyo’da cinsiyeti değiştirildi ve erkek bir tanrı haline geldi. İnsanın nefes alıp vermesini ve rüzgârı yönetmektedir. Dünyevi temsili yassı balıktır. Budizm’de Dainichi Nyorai ve Honen Shonin ile özdeşleşmiştir.

7. *Taishokuten-no Mikoto*: Figürü zehirli bir küre balığıdır. İnsanlığın ölümünü yönetir. Hükümet onayı için listeden çıkarılanlar arasındadır. Budizm’de ona Koku Bosatu ve Myoken Bosatsu denir.

8. *Otonobe-no Mikoto*: Tenrikyo’nun cinsiyetini değiştirdiği bir diğer tanrıdır. İnsanın doğumunu ve mahsullerin çimlenmesini kontrol eder. Cennette akşam yıldızı olarak görünür. Budizm’de Fudo Myo-O ve Kobo Daishi ile özdeşleşmiştir.

9. *Izanagi-no Mikoto*: Babalığı simgeler. Bir deniz adamı tarafından temsil edilir ve erkek cinsiyetinin tanrısıdır. Tenrikyo’nun yaratılış hikâyesinde, daha önce bahsedildiği gibi en önemli göreve sahiptir. Şintoistik yorumdan farklı olarak Tenrikyo’nun bu tanrıyı Ameterasu ile tanımlaması tuhaftır. Gökyüzünde “Tanabata” yıldızı veya “Vega” olarak görünür.

10. *Izanami-no Mikoto*: Anneliği ve tohumların çimlenmesini yönetmektedir. Beyaz yılan şeklindedir. Tenrikyo’nun yaratılış hikâyesinde en büyük görevi insan tohumları için rahim görevi görmektir. Ayrıca Tanabata yıldızı veya Vega ile de ilgilidir.¹⁶⁰

3.1.3 Kashimono Karimono

Kashimono Karimono, Tenrikyo’da insan bedeninin tanrıdan ödünç alınan bir şey olduğunu ifade eden inançtır. İnsanlara zihinlerini kullanma özgürlüğü verilir fakat fiziksel varoluşları tanrıdan alınmış bir ödünçtür.¹⁶¹ Bu durum, İslam

¹⁶⁰ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 65.

¹⁶¹ Masanobu, “Tenrikyo”; Toyooki, “Tenrikyo”, 13/9083; Joiner, “Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition”; Becker, “The Cases of Tenrikyo and Christian Science”, 205.

inancındaki yüce Allah tarafından verilen canın emanet olduğu düşüncesine benzetilebilir. Nitekim vakti geldiğinde emanet sahibine teslim edilir.

Kashimono Karimono öğretisine göre yaratan tanrı olduğu için yaratılanlar sahip oldukları hiçbir şeyin kendilerine ait olduğunu iddia edemez. Ancak insan yaşarken bedenleri, sevinçleri, sahip oldukları her şeyi kendilerine aitmiş gibi yaşarlar. Bu durum evrenin, toplumun ve ailenin düzenini bozar. İnsanların bu ihanetinden dolayı tanrı onlara hastalık ya da bazı olumsuzluklar göndererek uyarıda bulunur. Bu nedenle dünyevi sıkıntıları tanrının bir uyarısı olarak görmek gerekmektedir.¹⁶²

Nakayama Miki, insan bedeninin tanrıdan yalnızca ödünç olarak aldığımız bir şey olduğunu ve sonuç olarak tanrının bizimle dilediğini yapabileceğini öğretmiştir. Bu dünyadaki en bilgin kişinin bedenini asla istediği gibi değil, onu sadece tanrıyı memnun etmek için kullanacağını söylemiştir.

İnsan bedeni bencilce kullanıldığı takdirde hastalığa yakalanacağı hususunda bir vurgu vardır. Bu durum Tenrikyo inancının merkezindeki hastalık-şifa konusuyla ilişkilidir. Tenrikyo'nun ortaya çıktığı dönemde yaşanan bu dünyasal sıkıntılara hitap ettiği ifade edilmişti. Bununla beraber kişinin özgürce kullanabileceği zihnini yanlış kullanması durumunda onu toz kaplayacaktır.¹⁶³ Sıradaki konu bu hususu ele alacaktır.

3.1.4 Hokori

Tenrikyo'nun etik öğretisi “sekiz toz” doktrini üzerine kurulmuştur. Buna *hokori* denilmektedir. Toz ifadesi bir metafordur. Kastedilen şey insanın zihnini kirleten sekiz kötü huydur. Bunlar kin ve nefret, açgözlülük, bencil aşk, düşmanlık, öfke, cimrilik, doyumsuzluk ve kibirdir.¹⁶⁴ İnsanın doğası aslında temizdir. Ancak bazen zihni bu kötülüklere bulaşabilir ve özünde tertemiz olan zihninin üzerini toz kaplar.¹⁶⁵ Buradan Tenrikyo inancında asli günah öğretisinin olmadığı anlaşılmaktadır. İnsan zihnini kaplayan toz onun düşüncesini bulanıklaştırır ve tanrının kutsamalarına engel olur. Tanrının iradesine aykırı olan bu huylar, insanlığın uyum içerisinde yaşamasına da engel olmaktadır. İnsana düşen görev

¹⁶² Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 69.

¹⁶³ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 69.

¹⁶⁴ Toyoaki, “Tenrikyo”, 13/9083.

¹⁶⁵ Becker, “The Cases of Tenrikyo and Christian Science”, 205.

yüzeyi kapsayan tozu süpürmek ve temiz doğasını ortaya çıkarmaktır. İnsanlar tozları süpürerek Neşeli Yaşam'ın gerçekleşmesine daha yakın olabilirler. Tozları süpürmenin yolu ise hinokishin ile olur. Hinokishin, zihnin sekiz tozunu reddetmektir. Başkalarına adanmak, hayır işlemek ve merhametli olmak gibi dini ve ahlaki gayretler bu tozları süpürür ve insanı arındırır.¹⁶⁶

Bu kötü huyların “toz” metaforu ile ifade edilmesinin nedeni kolayca temizlenebilir olmasıdır. Ancak temizliğe ne kadar erken başlanırsa o kadar iyi olacaktır. Aksi takdirde fazla biriken tozu temizlemek zor bir iş haline gelecektir.¹⁶⁷ İnsanlar dini törenler ve dualar yardımıyla “zihin tozunun” farkına varabilirler.¹⁶⁸ Ayrıca biriken tozlar insanda hastalıklara da sebep olur.¹⁶⁹ Dolayısıyla tozları süpürmek yani kötü huylardan arınmak insana şifa verir. Böylece insan hastalıklardan uzak bir şekilde Neşeli Yaşam'a daha yakın olacaktır.

Önceki bölümde ele aldığımız “kashimono karimono” öğretisine göre insan bedenlerinin ödünç olmasının yanında zihinlerinin özgürce kullanılabildiğini ifade etmiştik. İnsan zihnini özgürce kullanabilmektedir ancak zihnini tanrının iradesine uygun bir şekilde kullanması gerekmektedir. Aksi halde zihnini toz kaplayacaktır. Tozun hastalığa sebep olması da insana yapılan bir uyarı niteliği taşımaktadır. Hastalık, insana tozlardan arınması gerektiğini hatırlatan bir işleve sahiptir. Ayrıca bu öğreti, inananları gerçek tozları temizlemeye de sevk etmiştir. Tenrikyo takipçileri tapınaklarını ve evlerini iyice temizlemeye teşvik edilmiştir. Şimdi bu sekiz tozu tek tek inceleyelim:

1. Hoshii (Açgözlülük): Hak ettiğimizden daha fazlasını arzu etmek, diğer insanların sahip olduğu bir şeyi arzu etmek anlamına gelir. Bu gibi durumlarda insan konumunu ve sahip olduğu şeyleri unuttur. Böylece memnuniyetsizlik hali meydana gelir. Zihnin bu sapkınlığına açgözlülük denir. Arzular kontrol edilmelidir çünkü arzular kontrol altında tutulmazsa insanı baştan çıkarıp yanlış eylemlere sürükleyebilir.

2. Oshii (Cimrilik): Vergileri ödemekte, borcunu ödemekte veya ihtiyacı olanlara borç vermekte isteksiz olmak anlamına gelir. Arkadaş ya da akraba gibi

¹⁶⁶ Masanobu, “Tenrikyo”.

¹⁶⁷ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 72.

¹⁶⁸ Joiner, “Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition”.

¹⁶⁹ Becker, “The Cases of Tenrikyo and Christian Science”, 205.

çevremizdeki insanlara hediye vermekten hoşlanılmıyorsa, onun sebebi oshii tozudur. Yoksullara sadaka verme isteğinin olmaması, başkalarına zaman harcamaktan kaçınma veya cömertlik yaptıktan sonra bundan pişmanlık duyma gibi durumlara oshii tozu neden olmaktadır.

3. Kawai (Bencil Aşk): Her insanın sevgiye sahip olması doğaldır. Ancak bu sevgiyi sadece bazı kişilere has kılmamalı, onu tarafsız bir şekilde göstermelidir. Örneğin, kişinin kendi çocuğuna duyduğu büyük sevgi onu mahveder. Ebeveynlerin kendi çocuklarına duyduğu aşırı sevgi onları diğer çocuklara borçlu olduğu şefkatten mahrum eder. Ya da bir kıza olan abartılı bir aşk erkeği zor durumda bırakabilir.

4. Nikui (Nefret): Masum bir insana karşı soğukluk hissetmeye veya istemeden sizi gücendiren birine nefret duymaya nikui tozu sebep olur. Bir kayınvalidenin gelinine ya da üvey annenin üvey çocuklarına duyduğu nefret bu tür tozlara aittir. Tüm insanlara karşı sevgi beslenmelidir.

5. Urami (Düşmanlık): Kişinin planları engellendiğinde ya da diğer insanlar kaba davranınca homurdanınca bu toz etkili olmaktadır. Başkasının iyi niyetini yanlış yorumlamak veya bize karşı eksiklerimizi dürüstçe söyleyen birine kötü hisler beslemek örnek gösterilebilir.

6. Haradachi (Öfke): Biri dikkatsizlik sonucu bir hata yaptığında öfkelenmek, başımıza küçük bir olumsuzluk geldiğinde sinirlenmek bizi haradachi tozuna bular. Bir kocanın karısına ve çocuklarına iyi hizmet etmedikleri gerekçesiyle kızması da buna örnektir. Kişinin bu tür hatalardan kaçınılamayacağını bilmesi ve bunları tanrının getirdiği durumlar olarak görmesi gerekmektedir.

7. Yoku (Doyumsuzluk): Mantıksız bir şekilde maddi kazanç elde etme ya da daha fazla mülk sahibi olma amacının sebebi bu tozdur. Kişiyi savaş ve sıkıntı zamanlarında bile fırsatçılık yaparak büyük kazançlar elde etmeye sevk eder.

8. Koman (Kibir): Kendini bilgili göstermek yani bilmediği şeyleri biliyormuş gibi davranmak bu tozu kişinin üstüne çeker. Başkalarının düşüncelerini topyekûn reddedip karşı tarafı çok fazla eleştirmek buna işaret eder. Kibir ciddi bir

tozdur. Kibre bulanmış bir kişi özür dileme cesareti gösteremez ve en ufak bir eleştiriye tahammül edemez.¹⁷⁰

3.1.5 Innen

Innen, Tenrikyo'nun reenkarnasyon inancını ifade etmektedir. Daha çok Iburu Izu tarafından dile getirilmiş olan inanç esasıdır. O yüzden bu konuyla ilgili ilahi mesajlar daha çok Izu'nun derlediği Osashizu'da yer almaktadır. Örneğin, 3 Ekim 1900 tarihinde kayda geçmiş olan bir Osashizu mesajında şu ifade yer almaktadır: *“Bir insanın yalnızca bir hayat yaşadığını düşünmeyin. Tekrar tekrar doğacak. Dinleyin, dikkatle dinleyin: Çocuğunuz önceki yaşamlarınızın sonuçlarını miras alacak.”*. Van Straelen'e göre Tenrikyo'nun bu inancı tamamen Budist bir zemine oturmaktadır. O, Tenrikyo'nun “Innen” inancı ile Budizm'in Karma inancı arasında bir fark görmemektedir. Bu inanca göre ruh bedenden ayrılır ve başka bir bedenle tekrar hayat bulur. Bu yeni bedenin doğası eski bedende sergilediği davranışlar ve karaktere göre şekillenir. Tenrikyo'nun ölümü bir son değil yeni bir başlangıç olarak gördüğünü söylemiştik. Bu durum, “denaoshi” kavramı ile ifade edilmektedir. Miki, denaoshiyi eski kıyafetleri çıkarıp yenilerini giymeye benzetmiştir.¹⁷¹

İnsan ruhu ölümsüzdür. Ölen şey kişinin bedenidir. Beden öldüğünde ruh hayatına devam etmektedir. Bedenlerin ödünç olduğu inancına sahip olan Tenrikyo'ya göre kişi öldükten sonra tanrıdan yeni bir beden ödünç alır ve yeniden hayata döner. Burada sonu olmayan bir döngü söz konusudur. Nihai hedef, insanlar sekiz tür tozdan tamamen arındığında göksel çiy yukardan kutsal sütun kanrodainin üstüne düştüğünde Neşeli Yaşam hâkim olacaktır. Bu dünyanın ötesinde gelecek olan bir ahiret inancı yoktur. Aksine bu dünyada tekrar tekrar reenkarne olup Neşeli Yaşam'a kavuşma gerçekleşecektir. O zaman insanlar mükemmel bir şekilde mutlu olacaklardır. İyilik ve erdem değişmez şekilde sabitlenecektir. Ayrıca dualara ve tapınaklara artık gerek kalmayacak, hastalık ve dertler sona erecektir. Hal böyleyken insanlar 115 yaşına kadar yaşayacaklar ve 115 yaşına geldiklerinde eski bedenlerini teslim edip adeta kıyafet değiştirecekler. Yeni bedenleriyle bir 115 yıl

¹⁷⁰ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 75-77.

¹⁷¹ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 78.

daha Neşeli Yaşam'ın keyfini çıkaracaklar ve bu döngü sonsuza kadar devam edecektir.¹⁷²

Innen öğretisinin üzerinde durulması gereken bir özelliği de geçmiş yaşamlarda biriktirilen tozların çocuklar üzerinde hastalık veya sıkıntılara sebep olmasıdır. Bununla alakalı Tenrikyo'da sonu mutlu sonla biten sayısız hikâye anlatılır. Hikâyelerden birinde kapı kapı gezerek deniz yosunu satan bir adam vardır. Karısını kaybetmiş ve 13 yaşındaki kızıyla yalnız yaşamaktadır. Kızını hırsızlık gibi çok kötü bir huya sahiptir. Baba kızını sık sık sert bir şekilde ikaz etse de durum değişmemektedir. En sonunda baba öyle üzümüştür ki kızını ve kendini öldürmeye karar verir. Kızını bir direğe bağlayınca acı acı ağlayıp babasına yalvarmıştır. Hırsızlık yapmak isteyen ben değilim, her seferinde bir daha yapmamak için kendime söz veriyorum ama başkalarına ait bir şey görünce kendime karşı koyamıyorum, demiştir. Ama bu sefer sana kesinlikle yapmayacağıma söz veriyorum, lütfen beni öldürme deyince babası merhamet edip kızını öldürmemiştir. Ancak yine de işler düzelmemiştir. Baba, kurucu ile iletişime geçip tavsiye almak istemiştir. Kurucunun müritlerinden biri durumu kurucuya aktarmış ve şu yanıtı almıştır. Adamın şimdiki kızı önceki yaşamda karısıdır. Kızın hırsızlık alışkanlığı babadan kaynaklanmaktadır. Çünkü bir zamanlar adamın işleri iyi durumdadır ve hırsızlık alışkanlığı vardır. Eşi bu durumun sebep olduğu tedirginlik yüzünden hastalanarak ölmüştür. Bu kötü suç, eşinin kızı olarak yeniden doğmasına neden olmuştur. Önceden yaptığı kötü işlerin sonuçlarını yaşamaktadır. Tenrikyo yetkilileri bunu adama açıklandığında adam gözyaşlarına boğularak özür dilemiştir. Bir ay sonra kurucuya tekrar gelerek sevinçle durumun düzeldiğini söyleyip teşekkür etmiştir.¹⁷³

Bir başka hikâye ise şöyledir. Bir adamın tek bir oğlu vardır. Ancak oğlu normal değildir. Sürekli gazetelerden büyük kareler kesiyor, sonra onları suya batırıyor ardından asıp kurutmaktadır. Bunu sabahtan akşama kadar defalarca yapmaktadır. Mahalledeki diğer çocuklar da onunla alay edip aptal olduğunu söylemektedir. Annesi bu duruma dayanamayıp onu öldürmeye karar verir. Çocuğu ve kendini bir nehre atar. Neyse ki oradan geçen birileri ikisini de kurtarır. Baba bir Tenrikyo vaizine danışarak durumu çözüme kavuşturma arayışına girer. Vaiz

¹⁷² Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 84.

¹⁷³ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 87.

gelerek babadan bütün yakın akrabalarını çağırmasını ister. Onlara şöyle hitap eder: İçinizde boğulan bir adamın üzerindeki parayı çalan kişi kimdir. Bunu duyunca şaşkına dönen akrabalar vaize çıkmıştır. Tam o esnada 70 yaşında bir adam sürgülü kapıdan çıkıp gelerek durumu itiraf eder. Yaklaşık 40 yıl önce nehirde balık tuttuğunu ve bir şey yakalayamadığını söyler. O sırada ağına bir şey takıldığını farkeder. Çıkardığı şeyin bir ceset olduğunu anlayınca korkarak kaçmıştır. Sonra üzerinde biraz para olabileceği aklına gelir ve geri döner. Gerçekten de üzerinde iyi miktarda para bulunmaktadır. Ve kimonosu¹⁷⁴ kaliteli görünmektedir. Bir çanta dolusu kâğıt paraları almıştır. Haliyle paralar ıslaktır. Onları dikkatlice asıp kurutmuştur. Bu parayla kendine harika bir ev inşa etmiş ve araziler satın almıştır. Bu günahın etkileri torununun davranışlarında ortaya çıkmıştır. Tenrikyo vaizinin duasıyla bu innen etkisi bozulmuş ve çocuğun davranışları düzelmiştir.¹⁷⁵

Innen hakkında bu tarzda pek çok hikâye bulunmaktadır. Tenrikyo yetkilileri bu hikâyeleri ele alan broşürler bastırıp yayınlamışlar. Bu hikâyelerin ortak noktası her zaman mutlu sonla bitmeleridir.¹⁷⁶

3.2 İbadet ve Uygulamalar

Bu bölümde Tenrikyo'nun ibadet ve uygulamaları ele alınacaktır. Öncelikle ilahi bağış anlamına gelen ve şifa dağıtma ya da iyileştirme ayini diyebileceğimiz *sazuke* hakkında bilgi verilecektir. Ardından Tenrikyo ibadetinin ana töreni ve yaratılış hikâyesinin bir canlandırması olan *kagura tsutome* ele alınacaktır. Dini hizmet anlamında her türlü eylemi ve gayreti ifade eden *hinokishin* ve Jiba'ya yapılan hac ibadetini ifade eden *ojibagaeri* hakkında bilgi verilecektir. Son olarak ibadetlerle ilgili diğer bazı kavramlar aktarılacaktır.

3.2.1 Sazuke

Sazuke ilahi bağış anlamına gelmektedir. Başlangıçta kurucu Miki tarafından ciddi hastalıklardan muzdarip olanları iyileştirmek için icat edilen büyümlü bir gücü ifade etmektedir. İlk sazuke deneyimi Miki'nin doğum yapan kızına ağrısız doğum yapma gücünü göstermesiyle gerçekleşmiştir. Sazuke uygulaması doğumdan diğer hastalıklara, kadın ve çocuklardan bütün insanlara doğru genişlemiştir. Bu şifa verme ve iyileştirme uygulaması Tenrikyo'nun

¹⁷⁴ Geleneksel bir Japon kıyafeti.

¹⁷⁵ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 88.

¹⁷⁶ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 89.

yayılmasını kolaylaştırmış ve daha fazla insanın harekete dâhil olmasını sağlamıştır. Tenrikyo genişledikçe sazukenin doğası da değişmiştir. Başlangıçta kurucu tarafından gerçekleştirilen bu ritüel, onun adına Tenrikyo adanmışları tarafından da uygulanmaya başlamıştır. Miki, ilahi bağışı veya sazukeyi yönetme yetkisini takipçilerine verme iznine sahip olduğunu ancak öncesinde biri dizi ders almanın ve eğitimden geçmenin gerekli olduğuna karar vermiştir.¹⁷⁷

Bir sazukeye ayinini yönetme yetkisine sahip olmak için öncelikle Tenrikyo adanmış olmak gerekir. Ardından dokuz *besseki* dersinden oluşan özel bir eğitim kursuna katılmak icap eder. Adaylar şube kiliselerden gelen tavsiye ile Tenrikyo merkezine gelirler ve “özel koltuk” anlamına gelen *besseki* derslerini alırlar. Her bir adayın özel odalarda misafir edildiği eğitim sürecinde 9 dersi tamamlayanlara Tenrikyo lideri tarafından resmi izin verilir. Her bir adaya ayrı ayrı izin verilir ve böylece o kişi bir *yoboku* olur. *Yoboku*’nun kelime anlamı kerestedir. Keresteden maksat insan kaynağı, yani hizmete hazır bir misyoner olduğu ifade edilmek istenmektedir. Sazuke, süpürülmesi gereken zihinsel tozlardan kaynaklandığı düşünülen hastalığı iyileştirmek için yapılır. Mikagura Uta’nın açılış ayeti olan “*Kötülükleri uzaklaştır ve bizi kurtar Tenri-O-no Mikoto*” okunur ve beraberinde el hareketleri gerçekleştirilir. Bir başka açıdan sazukeye, el hareketleri yapılarak şifa verme deneyimi olarak da ifade edilebilir.¹⁷⁸ Sazuke ayini gerçekleştiren araçlar sadece ciddi hastalıkları iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda stres, endişe ve yalnızlıktan kaynaklanan çeşitli belirtileri de iyileştirebilir.¹⁷⁹

Sazuke’nin ilahi bağışları bireyler için kurtuluş yollarıdır. Tenrikyo’nun kurtuluş öğretisinin bu dünyasal bir kurtuluş olduğu ifade edilmişti. Sazuke’nin amacı her türden hastalığı iyileştirmek ve diğer geçici faydalar içindir. İstenilen sonuçlar ortaya çıkmazsa başarısızlığın arbulucudan kaynaklandığı kabul edilmektedir. Başarısızlığın nedeni samimiyet eksikliği veya insanlığın yaratılışındaki gerçekliğin unutulmuş olması olabilir. Tenrikyo’nun başlangıcından Meiji döneminin sonuna kadar çok sayıda sazukeye çeşidi olduğu aktarılmaktadır.¹⁸⁰ Örneğin:

¹⁷⁷ Yueh-po Huang, “Embracing Ritual Healing: The Case of Sazuke in Tenrikyo in Contemporary Taiwan”, *Springer Link* (16 Mart 2021)

¹⁷⁸ Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 46.

¹⁷⁹ Huang, “Embracing Ritual Healing”.

¹⁸⁰ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 96.

1. *Ogi-no sazukeye*. En eski sazukeye çeşitlerindendir. Üçüncü bir Tenrikyo takipçisi aracılığıyla verilen ilahi bağıştır. Hasta olan biri gelir. Sazukeye'yi yönetecek olan yetkiliye tanrının iradesinin ne olduğunu, iyileşip iyileşmeyeceğini sorar. Yetkili, üçüncü bir kişi olan Tenrikyo takipçisini alır ve yere çömelir. Elinde bir yelpaze tutarak gözlerini kapatır. Bir süre sonra transa girer ve yelpaze dönmeye başlar. Yelpaze yukarı yönde hareket ederse hasta iyileşecektir. Aşağı yönde hareket ederse hasta iyileşmeyecektir.

2. *Koe-no sazukeye*. Verimli bir hasat alma amacıyla gerçekleştirilen sazukeyedir. Kurucunun tavsiyesiyle bir miktar pirinç kepeği, kül ve topraktan elde edilen gübre tarif edilir. Küçük miktardaki bu mucizevi gübrenin 150 kg yapay gübre kadar etkili olduğu söylenir. Ancak uygulamadaki başarısız sonuçlar nedeniyle bu sazukeye türünün kısa zamanda terkedildiği anlaşılmaktadır.

3. *İki-no sazukeye*. Nefes verme sazukeyesi olarak ifade edilir. Bu sazukeyi alan kişi ilahi bir nefes olan ebeveyn nefesini soluyacaktır. Tenrikyo'nun yaratılış hikâyesinde İzanagi-no-Mikoto ve İzanami-no-Mikoto'nun her insanın üzerine soluduğu ilahi nefes sayesinde büyüdükleri anlatılmaktadır. Aynı şekilde bu nefes küçük çocukların büyümelerinde etkilidir ve çocuklar üzerinde koruyu bir güce sahiptir. Ayrıca bu ebeveyn nefesinin her türlü mucizevi şifayı sağladığı söylenir. Kurucu hayattayken hasta birisinin kimonosu ve diğer kıyafetlerini alıp nefesiyle soluduğu ve hastanın bu kıyafetleri giydikten sonra şifa bulunduğu rivayet edilir.

4. *Jikimotsu-no sazukeye*. Özel bir tür yiyecek verme sazukeyesidir. Bu sazukeyi alanlar goku dağıtma yetkisine sahiptir. Goku vermek bir tür kutsal yiyecek verme işidir ve bütün Şinto tapınaklarında uygulanan bir gelenektir. Tenrikyo'ya özel goku, üç kez sıcak suya batırılmış bir miktar beyaz pirinçten oluşur ve büyük bir iyileştirme gücüne sahip olduğu söylenir.

5. *Kanrodai-no sazukeye*. Bu sazukeyi uygulama yetkisi almak kolay bir iş değildir. Çünkü bu sazukeyi alan kişi oldukça büyük bir tören yönetme yetkisine sahip olacaktır. Bu sazukeye icra edilirken Mikagura Uta'da geçen bazı sözleri söyleyerek dans etmesi gerekir. Bu törenden sonra hastaya yaklaşır ve hasta olan bölgeyi üç kez sıvazlar. Bunu sonra iki kere daha tekrarlar ve şifa gelmesi beklenir.

6. *Mizu-no sazukeye*. Özel bir su verme sazukeyesidir. Kurucu tarafından gerçekleştirilmiş bir uygulama değildir. O'nun sadık öğrencisi ve halefi olan Iburi

Izu tarafından uygulanmıştır. Sazukeyi uygulayan yetkili kişi özel suyu hastaya vermeden önce üç kere yudumlar ve sonra hastaya verir.

7. *Ashikiharai-no sazukeyi* veya *Teodori-no sazukeyi*. Bir tür dans aracılığıyla gerçekleştirilen sazukeyi. Daha önce bahsedilen diğer sazukeler sona ermiş ve sadece bu sazukeyi türü modern dönemden sağ çıkabilmiştir. Daha önce bahsedildiği gibi bir tür el dansı ya da el hareketleri aracılığıyla şifa verme yöntemidir. Günümüzde sazukeyi denilince akla gelen model sazukenin bu şeklidir. Bu sazukeyi alabilmek için besseki denilen dokuz derslik eğitimi tamamlamak gerekmektedir.¹⁸¹

Bu kutsal vazifenin alınması için özel bir eğitimden geçilmesi gerektiği ifade edilmişti. Eğitime alınan adaylar dokuz kapsamlı ders alırlar ve bu süreçte zorunlu bir inziva hayatı geçirirler. Her bir aday ayrı hücrelerde misafir edilir. Dokuz sayısının, bir çocuğun anne karnında geçirdiği dokuz ayı temsil ettiği söylenir. Dersleri alan kişiler zihnindeki tüm tozları süpürmeli ve kalbini neşeli bir halde tutmalıdır. Aynı zamanda yaratılışın kökenini aklından çıkarmamalı ve kurucunun hayatı üzerine tefekkür etmelidir. Kurs tamamlandığında bir sınav yapılır. Birinin başarısız olması pek rastlanan bir durum değildir. Adaylar bu sınavı geçtikten sonra artık bu sazukeyi bizzat Shimbashira'nın (Kurucunun yerine geçen kişi/Dini lider) elinden almaya hazırdır. Adaylar, ayrı ayrı Tenrikyo liderinin huzuruna giderek, kimsenin seyretmesine izin verilmeden birkaç dakikalık kısa bir törenle resmi yetkiyi almaktadır. Aday, Shimbashira'nın durduğu yere doğru ilerler, yere çömelir ve iki elini uzatır. Shimbashira ciddiyetle “*Şimdi sana kesinlikle ashikiharai dansının icrası yoluyla kullanılabilecek kurtarıcı bir güç bahşediyorum.*” der. Bu kutsal sözlerden sonra mucizevi güç bahşedilmiş olur. Bu sazukeyi alan aday artık her türlü hastalığı iyileştirme gücüne sahiptir. Ancak bu eylem değerli bir kurtuluş aracı olarak görülmelidir. Aksi takdirde tedavi başarılı sonuçlanmayacaktır. Bununla beraber samimiyet ilkesi olmazsa olmazdır. Yoksa tanrı hastalara asla lütfunu vermeyecektir. Bu samimiyet her şeyden önce dokuz dersin alındığı esnada bulunmalıdır.¹⁸²

Tenrikyo vaizleri bu sazukeyi aracılığı ile Japonya'nın her yerine ve yurtdışına bile giderek kurtuluş ve şifa dağıtma eylemleri gerçekleştirmişlerdir. Bu,

¹⁸¹ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 99.

¹⁸² Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 100.

Tenrikyo inancının yayılmasındaki en güçlü silah olmuştur. Hastaları evlerinde ziyaret etmişler ve hastanelere girip çıkmışlardır. Sazukenin tıbbi bir ilaç olmadığı ancak kesinlikle tüm insan hastalıklarını iyileştirdiğini öne sürmektedirler.¹⁸³

3.2.2 Kagura Tsutome

Tenrikyo'nun büyük ritüeli “Kagura Tsutome” kutsal bir dandır. Belirli bir vakti ve şekli olan bu ayin sadece Tenrikyo merkezinde kutsal sütun olan kanrodainin etrafında yapılır.¹⁸⁴ Kagura aslında Japonya'nın her yerinde uygulanan geleneksel bir uygulamadır. Dolayısıyla Japon kültüründen ve Şinto inancından bağımsız düşünülemez. Günümüzde daha çok Hiroshima Kagura olarak bilinmesi Hiroshima bölgesinde yaygın olmasından kaynaklanmaktadır. Kagura dansı Japon kültürü açısından önemli olan bazı olayların ya da hikâyelerin canlandırmasından ibarettir. Bunlar genellikle mitolojik hikâyelerden oluşmaktadır. Dansçılar, kostümler ve müzik eşliğinde sergiledikleri hareketlerle bu hikâyeleri sembolik bir şekilde sahneye taşırlar. Hayal ürünü olan varlıklar veya kami olarak ifade edilen tanrılar temsili olarak canlandırılmaktadır. Buna bağlı olarak Tenrikyo'daki Şinto etkisinin görüngülerinden biridir.

Kagura, günümüzde geleneksel Japon sahne sanatı olarak varlığını sürdürmektedir. Hatta birçok farklı bölgeden kagura dans ekiplerinin katıldığı yarışmalar düzenlenmektedir. Bazı dans ekipleri yurtdışı gösterileri de gerçekleştirmektedir. Son zamanlarda Japonya'nın Türkiye Büyükelçiliği sosyal medya hesaplarından kagurayı tanıtmak amacıyla kısa belgesel filmler yayınlamıştır. Hatta Türkiye'ye bir dans ekibinin davet edildiği ancak pandemi nedeniyle bu gösterinin gerçekleştirilemediği ifade edilmektedir.

Tenrikyo'nun ana ritüeli olan Kagura Tsutome ise Tenrikyo inancındaki yaratılış hikâyesinin bir canlandırmasıdır. Bu yüzden ona yaratılış dansı da denilmektedir. Bu dans, kurucunun soyundan gelen Shimbashira olarak bilinen kilisenin başı tarafından yönetilir. Her ayın 26'sında Tenrikyo merkezinde kutsal sütun kanrodai etrafında gerçekleştirilir. Her biri maskeli olan on dansçı tarafından icra edilmektedir. Bu maskeler, yaratılış hikâyesinde rolü olan mitolojik figürleri temsil eder. Bununla beraber Tenrikyo inananlarının şube kiliselerde ya da evlerinde yapabilecekleri daha küçük çaptaki *teodori* dansı bulunmaktadır. Bu

¹⁸³ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 101.

¹⁸⁴ Clarke, “Tenrikyo”, 622.

ritüel, üç erkek ve üç kadın olmak üzere altı kişi tarafından sabah ve akşam icra edilir. Ancak şube kiliseler merkezde yapılan kagura ayinini onurlandırmak için ayın yirmi altıncı ve ayın birinci günleri arasında teodori ayini düzenlemezler. Kutsal dans ibadetinin her iki şekli de insanlığı kurtuluşa götüren bir araç olarak görülmektedir.¹⁸⁵

Teodori, el hareketleriyle yapılan bir dans ayinidir.¹⁸⁶ Davula devasa bir vuruşla başlayıp aynı şekilde devasa bir vuruş ile sona ermektedir. Dans esnasında, kurucunun tasarlayıp bestelediği kutsal dansın şarkısı olan “Mikagura Uta” söylenir. Eşit sayıda kadın ve erkekler karşılıklı olarak konumlanmaktadır. Güzel kimonolar giyinmiş bir halde dönüşümlü olarak hareketlerini sergilemektedirler. Kutsal metne göre keder, utanç, dua ve ibadeti ifade eden zarif kol ve parmak hareketleri bulunmaktadır. Ellerini tapınaklarına getirdiklerinde acı ve ıstırapı gösterirler. Eller yukarı ve aşağı hareket ettiğinde ise neşe ve kutsal sevinç ifade edilmiş olur. Bütün bunlara davulun ritmi eşlik eder.¹⁸⁷

Kagura Tsutome ise yukarıda ifade ettiğimiz gibi sadece kutsal sütun etrafında yani Tenrikyo merkezinde icra edilebilir. Bu dans her zaman on kişi tarafından yapılır ve tanrının yaratma eyleminin sembolik canlandırılmasıdır. Her bir dansçı yaratılış hikâyesinde bahsedilen on tanrıdan birini temsil eder. Dansçı, temsil ettiği Kami’nin yaratılıştaki rolünü hareketleriyle temsil eder. Bu nedenle bu dansa ilahi bilgeliği ifade eden *riburi* dansı da denilmektedir. Oyuncuların jest ve mimikleri çok önemlidir. En ufak bir hata bu özel dansın kurtarıcı gücünü ortadan kaldırır. Bu nedenle, dansçılar törene katılmadan önce sıkı bir eğitimden geçmek zorundadır. Her dansçı temsil ettiği Kami’yi simgeleyen bir maske takar. Mesela dans performansı sırasında kuzey tarafta duran ve Kunitokotachi-no-Mikoto’yu temsil eden adam bir aslan maskesi takar. Güneyde duran ve Omotari-no-Mikoto’yu temsil eden kadın, bir dişi aslan maskesi takar. Erkek dansçılardan biri sırtında bir yunus maketi taşır. Kadın dansçılardan biri de sırtında bir kaplumbağa maketi taşır. Gösteri sırasında küçük ve büyük davul, flüt, tahta çırpıcılar ve üç telli keman gibi birçok müzik aleti çalınır.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Clarke, “Tenrikyo”, 622; “Tenrikyo”, 495; Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 45.

¹⁸⁶ Joiner, “Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition”; Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 40.

¹⁸⁷ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 119.

¹⁸⁸ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 93.

Bu Kagura Tsutome ayininin, yaratılış anında evreni kaplayan neşeyi geri getirdiğine inanılmaktadır. Aynı zamanda, Ebeveyn Tanrı'nın insanlığa bahşettiği nimetlere bir şükür ve daha fazla ilahi korumayı talep eden bir dua işlevi görmektedir. Eğer tüm dansçılar tanrıya tamamen güvenirse ve mükemmel bir uyum içinde dans ederse tanrının kendisi neşeli hale gelecektir. Böylece bütün evren tarif edilemez bir parlaklık alacak ve tanrı ile insan arasındaki uyum nedeniyle evren neşe ile dolacaktır.¹⁸⁹

3.2.3 Hinokishin

Hinokishin, Tenrikyo ibadeti olarak günlük hizmet, adanmışlık, özverili emek gibi anlamlara gelmektedir. Tenrikyo inancı adına her türlü çaba ve gayreti ortaya koymaktır. Bu, bir başkasının gününü neşelendirmek için basit bir gülümsemeden, ihtiyaç anında birinin yardımına koşmaya kadar değişebilir. Bu uygulamanın kökeni, ilk tapınağın inşası sırasında toprak taşıma işine dayanmaktadır. Tenrikyo için çalışma veya ortaya emek koyma anlayışı bu şekilde ortaya çıkmış ve gelişerek hayatın diğer alanlarına yayılmıştır. Kamusal alanda çöp toplamak veya doğal afet zamanlarında insani yardım yapmak da hinokishin sayılmaktadır. Tenrikyo inananları 2011 yılında Japonya'yı vuran deprem ve tsunami felaketi sonrası yardım çalışmalarına katılmıştır. Günümüzde daha çok Tenrikyo kiliseleri ya da dernekleri için yapılan herhangi bir çalışmayı ifade etmektedir. Hinokishin yapılırken, hiçbir karşılık beklenmeden ve sadece tanrıya karşı minnettarlık duygusuyla yapılmalıdır.¹⁹⁰

Hinokishin aynı zamanda insanın zihninde biriken zihinsel tozları süpürme yöntemidir. Bir başka deyişle zihnin sekiz tozunu reddetmekten ibarettir. İnanca göre insanlar başkalarına adanmışlık yoluyla zihnin tozlarından arınırlar. Yetimhane, okul ve hastane gibi kurumlar açmalarının temelinde de bu başkalarına adanma anlayışı bulunmaktadır. En nihayetinde insanlığa yardım etme, ortaya kutsal bir emek koyma yoluyla kişi, tanrıdan ödünç aldığı beden için minnettarlığını ifade etmektedir. Böylelikle kişi, kurtuluşa yani Neşeli Yaşam'a yakınlaşacaktır.¹⁹¹

Birçok tapınak inşası ve bu tapınakların giderleri için gerekli olan fon ihtiyacının önemli bir kısmı hinokishin biçiminde sunulan karşılıksız emek ile

¹⁸⁹ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 94.

¹⁹⁰ Rosetti - Smith, "Tenrikyo", 47.

¹⁹¹ Joiner, "Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition".

karşılanmaktadır. Bir başka açıdan hinokishin, evlilik bağını da güçlendiren bir etkiye sahiptir. Evli bir çiftin birlikte hinokishin gerçekleştirdiğinde aralarındaki aşkın pekişeceğine inanılmaktadır. Bununla birlikte hinokishin sadece fiziksel bir emek olarak düşünülmemelidir. Tanrının mesajını başkalarına iletme ve dini yaymaya çalışmak da bir hinokishin olarak görülmektedir.¹⁹²

Kişinin hayatında hinokishin uygulamasına zaman ayırması olağanüstü olaylara da neden olabilmektedir. Bir Tenrikyo hikâyesine göre kan zehirlenmesinden sağ kurtulan, ancak belden aşağısı felç kalan bir kişi Tenrikyo tapınağını ziyaret etmiştir. Tenrikyo üyelerine seslenerek Tenri O-no Mikoto'dan yardım talebinde bulunmuştur. Başrahip bu kişiye gelerek, bedenlerimizin tanrıdan bir ödünç ve hastalıklarımızın köklerinin zihninizde olduğuna dair bir vaaz vermiştir. Daha sonra bu kişiye, tanrının lütfuyla iyileştiğinde bencil arzularını unutup vaktinin yarısını hinokishin yapmaya ayırabilecek misiniz diye sormuştur. Hasta olumlu yanıt verince başrahip onun bacaklarına sazukeye uygulamıştır. Hasta iki kez ayağa kalkma denemesinde başarısız olmuş ancak üçüncü denemesinde mucizevi bir şekilde ayağa kalkmıştır. Bu olaya şahitlik edenler gözyaşları içinde tanrıya şükürlerini sunmuşlardır.¹⁹³

3.2.4 Ojibagaeri

Ojibagaeri, Jiba'ya dönüş demektir. Jiba'ya dönüş ifadesi Tenrikyo merkezine yapılan hac ibadetini ifade eder. Kagura dansı her ayın yirmi altıncı gününde sadece burada yapıldığı için Tenrikyo üyeleri daha çok bu tarihlerde ana kutsal yere hac ziyaretleri yapar. Burası insanlığın kökeninin dayandığı yer yani insanlığın yaratıldığı yer olan Jiba'dır. Sık sık Jiba'ya yapılan hac ziyaretleri, kişinin inancını yenilemeye ve tanrı ile birlik içinde mutlu ve neşeli bir yaşam sürmeye teşvik edilir.¹⁹⁴ Başlangıçta bu merkeze yapılan hac ziyaretleri “ebeveyn memleketini ziyaret” (oyasato mairi) olarak adlandırılmaktaydı. Ancak kısa bir zaman sonra “ziyaret” yerine “geri dönmek” ifadesi kullanılmaya başlandı. Bunun nedeni, burasının insanlığın kökeni ve ruhani evi olarak görülmesiyle alakalıdır. Kişinin yapacağı hac, memleketine dönüş ve kökenine dönüş olarak anlandırılır. Bu yüzden merkeze gelen hacılar “eve hoş geldin” (okaerinasai) denilerek

¹⁹² Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 105.

¹⁹³ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 107.

¹⁹⁴ Toyoaki, “Tenrikyo”, 13/9083.

karşılanmaktadır. Ve gelen hacılar, kiliseye bağlı olan hacı yurtlarında misafir edilmektedir.¹⁹⁵

Hac ziyareti, hacıların sadece kagura ayinine katılmalarının ve Jiba'yı ziyaret etmelerinin yanısıra kutsal alanın yakınındaki bir binada yaşamını sürdürdüğüne inanılan kurucuyla manevi bir bağ kurulmasını sağlar. Büyük katılımlı Tenrikyo hac organizasyonları genellikle kurucunun hayatındaki önemli olayların yıldönümlerinde gerçekleşir. Kurucunun doğum günü 18 Nisan 1798'dir. Bu nedenle her yıl 18 Nisan günü ziyaretçi akını olur ve kurucunun doğum günü yıldönümü kutlanır. Yine kurucu 26 Ekim 1838 yılında ilk vahiy deneyimini yaşadığı için her yıl 26 Ekim'de Büyük Sonbahar Hizmeti kutlamaları gerçekleşir. Kurucu'nun vefat tarihi 26 Ocak 1887 olması nedeniyle her yıl 26 Ocak'ta Büyük İlkbahar Hizmeti gerçekleştirilir. Buna ek olarak 5-8 Ocak tarihleri arasında yeni yıl şenlikleri yapılır. 27 Temmuz ile 4 Ağustos tarihleri arasında ise çocuklara yönelik Tenri Şehri'ne bir seyahat ve bir haftalık yaz kampı organize edilmektedir. Buna da "çocuk hacı" (kodom o jibagaeri) denilmektedir.¹⁹⁶

Tenrikyo merkezine hem Japonya sınırları içerisinde hem de yurtdışından hac ziyaretleri yapılmaktadır. Hac ziyareti yapmak için herhangi bir zaman kısıtlaması yoktur. Yani dileyen istediği zaman kutsal merkeze hac ziyaretinde bulunabilir. Ancak Tenrikyo takipçileri arasında, kagura hizmetinin gerçekleştirildiği her ayın yirmi altıncı gününde veya sene içerisinde önem atfedilen yıldönümlerinde ziyaret yapma eğilimi vardır.¹⁹⁷ Bununla birlikte Tenrikyo merkezini ziyaret etmek için Tenrikyo inananı olmak şartı değildir. Dileyen herkesin ziyaretine açık olduğunu belirtmek gerekir.

Tenrikyo hacılarının kutsal merkeze yaptıkları hac ziyaretleri sadece dini nedenlerden dolayı değil, aynı zamanda turizm, modernleşme, şifa ve eğitim gibi gerekçeler de bulunmaktadır. Örneğin ünlü bir Tenrikyo hikâyesinde, hac ziyareti için uzaktan gelen bir Tenrikyo üyesinin memleketine döndükten sonra bacaklarındaki kronik ağrının iyileştiği aktarılır. Yine yurtdışından gelen genç üyeler büyük oranda turistik bir seyahat arzusuyla hac yolcuğuna katılmaktadır. Zaten kilise merkezi hac niyetiyle gelenler için dini organizasyonlar arasına

¹⁹⁵ Rosetti - Smith, "Tenrikyo", 45.

¹⁹⁶ Rosetti - Smith, "Tenrikyo", 46.

¹⁹⁷ Huang, "Pilgrimage, Modernity, Tourism, and Nostalgia Tenrikyo's Ojibagaeri", 288.

Japonya'yı ve Japon kültürünü tanıtan gezi programları da dâhil etmektedir. Ziyaret nedenlerinden bir diğeri Japonya'daki modernleşme ve endüstriyel gelişime tanıklık etmektir. Japonya'nın raylı ulaşım sistemleri ve hızlı trenleri yurtdışı ziyaretçileri için turistik bir cazibe haline gelmiştir. Tenri Şehri içerisinde bulunan üniversite ve dil okulunun verdiği hizmetlerden daha önce bahsedilmişti. Burada verilen eğitimler hem Tenrikyo'nun öğrenilmesine hem de Tenrikyo için misyoner yetiştirilmesine katkı sağlamaktadır. Yoboku yani bir nevi misyoner olabilmek ve sazuke uygulaması gerçekleştirme yetkisi alabilmek için verilen dokuz derslik besseki eğitimi, ayrıca bunun daha kapsamlı hali olan ve üç ay süren shuyoka eğitimi kutsal merkeze yapılan ziyaret nedenlerindendir. Bir başka açıdan, Tayvan örneğinde olduğu gibi sömürge sonrası nostalji duygusu ile yapılan ziyaretler de bulunmaktadır.¹⁹⁸

Jiba'ya bireysel ziyaretler daha yaygın olsa da Tayvan gibi uzaktan gelenler için katile halinde hac ziyaretleri düzenlenmektedir. Bunun için kişinin bağlı olduğu yerel kilise aracılığıyla talepte bulunması gerekir. Yerel kilise daha üst yetkililere hacı adaylarıyla ilgili rapor verir. Ardından, havaalanından ulaşım servisi ve konaklama sağlama gibi nedenlerden dolayı merkez kiliseye rapor sunulur.¹⁹⁹ Gelen ziyaretçilere, kutsal merkez gezdirilir. Kutsal ziyaretler ve uygulamaların ardından dini bir vaaz verilir. Misafirlere Japon kültürünü tanıtan geziler düzenlenir. Bu geziler, bahar aylarında kiraz çiçeği turları, geleneksel Japon kaplıca banyosu deneyimi veya Japonya'nın hızlı trenleri olan Shinkansen'i gösterme gibi etkinlikler içermektedir.²⁰⁰

3.2.5 Diğer Kavramlar

Bu bölümde bir Tenrikyo takipçisinin dindar hayatıyla ilgili diğer bazı kavramları kısaca vermekle yetineceğiz. Örneğin *sange*, bir Tenrikyo dindarının tevbe veya pişmanlık yönelimini ifade eden kavramdır. Ancak bu pişmanlık, İslam ya da Hristiyanlık 'da olduğu gibi içsel veya ruhsal bir durum olmaktan ziyade hastalık ve bedensel rahatsızlıkla alakalıdır. Tenrikyo savunucuları pişmanlık ile insan vücudu arasında güçlü bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü bedenlerimiz tanrıdan ödünç alınmıştır ve tanrı bedenlerimiz üzerinde egemenliğe sahiptir. Dolayısıyla insana, taşıdığı kötülükler nedeniyle hastalıklar gönderebilir.

¹⁹⁸ Huang, "Pilgrimage, Modernity, Tourism, and Nostalgia Tenrikyo's Ojibagaeri", 289.

¹⁹⁹ Huang, "Pilgrimage, Modernity, Tourism, and Nostalgia Tenrikyo's Ojibagaeri", 291.

²⁰⁰ Huang, "Pilgrimage, Modernity, Tourism, and Nostalgia Tenrikyo's Ojibagaeri", 292.

İnsan bedensel rahatsızlıklarını tanrının bir uyarısı olarak görmeli ve bundan pişmanlık duymalıdır.²⁰¹

Bir diğer kavram olan *tanno*, günlük hayatta gerçekleşen her şeyde Ebeveyn Tanrı'nın bir iradesi olduğunu düşünmek ve sebat göstermek olarak anlaşılabilir. Bu kavram Tenrikyo takipçileri tarafından bile anlaşılması zor bir kavram olarak görülmektedir. Tenrikyo kaynaklarına göre, “Tanno, önceki yaşamlarımızın (innen) sangesidir” denilmektedir. Tanno'nun innen ve sange ile yakın bir bağlantısı olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıklamaya göre, önceki yaşamlarımızdaki hatalarımızın şimdiki hayatımızda karşımıza dünyevi bir sıkıntı veya hastalık olarak çıkmasına tanno denilebilir. Dolayısıyla bu gibi durumlara sebat göstermek gerekmektedir.²⁰²

Tsukushi-Hakobi kavramı Tenrikyo kiliselerine yapılan bağış ve katkıları ifade etmektedir. Tenrikyo inananları kiliseye bağışta bulunmazlarsa gayretleri hiçbir zaman yeterli olmayacaktır. Tenrikyo vaizinin sadıklardan parasal bağış istemesi bir erdem olarak kabul edilmektedir. Özellikle genç kuşaktan bu konuda şikâyetler alınmıştır. İnananlar genellikle etrafındaki fakirlere yardım yapmaya daha meyillidir. Kilise merkezi için bu durum bir sorun oluşturmaktadır. Tenrikyo din adamları bunu kurucunun sağlığında her şeyini fakirlere dağıtmasıyla savunurlar. Bu yüzden tsukushi-hakobi uygulanırsa inanç esaslarının daha iyi anlaşılacağı vurgulanır. İlmihallerinde bulunmamasına rağmen, bağış ile tanrının Krallığı'nın inşası uğruna inananların kendinden vazgeçmesi öğütlenmektedir.²⁰³

Ebeveyn Tanrı adına başkalarının kurtuluşu için çalışan kişiye *yoboku* denilmektedir. Yoboku'nun kelime manası tam olarak kerestedir. Bir evin inşasında kereste ne kadar önemliyse, Tenrikyo'nun inşasında da insan o kadar önemlidir. Dolayısıyla ne kadar fazla insana ulaşılsa o kadar iyi olacaktır. Tenrikyo inancına göre başkalarını kurtarmaya çalışınca kendini de kurtarmış olunmaktadır. Bununla ilişkili olan bir diğer kavram *nioigake*dir. Nioigake, koku serpmeye anlamına gelir ve etrafında Tenrikyo'yu hiç duymamış kişilere bu inançtan bahsetmek demektir. Bunun bir sonraki aşaması sazuke uygulamaktır. İyileştirme veya şifa verme uygulamasıyla insanlar Tenrikyo inancına sevk edilir. Özet olarak yoboku,

²⁰¹ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 103.

²⁰² Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 104.

²⁰³ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 108.

Tenrikyo dinine insan kazandırma ve dini yayma eylemini işleyen kişiye denilmektedir.²⁰⁴

Son olarak *yokigurashi* kavramı ise Tenrikyo'nun nihai hedefi olan neşeli veya keyifli yaşamı ifade etmektedir. Tanrının insanı yaratmasının ve insanın bütün çabalarının amacı budur. *Jikimotsu* denilen tatlı çiy gökten kutsal sütun üzerindeki kâseye düşecek ve Neşeli Yaşam'ı başlatacaktır. Bu zaman geldiğinde insanlar hiçbir sıkıntı veya hastalık yaşamayacak ve neşeli bir şekilde hayatın keyfini çıkaracaktır. Herkes 115 yaşına kadar yaşayıp hayatı son bulacak ve ardından tekrar yeni bir bedenle yaşama geri dönecektir. Ve bu döngü böylece sürekli devam edecektir.²⁰⁵

²⁰⁴ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 110.

²⁰⁵ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 84; Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 111.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TENRİKYO KUTSAL METİNLERİ

4.1 Mikagura Uta

Mikagura Uta, kutsal dansın şarkısı anlamına gelmektedir. “Uta” kelimesi Japonca’da şarkı demektir. Kagura’nın ise geleneksel ve mitsel bir Japon dansı olduğundan bahsedilmiştir. Böyle bir kagura dansı Tenrikyo ibadetinin merkezini teşkil etmektedir. Kagura Tsutome olarak adlandırılan bu ayin sırasında söylenen şarkının kutsal sözleri ise “Mikagura Uta” kitabını oluşturmaktadır. Bu şarkılar, inananlara barış, refah, güvenli doğum ve hastalıktan kurtulma şeklinde kurtuluş vadeden ve onları açgözlü veya acımasız değil, inançlı olmaya, ibadet etmeye ve emeğini sunmaya teşvik eden ilahi hitaplardır. Bu sözler şarkı sözü olmanın yanı sıra ilahi vahiy değeri taşımaktadır. 1866-1875 yılları arasında yazılan Mikagura Uta, beş bölümden oluşmaktadır. İlk üç bölüm Kagura Tsutome ayininde okunur. Dördüncü bölüm ve beşinci bölüm ise kilise merkezi dışında da yapılabilen “teodori” hizmetinin şarkılarıdır. Bu ibadet el hareketleriyle icra edilen bir dans olup sabah ve akşam gerçekleştirilir. Şarkıların çoğu, muhatap kitlenin durumunu dikkate alan tarımsal ve marangozluk metaforları içermektedir.²⁰⁶

Mikagura Uta, yeni katılan üyelere öğretilen ilk metindir. Ve bu metin Tenrikyo inancının temelini oluşturmaktadır. Kurucu bu şarkıların bestelenmesine çok büyük önem vermiştir. Dans icra edilirken bu şarkıların söylenmesi insanların içine mutluluk getirmeye yardımcı olur.²⁰⁷ Bütün kutsal yazı külliyatı arasında Mikagura Uta, inananlar tarafından en anlaşılır ve dolayısıyla en popüler olanıdır. Aynı zamanda Tenrikyo ibadetinin merkezidir. Bir nevi ibadet sırasında okunan dua işlevi görmektedir.²⁰⁸

Şimdi burada teodori dansı esnasında okunan beşinci bölüm örnek olarak verilecektir. Bu bölüm, bir başlangıç şarkısı ve onar vahiyden oluşan on iki ayrı bölümden meydana gelmektedir.

BAŞLANGIÇ (GİRİŞ)

²⁰⁶ Toyooki, “Tenrikyo”, 13/9083; Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 40.

²⁰⁷ Joiner, “Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition”.

²⁰⁸ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 131.

Tüm kötülükleri silip bizi kurtar ey Cennetsel Bilgelğin Tanrısı.

Seninle biraz konuşacağım. Tanrı'nın sözüne kulak verin ve dinleyin.

Sana asla kötü şeyler söylemem.

Cennetin ve dünyanın yaratılışı, ebeveyn ile nasıl yarattığının bir modeliydi.

Böylece bu dünyanın başlangıcı oldu.

Tüm kötülükleri ortadan kaldırın ve bizi kurtarmak için acele edin.

Dünya arındığında, kutsal sütunu dakin.

Yaratılıştan bu yana, Kalbimi anlayacak biri olup olmadığını görmek için her yere boşuna baktım.

Bu oldukça doğal, çünkü hiç kimse size öğretmedi.

Ancak bu sefer, ben ebeveyniniz hepinize görünüyorum ve size her şeyi ayrıntılı olarak açıklıyorum.

Tanrı'nın Yamato Eyaletinde ikamet ettiği Jiba hakkında konuşurdunuz, ancak kökeni hakkında bilgisizsiniz.

Size tam olarak anlatılırsa üzerinize büyük bir özlem gelir.

Bilmek istiyorsanız Bana gelin ve size her şeyin kökenini açıklayayım.

Ben, Ebeveyn Tanrı, Kendimi açıklaım ve size her şeyi ayrıntılı olarak açıklayacağım; o zaman bütün dünya sevinecek.

Tüm dünyayı kurtarmak için acele ediyorum; bu nedenle siz dünyadaki insanlar sevinç buluyorsunuz

1. BÖLÜM

Yeni Yılda verilen büyük etkiye sahip gübre ender görülen bir şeydir.

İnançlı bir şekilde bu ilahi bağışı alır ve üzerlerine güç gelir.

Zihninizi her zaman üç yaşındaki bir bebeğinki gibi genç tutun. Bu dünya,

İlahi Bilgelikle doludur,

Evrenin her yerinde sel.

Biçmek istediğin şeyin tohumlarını ek,

Yamato'da her zaman zengin bir hasat vardır.

Bana gel ve beni takip et,

Amacımız sabit.

2. BÖLÜM

Rat-a-tat, pit-a-pat; Yeni Yıl dansının açılışı son derece keyifli.

Gizemli binaya başladığımızda insanlar her yerden akın edecek.

Tüm insanların bilmesine izin verin,

Dünyanın gelişmesi.

Herkes beni takip ederse

Tüm kötülüklerin kökü kesilecek.

Seni tüm acılardan kurtarırsam

Tüm hastalıkların nedeni ortadan kalkacak.

Güçlü bir kararlılığınız varsa,

Barış tüm dünyada hüküm sürecek.

3. BÖLÜM

Japonya'da kutsal hizmetin yeri, dünyanın çıkış yeridir. Gerçekten de gizemli bir ibadet yeridir; Kimsenin gelmesini istemedim. Yine de dünyanın her yerinden insanlar geldi ve binaya başladılar. Bu gerçekten gizemli.

Sonunda şimdiye kadar Beni takip ettiniz, gerçek kurtuluş bundan sonra gelecek.

Her zaman iftiraya uğradım, yine de kayda değer bir kurtuluş için çalışacağım.

Mantıksız şeyler istemeyin, bütün aklınızla Bana gelin.

Ne yaparsanız yapın, tüm kalbinizle Ebeveyn Tanrı'ya güvenin.

Hastalıktan daha büyük bir zorluk yoktur; Ayrıca kendimi kutsal emeğe adıyorum.

Tüm Kökenlerin Tanrısını bilmemenize rağmen şimdiye kadar inandınız.

Ancak şüphesiz, gerçek Tanrı şimdi ortaya çıktı.

4. BÖLÜM

İnsanlar sizin hakkınızda ne söylerse söylesin, Tanrı sizi izler, bu yüzden rahat olun. Çiftlerin kalpleri uyum içinde yaşamalıdır, o zaman her şey netleşir.

Etrafımdakiler, Tanrı'nın nasıl çalıştığını izleyin.

Gece gündüz kutsal ayin devam ediyor, gürültüsü mahalleyi rahatsız ediyor.

Seni kurtarmak için her zaman acele ettim, Bana neşeli bir yürekle gel.

Kalbimi anlamasalar da köylüleri çabucak kurtarmak istiyorum.

Tüm insanlığın kurtuluşu üzerine derinlemesine meditasyon yapın.

Sonra tüm hastalıkların kökleri koparılacak ve kalpleriniz parlayacak.

İşte bu dünyanın cenneti ve yakında oraya gitmek istiyorum.

Şimdi kalpleriniz temizlendi; bunun için minnettar ol.

5. BÖLÜM

Dünyanın her yerinde birçok kurtuluş yeri olmasına rağmen,

Ağrısız doğumun mucizevi kurtuluşu ve çiçek hastalığının iyileşmesi kurtuluşun girişini oluşturur.

Tanrı tıpkı su gibidir, insan kalbini tüm lekelerden arındırır.

Tanrı dışında açgözlülük ve tutkulardan özgür kimse yoktur.

Her zaman çok dindar ve neşeliydin.

Yürekten merhamet edin ve nazikçe Bana gelin.

Seni acı çekmekten kurtarıyorum, burası tam da kurtuluş yeridir.

Ancak burada sadece Yamato'da değil, onları kurtarmak için dünyanın tüm ülkelerine gidiyorum.

Burası Jiba, dünyanın kökeni, bu harika yer şimdi ortaya çıktı.

Her zaman dindarsan, kardeşliğimizi oluşturalım.

6. BÖLÜM

İnsan doğası şüpheyle doludur.

Mucizevi bir kurtuluş gerçekleştirdiğim için her şeyi anlıyorum.

Tüm insanların kalpleri bir aynadaki gibi Bana yansır.

Şimdiye kadar hizmetleri iyi bir şekilde yerine getirdiniz; böylece kurtuluşunuz için sağlam bir temel atmış olursunuz.

Kutsal ilahiler ve dans sonsuza kadar devam eder, bu yüzden size mucizevi bir kurtuluş bahşediyorum.

Benden çok istedin ve binlerce şekilde tüm duaları kabul ettim.

Her kim olursanız olun mü'min olabilirsiniz, yanlış arzular beslemeyin.

Sonuçta inanmalısınız ve yanlış arzuları olan insanlar inançlarını yenilemelidir.

Çünkü şimdiye kadar inandınız, hepiniz özel bir değer kazanacaksınız.

Sonunda, bir inanan aracılığı ile verilen bağış görünür hale geldi. Bu ne kadar mucizevi!

7. BÖLÜM

Küçük bir hikaye, aynı zamanda iyi bir hinokishin ve aynı zamanda kutsal parfümün iyi bir şekilde dökülmesidir.

Kalbim çok derin, bu yüzden size her şeyi vereceğim.

Dünyadaki herkes pirinç tarlalarına sahip olmak istiyor.

İyi bir arsa varsa, herkes ona sahip olmak için çok heveslidir.

İnsanın arzuları aynı, ben bile böyle bir toprağa sahip olmayı sevmeliyim.

Sizi hiçbir şey yapmaya zorlamıyorum, aksine kendinizi memnun edin.

Fiyatı ne olursa olsun pirinç tarlalarına sahip olmak istiyorum.

Tanrı'nın ikametgahı ilahi pirinç tarlasıdır, bu nedenle ekilen tohum ne olursa olsun filizlenecek ve yeşerecektir.

Bu kutsal nokta bu dünyanın pirinç tarlasıdır, ben de tohumumu dikkatlice ekeceğim.

Şimdi bütün dünya tohumu ekmek için buraya geldi; Tohum ekenler gübresiz bile zengin bir hasata sahip olacaklar.

8. BÖLÜM

Nasıl olur da dünyanın hiçbir yerinde, ne taş ne de ağaç olmasın!

Yine de yardım beklemediğim halde gizemli bir bina inşa ediyorum.

Dünyanın her yerinden insanlar bir araya gelir ve bina yükselir.

Tüm açgözlülüğü unutun ve kalbinizde kesin bir şekilde kararlı olun.

Sonsuz zamanları bekliyordum, binayı kendim dikmeyeceğim.

Aceleyle aşırı gitmeyin, derinlemesine meditasyon yapın.

Kalpleriniz arınmışsa, hemen binaya başlayın.

Dağların derinliklerinde gördüğüm tüm gerekli taşlar ve ağaçlar.

Tanrı'nın zihnine göre buradaki bu ağaç ve oradaki taşın kesilmesi gerekiyor.

Şimdi tüm dünya arındırıldı.

9. BÖLÜM

Tüm dünyayı dolaşıyorum ve insanların kalplerini temizledikten sonra hepsini kurtarıyorum.

Sizi her türlü rahatsızlıktan ve hastalıktan kurtarıyorum, Ebeveyn Tanrı'ya güvenin.

Dünyanın her yerindeki erkeklerin yüreğine baktığımda, her yerde açgözlülük görüyorum.

Tanrı'nın tapınağı olabilmeniz için bu arzuyu öldürün.

Dünyanın bütün insanları aynıdır, kalbinizde kararlılıkla Beni takip edin.

Herkes kendi fikrini belirledikten sonra özgürce Benim peşime düşsün.

Şimdi tüm dünya ciddi bir şekilde meditasyon yapmalı.

Dağlarda bile Tenri O-no Mikoto'nun hizmetini her yerde duyacağız.

Hizmetleri sadakatle yerine getirmenize rağmen, Kalbimi anlayan kimse yoktur.

İsmimi aramak istiyorsanız, işte buradayım, hemen Bana gelin.

10. BÖLÜM

Erkeklerin kalbini anlamak zordur.

Mucizevi bir kurtuluş gerçekleştirmeme rağmen, şimdi ortaya çıktım.

Sudaki çamuru çabucak uzaklaştırın.

İnsanın açgözlülüğü çok derin; kalbinizi arındırın ve cennet gibi olsun.

Bu sözlerim düşüncelerinizin tohumu olacak.

Kurtuluşunuzu hızlandırmak için sert sözler söyledim.

Tüm ıstıraplar insanın kalbinden gelir, kendini suçla, başkalarını değil.

Hastalık büyük bir acı olsa da, kimse bunun kökenini anlamıyor.

Şimdiye kadar kimse acı çekmenin nedenini bilmiyor.

Ama sonunda bu neden artık biliniyor; o insanın kalbidir.

11. BÖLÜM

Burada Japonya'da, Ebeveynin evi olan Jiba belirlendi.

Erkek ve kadın kutsal emek içinde birleşti, bu gerçekten insan mutluluğunun ilk tohumudur.

Dünyanın dört bir yanına bakarsanız, kutsal toprak taşıma emeğinde birleşmiş, giderek artan sayıda insan görürsünüz.

Açgözlülüğümüzü unutalım ve kendimizi kutsal emekle meşgul edelim.

Bu, inancımızın en güzel gübresidir.

Ancak özgürce çalışmaları gerekir; ancak böyle bir akılla gelip çalışmalılar.

Bu toprak taşıma gerçekten harika bir şey, kutsal bir iştir.

Kutsal Evin arazisindeki toprağı kazıyoruz ve başka bir yere taşıyoruz.

Şimdiye kadar kimse Kalbimi anlamadı, bu gerçekten çok yazık.

Bu yıl gübre kullanmamanıza rağmen zengin bir hasadınız oldu.

Ne kadar neşeliyiz, ne kadar minnettarız!

12. BÖLÜM

İlk olarak, her şeyi Usta Marangoz'a bırakalım ve onun istediğini yapalım.

Gizemli binaya başladığınızda, Benim İradem'i sorduktan sonra emirlerinizi verin.

Kutsal parfümü döktüğüm işçiler dünyanın her yerinden geliyor.

Yetenekli bir Şef Marangoz varsa, onu buraya getirin.

Dört Şef Marangoz'a ihtiyacımız var, vasiyetim gereği yeteneklerini sor.

Onları zorla buraya gelmeye zorlamayın, yavaş yavaş öğrenecekler ve kendileri Bana gelecekler.

Bina gerçekten gizemli bir şey, bir kez başladıktan sonra sonu yok.

Dağların derinliklerine giderseniz, yanınıza genç ve ateşli marangozlar alın.

İşte keresteyi düzenleyen ve hazırlayan Marangoz geliyor, İnşaatçı'yı ve ahşabı planlayan adamı takip ediyor.

Artık nihayet dünya çapında çalışma ekibi tamamlandı.²⁰⁹

4.2 Ofudesaki

Ofudesaki, 1869-1882 yılları arasında kurucu Nakayama Miki'ye ilham olmuştur. Klasik bir Japon şiir biçimi olan *waka* tarzında “5-7-5-7-7” hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bu kitap, Tenrikyo'nun temel inancını, dünyanın yaratılışını, tanrının doğasını, jiba, kanrodai ve kagura tsutomenin önemini açıklar.²¹⁰ Ofudesaki ismi “Yazı Fırçasının Ucu” anlamına gelmektedir. Bunun nedeni, Ebeveyn Tanrı'dan gelen ilahi mesajı kaydetmek için kurucu, eline yazı fırçası almış ve onları yazıya geçirmiştir. Kurucu bu yazılara *fudesaki* ismini vermiştir ancak takipçiler daha sonra Japoncada saygı ifadesi anlamı katan “o” ekiyle taçlandırmıştır. Aynı şey *ojibagaeri* ve *osazuke* kelimelerinde bulunan “o” eki için de geçerlidir. Ofudesaki, 1711 adet *waka*²¹¹ ile on yedi bölümden oluşur. İki ayet hariç tamamında 5-7-5-7-7 hece ölçüsü kullanılmıştır. Tenrikyo ileri gelenlerinin anlatımına göre kurucu istediği her an, gece karanlığında bile fırça çekebilir. Onun fırçası otomatik olarak ayetleri yazmak için kağıdın üzerinde yarışırdı. Kendi

²⁰⁹ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 131-140.

²¹⁰ Toyoaki, “Tenrikyo”, 13/9083.

²¹¹ Klasik Japon edebiyatında bir şiir türü.

düşüncelerini yazmak istediğinde ise fırçası tek heceyi bile yazamayacak şekilde daireler çizerdi.²¹²

Ofudesaki başlangıçta, resmi olmayan el yazmaları şeklinde elden ele geziyordu. 1883 yılında polis tarafından tüm Tenrikyo kitapları yasaklandı. Takipçiler teslim edilmeyen bazı özel kopyalara güvenmek zorunda kaldı. Ofudesaki, resmi olarak ilk defa 1928’de basıldı. Kitabın bölümleri yazım sırasına göre kronolojik bir biçimde dizilmiştir. Waka şiir türünün bir özelliği olarak Çince karakterler olmadan metin genellikle hiragana²¹³ alfabesi ile yazılmıştır. Genellikle bunları anlamak zordur. Çünkü dil, bir asrı aşkın süre önce konuşulan sıradan konuşma dili Japoncası değildir. Yamato eyaleti bölgesinde konuşulan bir tür lehçedir. Mikagura Uta’da olduğu gibi tarımsal ve marangozluk metaforları yaygındır. Ofudesaki ayetleri kurucu, ailesi ve takipçilerle ilgili somut meselelere yanıtlar verir. Meiji devrinin hızlı sosyal değişimine ve salgın hastalıklara yönelik her zamankinden daha fazla çare sunma eğilimi görülür. Yaratılış hikayesi, parçalar halinde bir çok bölümde yer almaktadır. Tenrikyo’nun yaratılış hikayesi, Kojiki ve Nihongi’de bulunan Şinto temelli Izanami-Izanagi mitini değiştirmiştir. Miki, onları Japon ırkının ataları olarak değil, bütün insanlık ırkının ataları olarak sunmuştur. Böylece Ofudesaki’de geçen yaratılış hikayesi imparatorluk mitinden farklı bir sistem sunmuştur.²¹⁴

Örnek olarak Ofudesaki’nin dokuzuncu bölümü şu şekildedir:

Bölüm Dokuz

1. *Şimdiye kadar konuştuğum her şeyi insan bilgeliği olarak gördünüz.*
2. *Ama bundan sonra söyleyeceğim şeyi ilahi bilgelik olarak kabul etmelisiniz, çünkü hiçbir insan akli dahil değildir.*
3. *Şimdi konuşacağım her şeyi dikkatle dinleyin, çünkü insan zihnini kullanmayacağım.*

²¹² Joiner, “Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition”; Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 140.

²¹³ Japonlara özgü alfabe.

²¹⁴ Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 41; Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 140.

4. *Tsuki-Hi (Ana Tanrı) size her şeyi ayrıntılı olarak anlatacaktır; Dinleyin ve tüm kalbinizle dinleyin.*
5. *Tanrı'nın türbesi olan iki kişinin ayrı bir oda almasını diliyorum.*
6. *Ne istersen onu Kalbime götüreceğim ve sana kurtuluş bahşedeceğim. Bekle ve gör.*
7. *Size kurtuluşu sunabileceğim temel koşullar bunlardır.*
8. *Söylediklerimi ihmal etmeyin. Dikkatle dinleyin ve ona uyun.*
9. *Hangi hastalığınız olursa olsun, onu iyileştireceğime dair size güvence veriyorum.*
10. *Gerçekte, erkekler arasında hastalık yoktur. Bu dünyanın kökenini kimse bilmiyor.*
11. *Sizleri bu konuda bilgilendirmek istediğim için size ıslah ve gübre görevi görecektir tıp bilimini öğrettim.*
12. *Şu andan itibaren her şeyi ayrıntılı olarak açıklayacağım, bu nedenle dikkatle kulak verin ve dinleyin.*
13. *Şimdiye kadar sizinle hemen hemen her şey hakkında konuştum, ama henüz en önemli gerçek hakkında konuşmadım.*
14. *Bugünden itibaren söyleyeceklerimi dikkatle dinleyin. Ebeveyn Tanrı'nın zihni aceledir.*
15. *Bu kadar acele etmemin nedeni Ebeveyn Tanrı'nın bu dünyaya inmek istemesi.*
16. *Bu hikayeyi dinleyin ve ona uyun. Sonra mucizevi şeyler olacak.*
17. *Dinimizin geleceğine bakın. Bu, Tanrı'nın arzusudur.*
18. *Tanrı'nın eylemde olduğunu anlarsanız, Kutsal Sütunu kurmak için acele edin.*
19. *Kutsal Sütunun kurulması gereken jiba yerini size vahyettim.*

20. *Bu yer sağlam bir şekilde sabitlendiğinde, başınıza hiçbir dert gelmeyecektir.*
21. *şimdi Ebeveyn Tanrı'nın vaaz vermeye başladığı yere bakın; Yüksek ve uzak yerlerde vaaz verir.*
22. *İnsanlar bu hikayeyi öğrendiklerinde, Ebeveyn Tanrı'nın ne kadar büyük olduğuna şaşıracıklar.*
23. *Sonra dünyadaki insanlar diyecekler: Gün geldiğinde insanların bütün kalpleri temizlenecek.*
24. *Son 38 yılda yaşadığınız büyük sıkıntılar için çok üzgünüm.*
25. *şimdi tüm dünyadaki insanlara her şey hakkında kesin bir şekilde konuşacağım.*
26. *Size her şeyi, özellikle de menşe Tanrısının kim olduğunu bildireceğim.*
27. *Bunları neden söylediğimi kimse anlamıyor.*
28. *Dünyanın her yerindeki çocukları kurtarmak için can atıyorum; bu nedenle size Ebeveyn Tanrı'nın Kalbini bildireceğim.*
29. *şimdiye kadar var olmayan kurtuluğu şimdi gerşekleştireceğim zaman, size önce bu dünyanın kökenini söylemeliyim.*
30. *Size hiç anlatılmamış şeyleri anlatacağım; Örneğin. Tüm kökenlerin Tanrısı kimdir.*
31. *Her kökene sahip Tanrı'yı tanıdığınızda, size her şeyi vereceğim.*
32. *Bu hikayenin insanlar tarafından anlatılan bir şey olduğunu düşünmeyin. Sizinle konuşan Ebeveynin Kendisi Tanrı'dır.*
33. *Dünyanın her yerine bakın; kaç çeşit hastalık var!*
34. *Hastalık ne kadar ciddi olursa olsun, onu iyileştireceğim ve ayrıca onu nasıl iyileştirdiğimi size bildireceğim.*

35. Bundan sonra size kesinlikle tedaviyi söyleyeceğim. Dinleyin ve tüm kalbinizle işitin ve buna göre hareket edin.
36. Şu andaki sorunlarınız gerçekten çok zor; mutluluğu göreceğiniz zamana kadar buna katlanın.
37. Sizi defalarca uyardım; bunu tekrar tekrar meditasyon yapın.
38. Uyarılarıma aldırış etmediniz, bu nedenle bu dertler üzerinize geldi.
39. Bu hikaye hakkında ne düşünüyorsunuz? Size Tsuki-Hi'nin her şeye kadir olduğunu açıklamak için anlatıldı.
40. Ebeveyn Tanrı, size bu gerçeği bir an önce bildirmek ister.
41. Ben, Ebeveyn Tanrı, tüm seyircilere sordum, ama ne yazık ki kimse anlamadı.
42. Söylediklerim sadece şimdilik değil, özellikle gelecek zamanlar içindir.
43. Sizinle konuşurken, hep geleceği düşündüm.
44. Şu andan itibaren kısa bir süre için sadece Kutsal Sütun hakkında konuşacağım.
45. Şimdiki Kutsal Sütun yalnızca basit bir modeldir.
46. Şu andan itibaren Kutsal Sütunun şekli hakkında kesin olarak konuşacağım.
47. En alt katmanın çapı üç fittir; altıgen şeklindedir.
48. Bu sütunun nasıl dikilmesi gerektiğini çeşitli şekillerde anlattım.
49. Kutsal Sütun sıkıca jiba'da kalırsa, o zaman herkes çekinir ve zorluklar kesinlikle ortadan kalkacaktır.
50. Ebeveyn Tanrı'nın emrettiği bu kutsal işi bir kimse engellerse nefesi kesilecektir.
51. İnsanlar Kutsal Sütunun kuruluşunu gördüklerinde, dinimizin gerçek din olduğuna ve Tsuki-Hi'nin gerçek öğretisi olduğuna inanacaklar.

52. *Bu sütunun tamamlanmasının ardından kanrodai tsutome başlayacaktır; o zaman her arzu yerine getirilecektir.*

53. *Kolonun dikilmesi için herhangi bir tarih belirlemiyorum; tamamlanır tamamlanmaz kutsal hizmet başlayacak.*

54. *Hizmet başladıktan sonra her arzu yerine getirilecektir.*

55. *Şimdi dikkatlice izleyin, Ebeveyn Tanrı size kesinlikle jikimotsu verecektir.*

56. *Gerçek kanıtlar olmadan işler güvenilirmez olacaktır.*

57. *Bundan sonra kesin olarak vaaz vereceğim; bu sözlerime ihanet etme.*

58. *Sizinle ne konuşacağımı merak edebilirsiniz; Kutsal Sütunun şekli hakkındadır.*

59. *Katmanları art arda ve 2,4 fit çapındaki birinin üzerine istifleyin.*

60. *Sütuna geniş bir kase koyarsanız, size kesinlikle uzun ömürlü ilaç vereceğim.*

61. *Öncelikle Kurucu jikimotsu alacak.*

62. *Bu hediye cennetten alacak olan Kurucu'nun gerçek aklını yalnızca Ebeveyn Tanrı bilir.*

63. *Ana Tanrı, bu jikimotsu'yu ancak Kurucu'nun zihnini gördükten sonra verecektir.*

64. *Uzun ömür ilacı almışsa; Kurucu kendi isteğine göre dağıtabilir.*²¹⁵

4.3 Osashizu

Tenrikyo'nun üçüncü kutsal metni olan Osashizu, kurucunun sadık öğrencisi ve aynı zamanda halefi olan Iburi Izo tarafından yazılmıştır. Kurucu Nakayama Miki'nin ölümünden sonra 1887-1907 yılları arasında kaleme alınmıştır. Iburi, kurucunun vefatından sonra "Honseki" sıfatını alan kişi olmuştur. Honseki'nin sözlük anlamı "ana koltuk" demektir. Tenrikyo inancı açısından ise

²¹⁵ Straelen, "The Religion of Divine Wisdom", 141-146.

kurucudan sonra kehanet vasfını üstlenmek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Iburi, kurucudan sonra kehanet sıfatıyla tanrının ilahi buyruklarını almaya devam etmiş ve yirmi yıl boyunca ilettiği kutsal mesajlarla Osashizu'yu derlemiştir.²¹⁶ Osashizu, Tenrikyo halkı tarafından “İlahi Yönelimler” olarak tercüme edilmektedir. Üç kutsal kitap arasında en uzun olanıdır. Otuz üç kitap/bölüm ve 7790 sayfadan oluşmaktadır. Kitap temelde iki kategoriye ayrılmaktadır. İlki “Kokugen” denilen kısımdır. Kokugen, kehanetler ve kurtuluşun gerekliliklerini karşılamak için iletilen talimatlar anlamına gelmektedir. Bu talimatlar takipçilerden herhangi bir talep olmaksızın tanrı tarafından kendiliğinden verilen talimatlardır. İkincisi ise bireysel sorulara yanıt olarak verilen talimatlardan oluşan “Ukagai No Sashizu” dur. Bu talimatlar, kilise organizasyonu ile ilgili ayrıntılar içerir ve kişisel davranışlarla ilgili detaylı direktifler verir. Tenrikyo takipçilerine, günlük yaşamın sorunlarını çözmek için rehberlik eder. Şiirsel bir dil yerine daha çok açıklama tarzındadır. Kitabın ana işlevi, Tenrikyo öğretilerini ve düşüncelerini basit ifadelerle özetlemektir.²¹⁷

Osashizu'daki talimatlardan bazıları, hükümetin bu hareketi şintolaştırma amacına göre şekillenmiştir. Nihayetinde bu düzenlemeler Tenrikyo'nun bir Şinto mezhebi olarak tanınma yolunu açmıştır. Örneğin, Tenri O-no Mikoto'nun adı Tenri-O Gami olarak değiştirilmiştir. Buna ek olarak, kagura hizmeti sadece erkek dansçılar tarafından icra edilmeye başlanmıştır. Bu değişiklikler dini yorumlarla meşrulaştırılmış ve inananların soru işaretleri giderilmek istenmiştir.²¹⁸ Iburi bununla ilgili olarak, trans halindeyken dudaklarından tanrı adına şu sözler dökülmüştür: *“Ayin ve talimatlardaki bu sert değişikliklerden rahatsız olacaksınız. Dinim size önyargılar tarafından karartılmış gibi görünecek. Bu şartlar altında size özel bir izin veriyorum. Bu size her şeyi açıklayacak.”*²¹⁹

Osashizu, ilk defa 1927 yılında tam bir baskı olarak yayımlanmıştır. Ancak Ofudesaki'de olduğu gibi hükümet baskısı nedeniyle 1930 yılında geri çekilmiştir.

²¹⁶ Juri, “Can Tenrikyo Transcend the Modern Family?”, 248.

²¹⁷ Toyooki, “Tenrikyo”, 13/9083; Joiner, “Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition”; Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 146.

²¹⁸ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 147; Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 42.

²¹⁹ Straelen, “The Religion of Divine Wisdom”, 148.

Ve İkinci Dünya Savaş'ından sonra dini özgürlük ortamının sağlanmasıyla 1960 yılında yeniden basılmıştır.²²⁰

4.4 Tenrikyo Kyoten

Tenrikyo Kyoten, kutsal bir kitap olmaktan ziyade bir ilmihal kitabıdır. İlk defa 1903 yılında hazırlanmıştır. 1949 yılında ise revize edilerek ikincisi yayımlanmıştır.

4.4.1 “1903” Tenrikyo Kyoten

Tenrikyo Kyoten, ilk defa Meiji hükümetinin politikalarından dolayı şintolaşma sürecinin bir neticesi olarak düzenlenmiştir. Bu ilmihal ile Tenrikyo yapısında gerçekleştirilen değişiklikler sayesinde İç İşleri Bakanlığı'ndan Şinto mezhebi olarak onay alınabilmektedir. Japon dinleri akademisyeni Nakanishi Ushio (1859-1930), Ulusal Öğrenme (Kokugaku) alimleri olan Inoue Yorikuni (1839-1914) ve Henmi Chuzaburo (1859-1928), bir de Şinto alimi Miyaji Izuo bu eserin hazırlanmasına katkı sağlamıştır. Tenrikyo Kyoten, 1945 yılına kadar bu hareketin ana ilkelerinin resmi açıklaması olarak kabul edilmiştir. Metnin, milliyetçi ve emperyalist yönü bazı bölüm başlıklarından anlaşılmaktadır. Örneğin, metin içerisinde İmparator Saygı Göstermek ve Vatanseverlik gibi bölümler bulunmaktadır. Devlet Şinto ideolojisini ve İmparator saygısını telkin etmeyi amaçladığı açık olan Tenrikyo Kyoten, siyasi otorite tarafından meşruiyet ve bağımsızlık kazanılmasını sağlamıştır.²²¹

4.4.2 “1949” Tenrikyo Kyoten

İkinci Dünya Savaşı biter bitmez Tenrikyo yönetimi kurucu figürünü öne çıkaran ve Mikagura Uta, Ofudesaki, Osashizu'dan alıntılar yapan bir ilmihal çalışmasını başlatmıştır. 1949 yılında yayımlanan bu ikinci Tenrikyo Kyoten, ilkinin bir revizyonudur. Bu girişim, orijinal öğretilere geri dönüş hamlesi olarak görülmüştür. Tenrikyo, varlığını sürdürebilmek için verdiği tavizleri, şartların değişmesi ve dini özgürlük ortamının sağlanmasıyla onarma yoluna gitmiştir.²²²

²²⁰ Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 42.

²²¹ Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 43.

²²² Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 44.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TENRİKYO’NUN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU VE MİSYON FAALİYETLERİ

Tenrikyo mabetlerine kilise denilmektedir. Batılı bir kavram olarak “church” (kilise) ifadesinin benimsendiği anlaşılmaktadır.²²³ Kilise isminin kullanılması Hristiyan kilisesine bağlılık anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte tek tanrılı bir inanç olarak sunulması gibi dini yapılarına kilise denilmesi de Tenrikyo üzerinde batı etkisinin öne çıktığı konulardır.

Tenrikyo kiliselerinin organizasyon şekli, soy (keito) ilişkisi üzerine kuruludur. Kiliselerin birbirine bağlılığı ebeveyn-çocuk ilişkisine benzetilir. Japonya’da Tenrikyo Kilisesi Genel Merkezi tarafından denetlenen yaklaşık 240 kilise bulunmaktadır. Merkezdeki kilise bu kiliselerin ebeveyni konumundadır. Bu kiliselerin her biri, bir veya daha fazla şube kiliselere sahiptir. Dolayısıyla kiliseler arasında, bir ailenin ebeveyn-çocuk-torun yapısına benzer bir ilişki vardır. Bu ilişki, manevi ilişki olarak görülmektedir. Bununla beraber her kilise finansal açıdan bağımsızdır ve kendi ihtiyaçlarını kendi karşılamaktadır. Tenrikyo, bu soy temelli örgütlenme biçimiyle genişlemiştir. Bir diğer örgütlenme biçimi ise bölgeseldir. Japonya’daki her vilayette bir piskoposluk ofisi bulunur. Bu piskoposluklar Tenrikyo Kilisesi Genel Merkezi’nin yerel kolları olarak görev yapmaktadır. Japonya dışındaki ülkelerde Tenrikyo cemaatlerinin büyüklüğüne göre misyon merkezleri bulunur. Japonya’daki piskoposluk ofisleri gibi bu misyon merkezleri kendilerine bağlı olan yerel kiliseleri ya da misyon istasyonlarını denetler. Sonuç olarak Tenrikyo kiliseleri, manevi ilişki ve bölgesel ilişki olmak üzere iki farklı ilişki biçimiyle birbirlerine bağlıdır.²²⁴

Misyonerlik, Tenrikyo içindeki en önemli görevlerden biridir ve aynı zamanda kutsal emek olan hinokishin olarak kabul edilir. İnancı yaymak her üyenin sorumluluğundadır fakat iş daha çok bu amaç için eğitim almış olanlara bırakılır. Misyoner faaliyetler, insanları kurtuluşa ulaştırma ve neşeli bir yaşam sunma

²²³ Bkz. Rosetti - Smith, “Tenrikyo”, 33-51; Masanobu, “Tenrikyo”.

²²⁴ Masanobu, “Tenrikyo”.

motivasyonlarıyla gerçekleştirilir. Dokuz derslik besseki eğitim hizmetinden, Tenri İlahiyat Okulu, Tenri Lisesi ve Tenri Üniversitesi'ne kadar Tenri Şehri'nde bulunan her kademedeki eğitim kurumunda, Japonya ve yurtdışındaki misyonerlik faaliyetlerine hazırlayıcı kurslar verilir. İlk yurtdışı temasları Japonya'nın sömürge döneminde başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Japonya'nın sömürgelerini kaybetmesine karşın Tenrikyo'nun, Güney Kore, Tayvan ve Tayland gibi ülkelerdeki yurtdışı misyonları faaliyetlerine devam etmiştir. Diğer yandan Brezilya gibi, Japon göçmenlerin bulunduğu ülkelerde misyon büyük ölçüde Japon vatandaşlar üzerine odaklanmıştır.²²⁵

Tenrikyo'nun küresel genişlemesi Asya, Avrupa, Afrika ve Amerika'ya kadar uzanmaktadır. İlk yurtdışı misyonu 1909 yılında Kore'de kurulmuştur. Ardından Tayvan ve Güney Pasifik'te misyon merkezleri açılmıştır. Bu nedeni sadece Japonya'nın sömürgeci ilerleyişinin bir sonucu değildir. Tenrikyo'da, Tenri-O-no-Mikoto ilahi isminin kurulduktan sonraki 75 yıl içinde Japonya'nın her yanına ve dünyanın her köşesine yayılacağı inancı bulunmaktadır.²²⁶

Tenrikyo'nun denizaşırı genişlemesi dört aşamada gerçekleşmiştir. Birincisi, 1893'de Kore'ye ve 1896'da Tayvan'a ilk yurtdışı faaliyetlerinin başlamasıdır. İkinci aşama, Tenrikyo yetkililerinin 1925'te Tenri Yabancı Dil Okulu'nu kurarak yeni bir girişim başlattığı dönemdir. Çoğunlukla Kore, Mançurya, Çin ve Tayvan gibi Doğu Asya ülkelerinde yerel yöneticiler yetiştirmek amaçlanmıştır. Üçüncü aşama, Tenrikyo hareketinin idari ve ruhani lideri olan ikinci Shinbashira'nın 1926'da Doğu Asya, 1933'te Amerika Birleşik Devletleri ve Hawaii gezileri yapması ile dünya odaklı bir hareket haline gelmesidir. Son aşama, 1967'de üçüncü Shinbashira'nın liderliği devralmasıyla başlayan süreçtir. Bu aşamada, hem yurtdışındaki Japon göçmenleri hem de yabancıları Tenrikyo dinine çevirmeyi amaçlayan dünyaya yayılma politikası izlenmiştir.²²⁷

5.1 Tayvan

Tayvan, Tenrikyo'nun ilk denizaşırı misyonlarından biridir. Tenrikyo'nun Tayvan'a ayak basması 1896 yılına dayanır. Japonya'nın burada koloni kurması

²²⁵ Rosetti - Smith, "Tenrikyo", 47.

²²⁶ Masanobu, "Tenrikyo".

²²⁷ Yueh-po Huang, "The methods of propagation of a Japanese new religion in the UK-Tenrikyo", *Taylor&Francis Online* (16 Mart 2021).

yoluyla temaslar kurulmuştur. Hareketin Tayvan'daki durumu üç aşamada ele alınmaktadır. 1896-1945 yılları gelişme yılları, İkinci Dünya Savaşı sonrası 1945-1968 yılları durgunluk ve 1968'den bu yana canlanma dönemi olarak görülmektedir. Tenrikyo'nun burada başarılı olması, öğretinin bu dünyasal yönelimi ile Tayvan'daki pratik dini sistem arasında bulunan uyumdan kaynaklanmaktadır. Çünkü Tayvanlıların dine karşı çok pragmatik bir tutumları vardır. Tenrikyo kaynaklarına göre 1998-2004 yılları arasında Tayvan'daki yayılması başarılı görünmektedir. 2004 yılı itibariyle Tayvan'da 8238 Tenrikyo takipçisi bulunduğu aktarılmaktadır. Bununla beraber Tayvan misyonunun, Tenrikyo'nun denizaşırı yayılmasında bir model olarak görüldüğünü belirtmek gerekir.²²⁸

5.2 İngiltere

Tenrikyo'nun İngiltere'de ilk önemli teması 1908'de Osaka'da bir elektrik şirketinde çalışmış olan Londralı bir İngiliz aracılığıyla gerçekleşmiştir. T. A. Rose isimli bu şahıs, Tenrikyo ile Hristiyanlık arasında benzerlikler fark etmiş ve annesinin göz rahatsızlığının mucizevi bir şekilde iyileştirilmesinden etkilenmiştir. 1909 yılında İngiltere'ye döndükten sonra Tenrikyo merkezinden, öğretinin Avrupa'ya yayılmasına ve Londra'da bir Tenrikyo şubesinin açılmasına öncelik verilmesini talep etmiştir. 1910 yılında bir Avrupa misyoner merkezi, Tenrikyo Kilisesi Genel Merkezi tarafından resmen onaylanmıştır. Bu durum Tenrikyo için bir küreselleşme dönemine işaret eder. Ancak ilk on yıl yürütülen faaliyetler başarılı görünmesine rağmen 1920'de Tenrikyo İngiltere'deki faaliyetlerini 1970 yılına kadar askıya almıştır. Doksanlı yıllarda yürütülen faaliyetler neticesinde 2000 yılında Tenrikyo Birleşik Krallık Merkezi kurulmuştur. 2010 yılına ait verilere göre, İngiltere'de dördü Londra'nın dış mahallelerinde, biri Leeds'de olmak üzere beş adet ev tabanlı misyonerlik merkezi bulunmaktadır.²²⁹

İngiltere'de Tenrikyo'nun varlığı 1910 yılına kadar uzanıyor olsa da Tayvan gibi diğer ülkelere kıyasla İngiliz toplumunda daha az takipçisi vardır. Avrupa genel merkezi Paris'te, misyonerlik merkezi ise Londra'dadır. Diğer ev tabanlı şubeler İngiltere'de 4, Fransa'da 4, İtalya'da 1, İsviçre'de 2 ve İspanya'da 2 olmak

²²⁸ Huang, "Pilgrimage, Modernity, Tourism, and Nostalgia Tenrikyo's Ojibagaeri", 283; Huang, "Embracing Ritual Healing: The Case of Sazuke in Tenrikyo in Contemporary Taiwan".

²²⁹ Huang, "The methods of propagation of a Japanese new religion in the UK-Tenrikyo".

üzere 13 şubeden oluşmaktadır. Avrupa'daki toplam takipçilerin sayısı 351 olarak tahmin edilmiştir. Bunun 188 tanesi Fransa'da, 41'i ise İngiltere'de ikamet etmektedir. Gerçek rakam ise hala belirsizdir.²³⁰

5.3 Brezilya

Tenrikyo, Amerika kıtasında Japon göçmenlerin ikamet ettiği ülkelerde kök salmıştır. Cemaatlerinin sayısı farklı olsa da ABD anakarası, Hawaii, Meksika, Kolombiya, Peru, Brezilya, Paraguay ve Arjantin'de yapılanmıştır. ABD anakarası, Hawaii ve Brezilya da Japon nüfusu daha fazla olduğu için buralarda Tenrikyo taraftarları ve kilise sayısı da diğer bölgelere nazaran daha fazladır. Brezilya'nın bir misyon merkezi ve doksan kilise merkezi vardır. Bununla birlikte Brezilya'da yaklaşık 30 bin Tenrikyo taraftarı yaşamaktadır.²³¹

Japonların Brezilya'ya göçü 1908 yılında başlamıştır. Tenrikyo taraftarları ise ilk defa 1914 yılında Brezilya'ya ulaşmıştır. 1928'in sonuna kadar yirmi Tenrikyo taraftarı Brezilya'ya yerleşmiştir. Daha önce Osaka'da misyonerlik tecrübesi kazanmış olan Zen'nosuke Negoro, 1927'de Brezilya'ya taşınmış ve 1935 yılında ülkedeki ilk Tenrikyo kilisesini kurmuştur. Daha önce Kore'de misyoner faaliyetlerde bulunmuş olan Chujiro Otake de Brezilya'ya yerleşmiş ve buradaki çalışmalara önemli katkılar sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı yaklaşırken uluslararası durum giderek gerilmiş, hem Japonya'da hem de Brezilya'da milliyetçi duygular güç kazanmıştır. Brezilya hükümeti çocuklara yabancı dil eğitimi verilmesini ve Japonca gazete yayınlanmasını yasaklamıştır. Buna rağmen Otake'nin coşkulu yayılma çabaları devam etmiştir. Otake, 1942 yılında tutuklanmış ve 3 sene boyunca hapsedilmiştir. Savaşın sona ermesiyle Otake ve eşi umudunu kaybeden insanları neşelendirmek için 1949 yılında Japonya'ya dönmüştür. Bir müddet sonra Kilise Merkezi, Brezilya'da Tenrikyo Misyon Yönetim Ofisi kurma kararı almış ve Otake'yi ilk piskopos olarak görevlendirmiştir. 1951 yılında Shinbashira, Brezilya Misyon Merkezi'nin faaliyetlerine destek vermek için burayı ziyaret etmiştir.²³²

Masanobu Yamada'ya göre Brezilya'daki Tenrikyo son yirmi yılda önemli ölçüde değişiklik göstermiştir. Çoğu üyenin Japon kökenli olmasına karşın Japon

²³⁰ Huang, "The methods of propagation of a Japanese new religion in the UK-Tenrikyo".

²³¹ Masanobu, "Tenrikyo".

²³² Masanobu, "Tenrikyo".

olmayan üyeler arasında bir artış yaşanmıştır. Bunun nedenlerinden biri Japon ve Brezilyalı insanlar arasındaki evlilik oranlarındaki artış olarak görülmektedir.²³³ 2015 itibariyle Brezilya’da 1700 Tenrikyo yetkilisi, 90 kilise, 309 misyon istasyonu ve 30 bin taraftar bulunmaktadır.²³⁴

5.4 Meksika

Tenrikyo, Japon göçmenler aracılığıyla Brezilya’nın yanı sıra diğer Latin Amerika ülkelerine de yayılmıştır. Üstelik Meksika, Kolombiya ve Arjantin gibi ülkelerde Japon olmayan taraftarların oranının Japon kökenli takipçilerden daha büyük hale geldiğini belirtmek gerekir. Bu Latin Amerika ülkelerinden biri olan Meksika’ya ilk adım 1922 yılında atılmıştır. Bu tarihte, Shinako Takane adında bir takipçi Meksika’ya yerleşmiştir. Takane’nin buradaki özverili misyonerlik çabaları sonucu 1961’de Meksika Kilisesi kurulmuştur. Bunun yanı sıra Setsuko Ando, Japonya’da üniversiteyi bitirdikten sonra Meksika’ya yerleşmiş ve burada evlenmiştir. Meksikalı bir kişinin karısı olarak Tenrikyo misyonerliği yapmıştır. Ando, 1986 yılında Nagoya Meksika Kilisesi’ni kurmuştur. 1985 yılında da Tenrikyo Genel Merkezi, Tenrikyo Meksika Merkezi’ni kurmuştur. 2015 itibariyle Meksikada Tenrikyo’nun 31 yetkilisi, 1 misyon merkezi, 2 kilise ve 9 misyon istasyonu bulunmaktadır. Bununla birlikte yaklaşık 600 takipçisi vardır.²³⁵

5.5 Peru

Bir diğer Latin Amerika ülkesi olan Peru’ya Japon göçleri 1899 yılında başlamıştır. 1930’lardan kalma kayıtlara göre bu göçmenler arasında Tenrikyo taraftarlarının bulunduğu saptanmıştır. Bu göçmenlerden biri olan Jiro Hachiya ülkedeki tek Tenrikyo kilisesini kurmuştur. 2015 itibariyle Peru’da, 19 yetkili, 1 kilise, 3 misyon istasyonu ve yaklaşık 200 taraftar bulunmaktadır.²³⁶

5.6 Arjantin

Arjantin’de ise Tenrikyo’nun ilk teması Yuki Takashima adında bir misyonerin 1938 yılında burayı ziyaret etmesiyle gerçekleşmiştir. Yuki, 1952’de tamamen Arjantin’e taşınmış ve burada Hora Misyon İstasyonu’nu kurmuştur. Bununla birlikte, Güney Koreli bir Tenrikyo taraftarı olan Yang Ki Shin, 1976’da

²³³ Masanobu Yamada, “Tenrikyo in Brazil from the Perspective of Globalization”, *Puc-Sp* (16 Mart 2021)

²³⁴ Masanobu, “Tenrikyo”.

²³⁵ Masanobu, “Tenrikyo”.

²³⁶ Masanobu, “Tenrikyo”.

Arjantin'e taşınmıştır. Shin, Japon olmayan ve kendi ülkesi ya da Japonya'nın dışında bir ülkede yayılma çabası gösteren ilginç bir örnektir. 2015 itibariyle Arjantin'de, yaklaşık 350 taraftar, 31 yetkili, 1 kilise ve 12 misyon istasyonu bulunmaktadır.²³⁷

5.7 Paraguay

Paraguay'daki Japon topluluğu çoğunlukla savaş sonrası göçmenlerden oluşmaktadır. Bu göçmenler arasında 1957'de göç eden birkaç Tenrikyo takipçisi bulunmaktadır. Hauo Mizumoto isimli misyoner burada bir kilise açmak için Paraguay'a taşınmıştır. 1961'de Paraguay Hoyo Kilisesi'ni kurmuştur. 2015 yılı itibariyle, Paraguay'da yaklaşık 300 Tenrikyo takipçisi, 37 yetkili, 3 kilise ve 3 misyon istasyonu bulunmaktadır.²³⁸

5.8 Kolombiya

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya ve Kolombiya ilişkileri normalleşme sürecine girmiştir. 1908 Japonya-Kolombiya Ticaret Anlaşmasına dayanarak bir Japon yatırımcı buradan bir muz çiftliği satın almıştır. 1960-1961 eğitim-öğretim yılında Tenri Lisesi'nden mezun olan 17 genç, bu çiftliğe tarım işçisi olarak göç etmiştir. Asıl amaçları ise Tenrikyo'nun misyonerlik işlerini yapmaktır. Başarısızlıkla sonuçlanan bu göç programı neticesinde öğrenciler dağılmışlardır. Bazıları Japonya'ya dönmüş, bazıları çiftçiliğe devam etmiş veya kendi işini kurmuştur. Bu göç programındaki öğrencilerin öğretmeni olan Tetsuzo Ota, 1972 yılında Tenrikyo Kilisesi Genel Merkezi tarafından Kolombiya'ya gönderilmiştir. Aynı yıl, Cali kentinin yakınlarında Tenrikyo Kolombiya Merkezi'nin kurulmasına öncülük etmiştir. 2010 yılında, Naotaro Shimizu bu merkeze yeni başkan olarak atanmış ve faaliyetlerine devam etmektedir. 2015 itibariyle Kolombiya'da 36 yetkili, 3 kilise, 5 misyon istasyonu ve 400 taraftar bulunmaktadır.²³⁹

2010'da yayınlanan Tenrikyo Haber Bülteni'ne göre ise dünya çapında 17.136 kilise ve 18.300 misyon istasyonu vardır.²⁴⁰

²³⁷ Masanobu, "Tenrikyo".

²³⁸ Masanobu, "Tenrikyo".

²³⁹ Masanobu, "Tenrikyo".

²⁴⁰ Huang, "Embracing Ritual Healing".

Bütün bunlarla beraber Tenrikyo, Japonya'nın en büyük bağımsız dini hareketlerinden biri olmasına rağmen, son yıllarda üye sayısında bir azalma olduğu fark edilmiştir. Tenrikyo, genellikle dünya genelinde 2 milyon üye bulunduğuna atıfta bulunur. Ancak, hükümetin 1995 yılı nüfus sayımı verilerine göre bu sayı 1,9 milyon civarındadır. Ardından 2006 yılında 1,6 milyona, 2011'de ise 1,19 milyona düşmüştür. Bu hükümet nüfus sayımı verileri bile Tenrikyo hanelerinde yetişen ancak artık aktif olmayan birçok üyeyi içerdiği için biraz şişirilmiş olabilir. Tenrikyo yavaş yavaş modern Japonya'daki eski yerleşik dini organizasyonlarda görülen benzer duraksama ve gerileme sorunlarıyla karşılaşmaya başlamıştır. Bununla birlikte Tenrikyo, özellikle üçüncü Shinbashira Nakayama Zen ve halefi Nakayama Zenji önderliğinde, dini diyalog etkinliklerinde aktif olarak yer almıştır. En son Eylül 2013'te The Community of Sant'Egidio tarafından düzenlenen Dünya Barışı İçin Dinler Arası Buluşma toplantısına katılmıştır.²⁴¹

²⁴¹ Rosetti - Smith, "Tenrikyo", 48.

SONUÇ

19. yüzyılda kurulan Tenrikyo, Tokugawa Döneminde modernleşmenin neden olduğu krizlere dini bir tepki olmuştur. Bu dönemde halk arasında artan hoşnutsuzluğa bir çare olma eğilimiyle ortaya çıkmıştır. Aynı dönemde, benzer sebeplerle ortaya çıkan diğer yeni dinlerde de insanları dünyevi sıkıntılardan kurtarmaya yönelik vaatler bulunmaktadır. Böyle bir ortamda Budizm ve Şintoizm gibi yerleşik dinler halktan kopmuş ve onların ihtiyaçlarına çözüm üretemez hale gelmiştir. Bu yüzden insanlar Tenrikyo gibi yeni dinlere yönelmiş ve bu yeni dinler hızla büyüme kaydetmiştir.

Kurucu Nakayama Miki, böyle bir dönemde dünyaya gelmiştir. Genç yaşlarında dindar bir Budist olarak bilinmektedir. Ailesinin O'nu evlendirme teşebbüsüne dini yaşantısına devam edebilme şartıyla olumlu yanıt vermiştir. Gelin olarak gittiği Nakayama ailesine çiftçilik ve ev işlerinde çok faydalı olmuştur. Bununla beraber kayın pederine hizmet ve hürmet, çocukların bakımı yanısıra komşularının da yardımına koşmaktan geri kalmayan çalışkan bir kişiliktir. Bir komşusunun çocuğuna ve kendi oğluna şifa bulmak için şamanistik bir ayin gerçekleştirmeyi denemiştir. Böyle bir deneyim sırasında Ebeveyn Tanrı tarafından ele geçirilmiş ve bu tanrının ilahi mesajlarını insanlara iletme için aracı olmuştur.

Öğrettiği inanç esaslarına göre insan ırkının yaratıldığı yer ilk vahiy tecrübesini yaşadığı yerdir. Tenrikyo Kilisesi Genel Merkezi olan bu yer, Tenri Şehri'nin içerisinde. Kutsal ibadet mekanı olan bu yerin adı Jiba'dır. Jiba'nın içerisinde de kutsal sütun kanrodai bulunur. Bu sütunun etrafında yaratılışın temsili canlandırması olan kagura tsutome ayini icra edilmektedir. Yaratılış dansı anlamına gelen bu uygulama Tenrikyo ibadeti olarak en önemli dini törendir. Her ayın yirmi altıncı günü yapılır. Uzaktan ve yakından inananlar buraya hac ziyaretleri gerçekleştirmektedir. Ojibagaeri denilen bu hac ziyareti Jiba'ya dönüş manasına gelmektedir. Çünkü insanlığın yaratıldığı yere geri dönüşü ifade eder. Bu yüzden gelen ziyaretçilere “evinize hoşgeldiniz” denilerek karşılama yapılır. Hokori denilen “sekiz toz” inancı ise insan zihnini işgal eden sekiz kötü duyguyu ifade etmektedir. Özellikle “hinokishin” yapmak bu zihin tozlarını süpürür ve arınmayı sağlar. Hinokishin başkları için kendini adamak ve kutsal emek ya da gayret ortaya koymak anlamına gelmektedir. Tenrikyo pratiklerinin en önemli unsurlarından biri

olan sazuken ise el hareketleri yaparak hastalığı olan birine şifa verme ritüelidir. Bu şekilde şifa verme uygulaması Tenrikyo ibadetleri ve inancı yayma açısından önemli bir yere sahiptir.

Ebeveyn Tanrı'nın, Nakayama Miki aracılığıyla ilahi mesajlarını insanlara iletmesi neticesinde kutsal yazı külliyatı teşekkül etmiştir. Öncelik sırasına göre Mikagura Uta, Ofudesaki ve Osashizu olarak zikredilebilir. Mikagura Uta, Kagura Tsutome ayini esnasında söylenen şarkının sözlerini oluşturmaktadır. Önemli olması sebebiyle yeni üyelere öğretilen ilk kitaptır. Ofudesaki, “yazı fırçasının ucu” anlamına gelmektedir. Bunun nedeni, Miki kendisine ilham olunan ilahi mesajları yazmak için eline yazı fırçası almış onları kağıda dökmüştür. Bu kitap, Tenrikyo'nun temel inancı, yaratılış hikayesi, kutsal yer Jiba, kutsal sütun kanrodai, yaratılış dansı kagura tsutome gibi ana konularla ilgili açıklamaları içermektedir. Bir diğer kutsal kitap olan Osashizu ise Miki'nin sadık halefi Iburi Izo tarafından kaleme alınmıştır. Miki'nin vefatından sonra onun yerine geçen Izo honseki denilen kehanet rolünü de üstlenmiştir. Bu kehanet sıfatıyla tanrıdan gelen ilahi mesajları almaya ve insanlara iletmeye devam etmiştir. Bu kitap, bir takım talimatlar ve sorulara verilen yanıtlardan oluşmaktadır. Tenrikyo Kyoten ise Tenrikyo Kilise Merkezi tarafından hazırlanan bir ilmi hal kitabıdır.

Tenrikyo hareketi, inancını yayma düşüncesini taşıyan bir dini akımdır. Bu yüzden gerek yurt içinde gerek yurt dışında misyoner faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Japonya dışında öncelikle Kore, Tayvan gibi Japon sömürgelerinde yayılma fırsatı bulmuştur. Daha sonra Latin Amerika ülkeleri örneğinde olduğu gibi Japon göçmenler vasıtasıyla diğer ülkelerde yayılma imkanı bulmuştur. Günümüzde Asya, Avrupa ve Amerika kıtalarına kadar uzanmaktadır. Birçok ülkede temsilcilikleri mevcuttur.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında İSNAD 2 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Ambros, Barbara Rossetti - Smith Timothy. "Tenrikyo". *Handbook of East Asian New Religious Movements*. Ed. Lukas Pokorny - Franz Winter. 33-51. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2018.
- Araki, Michio. "Transculturation and Religion: Religion in The Formation of Modern Japan". *Encyclopedia of Religion*. Ed. Lindsay Jones. 14/9309-9316. U.S.A.: Thomson Gale, 2005.
- Becker, Carl B. "Religious Healing in 19th Century 'New Religions': The Cases of Tenrikyo and Christian Science". *Religion*. 20/3 (1990), 199-215.
- Büyükbaş, Hakkı. "Japon Modernleşmesi Üzerine (1868-1912)". *Bilimname* 3 (2003), 65-86.
- Clarke, Peter B. *New Religions in Global Perspective: A Study of Religious Change in the Modern World*. New York: Taylor and Francis Group, 2006.
- Clarke, Peter B. "Tenrikyo", *Encyclopedia of New Religious Movements*, Ed. Peter B. Clarke. 621-623. New York: Routledge, 2006.
- Dinler, Enbiye Mahbube. *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Ellwood, Robert - Susumu, Shimazono. "New Religious Movements: New Religious Movements in Japan". *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones. 10/6572-6575. U.S.A.: Thomson Gale, 2005.
- Fujiwara, Sakoto. "Study of Religion: The Academic Study of Religion in Japan". *Encyclopedia of Religion*. Ed. Lindsay Jones. 13/8775-8780. U.S.A.: Thomson Gale, 2005.
- Güvenç, Bozkurt. *Japon Kültürü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2002.
- Hawkins, John N. – Takata, Judith A. "Tenri University: A Religious Approach to International Education". *Peabody Journal of Education*. 49/4 (Temmuz 1972), 300-306.
- Huang, Yueh-po. "The methods of propagation of a Japanese new religion in the UK-Tenrikyo". *Taylor&Francis Online*. Erişim 16 Mart 2021. <http://dx.doi.org/10.1080/23311886.2017.1283731>
- Huang, Yueh-po. "Embracing Ritual Healing: The Case of Sazuke in Tenrikyo in Contemporary Taiwan". *Springer Link*. 56 (2017), 1317-1334 <https://doi.org/10.1007/s10943-016-0201-3>
- Huang, Yueh-po. "Pilgrimage, Modernity, Tourism, and Nostalgia Tenrikyo's Ojibagaeri in Post-colonial Taiwan". *Japanese Journal of Religious Studies*. 44/2 (2017), 281-307.
- Huffman, James L. *Japonya Tarihi*, çev. Cengiz Yücel. İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2020.
- Inoue, Nabutake. "New Religion (Japan)". *Encyclopedia of New Religious Movements*. Ed. Peter B. Clarke. 452-453. New York: Routledge, 2006.
- Joiner, Ransey W. "Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition". *Scholarly Commons*. Erişim 14 Mart 2021. https://scholarlycommons.obu.edu/scholars_day/34
- Juri, Kaneko. "Can Tenrikyo Transcend the Modern Family? From a Humanistic Understanding of Hinagata and Narratives of Foster Care Activities". *Japanese Journal of Religious Studies*. 30/3 (2003), 243-258.
- Karaoğlu, Yetkin – Kuşçulu, Ayhan. "Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 22/1 (Mart 2022), 605-634. <https://doi.org/10.33415/daad.1013324>

- Kitagawa, Joseph M. - Ebersole, Gary L. "Japanese Religions: An Overview". *Encyclopedia of Religion*. Ed. Lindsay Jones. 7/4779-4794. U.S.A.: Thomson Gale, 2005.
- Lande, A. – Clarke, Peter. "Japan". *The World's Religions: The Study of Religion, Traditional and New Religion*. Ed. Stewart Sutherland – Peter Clarke. 174-186. London: Routledge, 1989.
- MacWilliams, Mark W. "Nakayama Miki". *Encyclopedia of Religion*. Ed. Lindsay Jones. 9/6404-6406. U.S.A.: Thomson Gale, 2005.
- Masanobu, Yamada. "Tenrikyo". *Encyclopedia of Latin American Religions*. Ed. H. P. P. Gooren. Erişim 24 Haziran 2022. https://doi.org/10.1007/978-3-319-08956-0_167-1
- Masanobu, Yamada. "Tenrikyo in Brazil from the Perspective of Globalization". *Puc-Sp*. Erişim 16 Mart 2021. www.pucsp.br/rever/rv1_2010/t_yamada.pdf
- Oda, Yoshiko. "Japonya'da Din Eğitimi". ev. Hamit Er. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 14 (2004), 97-104.
- Ono, Sokyō. *şinto Kamilerin Yolu*. ev. Suat Ertüzün. İstanbul: Okyanus Yayıncılık, 2004.
- Porcu, Elisabetta. "Tenrikyo's Divine Model Through the Manga Oyasama Monogatari". *Journal of Asian Humanities at Kyushu University*. 2/1 (Bahar 2017), 85-93.
- Straelen, Henry Van. "The Religion of Divine Wisdom: Japan's Most Powerful Religious Movement". *Folklore Studies*. 13 (1954), 1-166.
- şenavcu, Halil İbrahim. *Dünden Bugüne Japon Budizmi: İnanç ve Uygulamaları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- şenavcu, Halil İbrahim. "Japon Yeni Dini Hareketlerinde Halk Hekimliği: Sekai Kyusei Kyo Örneği". *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 13 (Aralık 2021), 195-219.
- Tekin, Dilâ Baran. "Tenrikyo". *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. Ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 535-539. İstanbul: Okur Akademi, 1. Basım, 2020.
- "Tenrikyo". *Encyclopedia of Buddhism*. Ed. Edward A. Irons - J. Gordon Melton. 495. New York: Facts On File, 2008.
- "Tenri City (Japan)". *The Encyclopedia of Religious Phenomena*. Ed. J. Gordon Melton. 329-330. U.S.A.: Visible Ink Press, 2008.
- Toyoaki, Uehara. "Tenrikyo". *Encyclopedia of Religion*. Ed. Lindsay Jones. 13/9082-9083. U.S.A.: Thomson Gale, 2005.
- Weston, James. *Conceptualising Japanese Religious Belief and Practice: The Transformation of Terminology and the Persistence of Personal Faith*. Auckland: Auckland Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Yasdıman, Hakkı şah. *Türkiye'de Yehova'nın şahitleri*. İzmir: Tibyan Yayıncılık, 2011.
- Yitik, Ali İhsan. "Misyonerlik ve Yeni Dini Hareketler". *Dinler Tarihçilerinin Gözüyle Türkiye'de Misyonerlik Sempozyumu Kitabı*. 91-102. Ankara: Dinler Tarihi Araştırmaları V, 2005.